

MINISTRIA E ARSIMIT, E SHKENCËS DHE E TEKNOLOGJISË

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR

Për klasën VIII të shkollës së mesme të ulët

Prishtinë, shkurt 2005

Kryeredaktor

Isuf Zeneli

Redaktorë

Agim Bërdyna

Ramush Lekaj

Ilaz Zogaj

Arbër Salihu

UNMIK

INSTITUCIONET E PËRKOHSHME VETËQEVERISËSE
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLJANJA

QEVERIA E KOSOVËS – GOVERNMENT OF KOSOVO – VLADA KOSOVA

MINISTRIA E ARSIMIT,
SHKENCËS DHE
TEKNOLOGJISË

MINISTRY OF
EDUCATION, SCIENCE &
TECHNOLOGY

MINISTARSTVO ZA
OBRAZOVANJE, NAUKU I
TEHNOLOGIJU

Kabineti i Ministrit

Office of the Minister

Kabinet Ministra

UDHËZIM ADMINISTRATIV

Zbatimi i planit dhe programit për klasën e tetë

NUMËR: MASHT [I] 8 /2005

DATË: 14.02. 2005

Në bazë të nenit 1.3, pika ç), të Rregullores së UNMIK-ut nr. 2001/19 për Degën e Ekzekutivit të Institucioneve të Përkohshme të Vetëqeverisjes në Kosovë, nenit 6.1, paragrafi (b), dhe nenit 7.1 të Ligjit mbi Arsimin Fillor dhe të Mesëm në Kosovë, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë nxjerr këtë Udhëzim Administrativ.

Neni 1.

Qëllimi

Qëllimi i këtij Udhëzimi Administrativ është zbatimi i Planit dhe programit mësimor për klasën e tetë, si rezultat i ristrukturimit të sistemit të arsimit.

Neni 2.

Plani dhe programi

Plani dhe programi i ri për klasën e tetë i është bashkangjitur këtij Udhëzimi Administrativ.

Neni 3.

Zbatimi

- 3.1.** Ky Plan dhe program për klasën e tetë zbatohet nga viti shkollor 2005/2006.
- 3.2.** Me zbatimin e Planit dhe të programit të klasës së tetë shfuqizohen planet dhe programet e deritashme të klasës së tetë të shkollës fillore.

Neni 4.

Hyrja në fuqi

Ky Udhëzim Administrativ hyn në fuqi pas nënshkrimit nga Ministri.

Agim Yehiu, Ministër

PËRMBAJTJA

Udhëzim administrativ, **3**

UDHËZIME PËR ZBATIMIN E PLANIT DHE TË PROGRAMIT, 7

I. Hyrje, **7**

II. Qëllimet, **8**

III. Vlerësimi, **10**

IV. Udhëzime metodologjike, **12**

V. Burimet dhe mjetet mësimore, **14**

VI. Plani mësimor, **14**

VII. Mësimi zgjedhor, **15**

GJUHË SHQIPE, 19

GJUHËT E HUAJA

ENGLISH LANGUAGE, **29**

GJUHË FRËNGE, **51**

GJUHË GJERMANE, **67**

MATEMATIKË, 97

BIOLOGJI, 111

FIZIKË, 125

KIMI, 139

HISTORI, 155

GJEOGRAFI, 171

EDUKATË QYTETARE, 199

ARTET

EDUKATË MUZIKORE, 213

ARTI FIGURATIV, 223

TEKNOLOGJI, 231

EDUKATA FIZIKE DHE SPORTIVE, 243

UDHËZIME PËR ZBATIMIN E PLANIT DHE TË PROGRAMIT

I. HYRJE

Arsimi përfaqëson fushëveprimtarinë prirëse të zhvillimeve shoqërore, politike dhe ekonomike të Kosovës.

Vizionin për krijimin e një shkolle bashkëkohore sipas standardeve më të avancuara ndërkombëtare, që filloi pas përfundimit të luftës, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (MASHT) po e realizon duke ndërmarrë hapa të gjithanshëm dhe praktikë në të gjitha fushat e veprimit.

Në këtë ndërmarrje me rëndësi historike për zhvillimin dhe për përparimin e shoqërisë kosovare MASHT-ti synon të ndryshojë pikëpamjet në procesin e ndërtimit të individit me një vizion të qartë për të ardhmen e tij dhe të vendit të tij.

Kjo krijon parakushtet e nevojshme për integrimin e individit dhe të shoqërisë kosovare në lëvizjet politike, në zhvillimet ekonomike, intelektuale, shkencore e teknologjike, si dhe në zhvillimet social-kulturore të vendeve të përparuara evropiane dhe botërore.

Zhvillimi i Planit dhe programit lëndor mbështet mbi bazën e një procedure të mirëfilltë shkencore, si nga forma, qasja metodologjike, organizimi dhe ndërtimi i përmbajtjes së lëndës, ashtu edhe nga parashtrimi i rezultateve të të nxënit, mjetet mësimore, metodat, teknikat dhe instrumentet e vlerësimit.

Grupet punuese profesionale për zhvillimin e planeve dhe të programeve ishin vazhdimisht në rrjedhë të zhvillimeve të reja në arsim dhe në konsultim me ekspertët ndërkombëtarë. Në këtë proces të zhvillimit të planeve dhe të programeve, i cili qëndron mbi bazën e strategjisë afatgjatë të MASHT-it, ndihmë të konsiderueshme kanë dhënë UNICEF-i, agjencitë dhe qeveritë e disa shteteve.

Vëmendje e veçantë i është kushtuar kultivimit të qëndrimit pozitiv ndaj të nxënit, inkurajimit të nxënësve që të angazhohen në mënyrë të arsyeshme në përmbushjen e kërkesave shkollore, zhvillimit të shkathtë-

sive në jetën e përditshme, gjithmonë duke pasur parasysh karakteristikat e zhvillimit fizik dhe psikologjik në këtë moshë.

Realizimi i qëllimit të këtij Plani dhe programi do të varet nga puna e përkushtuar e mësimeve, të cilëve edhe u kushtohet ky plan dhe program. Për ta lehtësuar zbatimin e këtij plani dhe programi mësimor, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë do të organizojë kohë pas kohe cikle ligjëratash me mësimeve të udhëhequr nga ekspertë fushash përkatëse me një udhëzim shtojcë të këtij plani dhe programi.

II. QËLLIMET

Plani dhe programi mësimor për klasën e tetë ka për qëllim që nxënësve:

- T'u sigurojë kushte të përshtatshme për zhvillimin intelektual, estetik, fizik, shoqëror, moral dhe shpirtëror të nxënësve;
- T'u sigurojë orientim dhe t'u ndihmojë në realizimin e intereseve të tyre personale për plotësimin e aspiratave përmes nxënies;
- T'u bëjë konsolidimin e diturive, ngritjen, orientimin e prirejeve dhe të shkathtësive në ndërtimin e të ardhmes së tyre;
- T'u mundësojë shfrytëzimin e burimeve të shumta për sigurimin dhe përpunimin e informacioneve si dhe për zhvillimin e një qasjeje kritike ndaj informacioneve dhe fakteve që u ofrohen;
- T'u mundësojë që në mënyrë të pavarur të marrin iniciativë dhe veprim të pavarur, gjithnjë duke pasur parasysh rregullat themelore të sjelljes në grup, varësisht prej llojeve të ndryshme të veprimtarive që zhvillojnë.

Grupet punuese për zhvillimin e planeve dhe të programeve në përshtatshmëri me përmbajtjen i kanë zgjedhur objektivat e përgjithshme dhe specifike për sendërtimin e qëllimeve të lartshënuara, nga të cilat në mënyrë të qartë janë përcaktuar edhe rezultatet e pritura në përfundim të klasës së tetë.

III. VLERËSIMI

Vlerësimi është proces i vrojtimit, i mbledhjes sistematike, i analizimit dhe i interpretimit të informatave me qëllim të përcaktimit se deri në ç'shikullë nxënësi i ka zotëruar objektivat udhëzues. Ai duhet të mbështetet në rezultatet e pritura të programit të lëndës përkatëse dhe të nivelit përkatës.

Ky proces mbështetet në disa parime themelore, siç janë:

- përcaktimi i qëllimit dhe i përparësive në procesin e vlerësimit;
- zbatimi i instrumenteve përkatëse të matjes në përputhje me qëllimin, në mënyrë që të matet ajo që është synuar të matet;
- sigurimi i cilësisë së informatave për arritshmërinë e rezultateve të nxënësit përmes matjes dhe vlerësimit të vazhdueshëm;
- matja dhe vlerësimi duhet të jenë të balancuara, të përfshihet e tërë përmbajtja programore e lëndës;
- vlefshmëria e qëndrueshme e të dhënave se shkalla e arritshmërisë së nxënësit është e saktë;
- zbatimi i teknikave të vlerësimit me anë të së cilave bëjmë dallimin e qartë të arritshmërisë së nxënësve.

III.1. Instrumentet e vlerësimit

Mësimdhënësi i lëndës dhe shkolla duhet të zgjedhin dhe të zbatojnë një numër të mjaftueshëm instrumentesh për matje dhe vlerësim, siç janë:

- vrojtimi;
- pyetësori (vetëvlerësimi);
- raporti me shkrim i një pune praktike apo një hulumtimi;
- të shprehurit me gojë;
- të shprehurit me shkrim;
- fleta kontrolluese (përdoret për shkathtësitë manovruese të nxënësit);

- dosja apo portofoli (vetëvlerësimi);
 - testi i bazuar në kritere dhe objektiva;
 - testi i arritshmërisë i ndërtuar nga kërkesa (pyetje):
 - me përgjigje alternative të shumta;
 - me përgjigje të hapuar të shkurtra;
 - me përgjigje të hapura të zgjeruara etj.
- dhe çdo instrument tjetër që mësimitdhënësi e vlerëson të nevojshëm.

Çdo shkollë vendos standardet apo kriteret me të cilat përcaktohet shkalla e arritshmërisë në fund të procesit mësimor për klasën e tetë.

III. 2. Shkalla e përfitimit

Në fund të vitit mësimor çdo nxënës duhet të arrijë njëren prej shkallëve të përfitimit të arritshmërisë:

- shkëlqyeshëm (arritje shumë e lartë);
- shumë mirë (arritje e lartë);
- mirë (arritje mesatare);
- mjaftueshëm (arritje e kufizuar) dhe
- pamjaftueshëm (arritje e pamjaftueshme).

Shkalla e përfitimit të arritshmërisë varet drejtpërdrejt nga standardet e arritshmërisë të cilat bazohen në:

Objektivat e përgjithshëm	Arritje shumë e lartë 90%	Arritje e lartë 80%	Arritje e kënaqshme 60%	Arritje e kufizuar 40%	Arritje e pamjaftueshme
<i>Njohja e lëndës</i>	Aftësi shumë e lartë në njohjen dhe në zbatimin e njohurive të lëndës në situata të thjeshta.	Aftësi e lartë në njohjen dhe në zbatimin e njohurive të lëndës në situata të thjeshta.	Aftësi mesatare në njohjen dhe në zbatimin e njohurive të lëndës në situata të thjeshta.	Aftësi e kufizuar në njohjen dhe në zbatimin e njohurive të lëndës në situata të thjeshta.	Aftësi jo e mjaftueshme në njohjen dhe në zbatimin e njohurive të lëndës në situata të thjeshta.
<i>Të kuptuarit e proceseve shkencore</i>	Aftësi shumë e lartë e të kuptuarit dhe e zbatimit të fakteve, e parimeve, relacionit shkak - pasojë, e mbledhjes dhe e organizimit të informacioneve, e të gjykuarit e thjeshtë.	Aftësi e lartë e të kuptuarit dhe e zbatimit të fakteve, e parimeve, e relacionit shkak-pasojë, e mbledhjes dhe e organizimit të informacioneve, e të gjykuarit e thjeshtë.	Aftësi e kënaqshme e të kuptuarit dhe e zbatimit të fakteve, e parimeve, e relacionit shkak-pasojë, e mbledhjes dhe e organizimit të informacioneve, e të gjykuarit e thjeshtë.	Aftësi e kufizuar e të kuptuarit të detyrave dhe të proceseve shkencore.	Aftësi e pamjaftueshme e të kuptuarit të detyrave dhe të proceseve shkencore.
<i>Të menduarit kritik</i>	Aftësi e lartë e të menduarit kritik në situata komplekse si: njohja me informacione relevante, zgjidhja e problemeve, duke zbatuar parimet dhe ushtrimet e interpretueshme.	Aftësi e të menduarit kritik në situata komplekse, si: njohja me informacione relevante, zgjidhja e problemeve, duke zbatuar parimet dhe ushtrimet e interpretueshme.	Aftësi e kufizuar e të menduarit kritik në situata komplekse: njohja me informacione relevante, zgjedhja e problemeve, duke zbatuar parimet dhe ushtrimet e interpretueshme.		
<i>Shkathësitë manovruese</i>	Shkallë e kënaqshme e përfitimit në shkathësitë manovruese.			Shkallë e ulët e përfitimit (disa) në shkathësitë manovruese.	

IV. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Përzgjedhja e metodave mësimore është në kompetencë të mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe me kërkesat e nxënësve, me veçoritë e përmbajtjes së temave mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Metodat dhe teknikat e punës me nxënës duhet kombinuar, të jenë sa më të larmishme, ngase nxitin dinamikën e orës, thyejnë monotoninë dhe motivojnë nxënësit për mësim.

Metodat dhe teknikat e mësimdhënies janë po aq të larmishme sa edhe vetë llojet e mësimnxënies. Mësimdhënësi mund të përdorë disa teknika dhe metoda mësimore të kombinuara për të arritur rezultate sa më të larta gjatë procesit mësimor.

Duke synuar përmbushjen e kërkesave për nxënie cilësore sugjerohen disa metoda dhe teknika të ndryshme:

- shpjegimi dhe sqarimi;
- të shprehurit me gojë;
- të shprehurit me shkrim;
- të mësuarit problemor;
- diskutimi (debati);
- puna në grupe;
- demonstrimi dhe interpretimi;
- teknika e të menduarit kritik;
- shtrim idesh (brainstorming);
- vetëhulumtimi (kërkimi).

Për tema të caktuara që karakterizohen me informacione të bollshme gjen zbatim edhe ligjërata ndërvepruese e kombinuar me veprimtari praktike.

Për tema mësimore të caktuara mund të shfrytëzohen me sukses: mësimi në natyrë, eskursione të ndryshme studimore, vizitat institucioneve të ndryshme etj.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo i teknikave mësimore të lartpërmendura duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

V. BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

Që të realizohet mësimdhënia dhe mësimnxënia efektive e këtij plani dhe programi, mësimdhënësit dhe nxënësit duhet të shfrytëzojnë burime dhe mjete të ndryshme informimi. Deri tash burim kryesor informimi ishte teksti shkollor i lëndës përkatëse.

Krahas teksteve të ndryshme shkollore, sugjerojmë të përdoren edhe materiale të tjera informimi:

- doracakë, atlasë, broshura;
- gazeta, revista profesionale dhe shkencore;
- fotografi, posterë, afishe, skema, diagrame, harta, tabela;
- modele, figura, makete;
- fotoslajde, filma, videokaseta;
- programe të kopjuterëve, interneti, CD-të etj.

Është kompetencë e mësimdhënësit që, varësisht nga kushtet në të cilat punon shkolla, të zgjedhë burimin e informacionit dhe mjetet ndihmëse mësimore, duke i kushtuar vëmendje baraspeshës së të dhënave gojore, vizuele, auditive dhe audiovizuele, me theks të veçantë në atë që është qenësore për t'u mësuar.

Kjo liri e të zgjedhurit të burimeve mësimore duhet t'i takojë edhe nxënësit.

VI. PLANI MËSIMOR

Nr.	Lëndët mësimore	Fondi javor i orëve	Fondi vjetor i orëve	Përqindja
1	Gjuhë shqipe	5	185	16,67
2	Gjuhë angleze	3	111	10,00
3	Matematikë	4	148	13,33
4	Biologji	2	74	6,67
5	Fizikë	2	74	6,67
6	Kimi	2	74	6,67
6	Histori	2	74	6,67
7	Gjeografi	2	74	6,67
8	Edukatë qytetare	1	37	3,33
9	Edukatë muzikore	1	37	3,33
10	Edukatë figurative	1	37	3,33
11	Teknologji	1	37	3,33

12	Edukatë fizike dhe sportive	2	74	6,67
13	Zgjedhore: Lëndë apo kurse të reja (p.sh. edukimi qytetarë, etika, kurse shëndetësore, të drejtat dhe liritë e njeriut, edukimi për ndërmarrës, teknologjia e informimit dhe e komunikimit, mbrojtja e mjedisit jetësor apo çkado tjetër që është joshëse për nxënësit dhe me interes për komunitetin.	2	74	6,67
	Gjithsej:	30	1110	100

VII. MËSIMI ZGJEDHOR

Quhet kështu, sepse nxënësit e zgjedhin sipas dëshirës, dhuntisë, nevojës apo interesit. Lënda, kursi apo veprimtaria për mësimin zgjedhor mund të sugjerohet nga Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë ose në bazë të kërkesës së nxënësve, prindërve, arsimtarëve, apo kujtudo tjetër nga komuniteti. Në mënyrë të veçantë, do të ishte dashur të konkurojnë arsimtarët e papunë me projekte komplet (lëndën, kursin apo veprimtarinë dhe planin, programin, tekstin dhe mënyrën e realizimit).

Mësimi zgjedhor mund të organizohet nga:

Lëndë apo kurse të reja (p.sh. edukimi qytetar, etika, kurse shëndetësore, të drejtat dhe liritë e njeriut, edukimi për ndërmarrës, teknologjia e informimit dhe e komunikimit, mbrojtja e mjedisit jetësor apo çkado tjetër që është joshëse për nxënësit dhe me interes për komunitetin.

Lënda, kursi apo veprimtaria për mësim zgjedhor duhet të zgjatë jo më pakë se tre muaj.

Për lëndën, kursin apo veprimtarinë duhet të deklarohen më se paku 15 (pesëmbëdhjetë) nxënës (në qoftë se klasa ka më shumë se një paralele), e në qoftë se klasa ka vetëm një paralele, atëherë është e nevojshme që për lëndën, kursin apo veprimtarinë të deklarohen gjysma e paraleles, në mënyrë që të mund të organizohet mësimi zgjedhor.

Për mësimin zgjedhor, në bazë të kërkesave të të interesuarve, vendosin organet profesionale të shkollës në bashkëpunim me Zyrën Rajonale të Arsimit para fillimit të vitit shkollor. Për mënyrën e deklarimit të nxënësve, të prindërve apo të të interesuarve të tjerë dhe kohën kur ata e bëjnë këtë vendosin organet e shkollës, por gjithsesi e tërë procedura duhet të kryhet para fillimit të vitit shkollor.

Planet dhe programet për mësimin zgjedhor i harton shkolla në bashkëpunim me Zyrën Rajonale të Arsimit dhe profesionistë të lëmenjve përkatës nga komuniteti (në qoftë se ka të tillë).

Mësimi zgjedhor, kur të aprovohet nga organet profesionale të shkollës, e ka statusin e mësimit të rregullt, më të vetmin përjashtim që mësimi zgjedhor do të vlerësohet me notë përshkruese (jonegative).

HYRJE

Në këtë klasë nxënësit do të njihen me llojet e ndryshme letrare, me motivet dhe tematikën dhe do të zhvillojnë edhe shkathtësitë e tjera të komunikimit, gjithnjë përbrenda kategorive të të dëgjuarit dhe të të folurit, të të lexuarit dhe të të shkruarit. Nxënësit do të marrin pjesë në lloje të ndryshme të aktiviteteve që do ta forcojnë suksesin e tyre dhe do ta rrisin vetëbesimin në aspektin e shkathtësive të komunikimit. Duke përdorur një qasje të integruar, nxënësit do të përfitojnë mjaft nga shkathtësitë e komunikimit, gjatë tërë vitit shkollor.

Shkrimi do të zhvillohet përmes vetë procesit të shkrimit, i cili do të përfshijë edhe shkallët e ndryshme të rishikimit dhe të shkrimit final (editimit). Gjatë fazës së fundit të procesit të shkrimit do të punohet me përqendrim të veçantë në drejtshkrim, në drejtshqiptim dhe në gramatikë, përgjithësisht. Nxënësit do ta zhvillojnë fjalorin e tyre përmes studimit të formimit dhe rendit të fjalëve (rrënja, parashtesa, prapashtesa), lidhjes në kontekst dhe fjalëve të hasura gjatë leximit. Në librat e klasës dhe në ata që do të lexohen në shtëpi, nxënësit do të nxiten të lexojnë dhe të krijojnë tekste të ndryshme letrare në mënyrë të pavarur. Nxënësit do të punojnë individualisht dhe në grupe, sipas rastit.

Insistimi në formimin e nxënësit në pikëpamje të shkathtësive gjuhësore do të fokusohet në: të shprehurit e vetes përmes shkrimit, përdorimit të gjuhës për të informuar, përdorimit të gjuhës për të rrëfyer, përdorimit të gjuhës për të argumentuar (bindur tjetrin), përdorimit të gjuhës për të krijuar, përdorimit të gjuhës për të përshkruar, përdorimit të gjuhës për të hulumtuar dhe klasifikuar, përdorimit të gjuhës për të krijuar pamje (imazhe) dhe për të kuptuar mitologjinë.

QËLLIMET

- Të zgjerojë kulturën e gjuhës dhe të përdorë drejt shkathhtësitë e komunikimit;
- Të aftësohet për të analizuar, gjykuar dhe vlerësuar tekste letrare dhe joletrare;
- Të thellojë, të zgjerojë dhe të praktikojë njohuritë e sistemit gjuhësor.

OBJEKTIVAT

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

Të kuptojë

- Tekste të ndryshme letrare dhe joletrare,
- Struktura të ndryshme të sistemit gjuhësor.

Të zbatojë

- Dije nga struktura e shqipes dhe nga normat e shqipes standarde, sa i përket strukturës së fjalisë, përdorimit të saj, pikësimit, shkronjave të mëdha dhe shqiptimit,
- Dije për strukturën, elementet dhe kuptimin e materialeve letrare, joletrare dhe informative.

Të analizojë

- Fjalët, fjalitë dhe përbërësit e tyre,
- Tekste të ndryshme letrare dhe joletrare,
- Dialektet në Kosovë, në Shqipëri dhe në viset ku flitet shqipja, por edhe dallimin e tyre nga shqipja standard,
- Procesin e zhvillimit të gjuhës në faza të ndryshme si dhe ndërndikimet me gjuhët e tjera.

Të vlerësojë

- Gjuhën e teksteve letrare dhe joletrare,
- Kuptimin dhe idetë e teksteve të ndryshme.

Të zhvillojë qëndrimet dhe vlerat

- Të jetë kritik, bindës dhe i pavarur për atë që flet,që lexon dhe që shkruan,
- Të fitojë kulturë të komunikimit, të tolerancës dhe të sjelljes në shoqëri.

KATEGORIA

I. TË DËGJUARIT DHE TË FOLURIT

NËNKATEGORITË

- I. 1 Kulturë e të dëgjuarit dhe e të folurit
- I. 2 Tekstet letrare dhe joletrare
- I. 3 Njohuri gjuhësore

KATEGORIA

II. TË LEXUARIT

NËNKATEGORITË

- II. 1 Kulturë e të lexuarit
- II. 2 Tekstet letrare dhe joletrare
- II. 2 Njohuri gjuhësore

KATEGORIA

III. TË SHKRUARIT

NËNKATEGORITË

- III. 1 Kulturë e të shkruarit
- III. 2 Tekstet letrare dhe joletrare
- III. 3 Njohuri gjuhësore

Vërejtje: Përmbajtja e nënkategorive realizohet në funksion të të tri kategorive kryesore.

I. 1, II. 1, III. 1 Kulturë e të dëgjuarit dhe e të folurit, kulturë e të lexuarit, kulturë e të shkruarit 45 orë

I. 2, II. 2, III. 2 Tekstet letrare dhe joletrare 60 orë

I. 3. II. 3, III. 3 Njohuri gjuhësore 70 orë

Në dispozicion 10 orë

Nënkategoritë I. 1, II. 1, III. 1	Përmbajtja	Rezultatet e pritura
<ul style="list-style-type: none"> • Kulturë e të dëgjuarit dhe e të folurit, • Kulturë e të lexuarit • Kulturë e të shkruarit 	<p>Rrëfimi personal (autobiografik, i një ngjarjeje të veçantë etj.); Teksti – tipare të ndryshme të teksteve letrare dhe joletrare; Eseja dhe lloje të saj (narrative, përshkruese, bindëse - argumentuese); Shkrim hulumtues (historik, biografik); Shkrim kreativ – tregime;</p> <p>Elementet e teatrit dhe të filmit; Individi dhe bota; Konflikti - ndikimi i traditës dhe i shoqërisë; Idiomat, analogjitë, metaforat, krahasimet në kuptimin e parë dhe atë figurativ; Ironia; Kuptimi i fjalëve në kontekst, ridefinimi, rishikimi dhe argumentimi i tyre; Struktura, organizimi dhe qëllimi i tekstit; Ideja kryesore, hollësi të rëndësishme dhe efekte të tjera kuptimore të tekstit.</p>	<p>Rrëfen për ngjarje të ndryshme personale apo ndonjë ngjarje tjetër; Përshkruan dhe nxjerrë idetë dhe tiparet kryesore të teksteve letrare dhe joletrare; Shkruan ese narrative, përshkruese dhe argumentuese; Hulumton dhe gjen të dhëna të ndryshme për të paraqitur ngjarje të rëndësishme historike dhe biografike; Njeh tekstin dramatik, skenën, aktorin, regjisorin, kostumografinë, grimin, kameramanin, kompozitorin, montazhierin etj.; Kupton zhvillimin e individualitetit, relacionin e tyre (si zhvillohet, si trete; Kupton idiomat, analogjitë, metaforat dhe krahasimet që mund ta zërë kuptimin e parë dhe atë figurative të frazës ; Përdor kuptimin e fjalëve brenda kontekstit të caktuar dhe tregon aftësi për verifikimin e atyre kuptimeve, duke i ridefinuar, riparë, krahasuar e argumentuar përmes shembujve ; Përshkruan dhe nxjerr idetë kryesore, argumentet dhe perspektivat e tekstit, duke përdorur dijet që ka për strukturën e tekstit, organizimin e tij dhe qëllimin.</p>

Nënkategoria I.2, II.2, III.2	Përmbajtja	Rezultatet e pritura
<ul style="list-style-type: none"> • Tekstet letrare dhe joletrare 	<p>Elementet e tregimit të shkurtër: fillimi, ekspozicioni, kulmimi dhe shthurja; Elementet e romanit – fabula, karakterizimi, kompozicioni, rrëfimi, fjalori; Strukturat mitologjike; Figurat mitologjike (disa elemente të mitologjisë shqiptare dhe të asaj greke); Tekstet e vjetra shqipe – analizë në aspektin gjuhësor (Bogdani); Tiparet e lirikës; Motive letrare: pavdekësia, fantastika, vdekja, dashuria, aventura, patriotizmi, lufta, humori; Revista letrare (shkolllore).</p>	<p>Kupton strukturën e tregimit të shkurtër dhe të romanit dhe e zhvillon atë varësisht prej prirjes;</p> <p>Njeh disa elemente të mitologjisë shqiptare dhe asaj greke;</p> <p>Bën analiza gjuhësore të teksteve të vjetra shqipe dhe i krahason ato me gjuhën e standardizuar; Njeh dhe kupton tiparet e lirikës; Dallon dhe krahason motivet letrare; Dallon vlerat artistike dhe kreative në revista letrare (shkolllore).</p>
Nënkategoria I. 3. II. 3, III. 3	Përmbajtja	Rezultatet e pritura
<ul style="list-style-type: none"> • Njohuri gjuhësore 	<p>Ndërrimet historike (metafonia, apofonia, metateza, elizioni, përngjitja, shkrirja, kontraksioni); Ndërrimet e gjalla në gjuhën shqipe (pozicionale dhe kombinatorike ; Formimi i emrave dhe i mbiemrave (me parashtesa dhe prapashtesa); Fjala, grupi emëror dhe grupi foljor ; Fjala dhe formimi i tyre (analizë gramatikore); Lakimi i përemrave vetvetorë, pronorë, pyetës dhe të</p>	<p>Dallon ndërrimet fonetike historike dhe të gjalla në gjuhën shqipe;</p> <p>Identifikon dhe kupton fjalët dhe formimin e tyre;</p> <p>Kupton formimin e fjalës dhe të fjalisë dhe bën analiza gramatikore të tyre;</p> <p>Praktikon lakimet e përemrave dhe zgjedhimin e foljeve;</p> <p>Përdor drejt pjesët e pandryshueshme të</p>

	<p>pacaktuar; Mënyra kushtore, dëshirore, habitore dhe urdhërore e foljes dhe kohët e tyre, zgjedhimi, diatezat; Pjesëzat, Pasthirrmat; Fjalitë e përbëra me bashkërenditje (këpujore, kundërshtore); Fjalitë e përbëra me nënrenditje (filluese, kohore, shkakore, kushtore, krahasore – mënyrore, rrjedhimore, lejore, kundërvënëse); Fjalët me shumë kuptime (identifikimi dhe përdorimi i tyre në tekste të ndryshme); Dialektet në territoret ku flitet shqipja, dallimet mes tyre dhe shqipes standarde; Zhvillimi historik i gjuhës shqipe dhe ndërndikimet me gjuhët e tjera.</p>	<p>ligjëratës dhe fjalitë e përbëra me bashkërenditje dhe me nënrenditje me lidhëzat përkatëse; Identifikon dhe përdor fjalët me shumë kuptime në tekste të ndryshme;</p> <p>Mëson veçoritë dialektore të shqipes dhe dallon trajtat dialektore nga trajtat e gjuhës standarde shqipe; Kupton zhvillimin kronologjik të gjuhës dhe ndërndikimet me gjuhët e tjera.</p>
--	--	--

QASJET NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

Gjuha shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët. Mirëpo, lidhje të drejtëpërdrejta vihen me historinë, me gjeografinë, me edukatën qytetare, me artet etj. Disa tema nga këto lëndë ndikojnë në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndërlëndore, përmes gjuhës shqipe mund të zhvillohen edhe disa çështje ndërprogramore, p.sh. tema për shëndetësi, për të drejtat e njeriut, për çështjet gjinore etj. Temat mund të zgjedhen nga mësimdhënësi, varësisht prej rëndësisë dhe aktualitetit që kanë (nga televizioni, revistat, gazetat apo nga rrethi dhe mjedisi i tyre)

UDHËZIME METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive, të cilat mundësojnë mësimin efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore. Vëmendja e tij duhet të përqendrohet në disa parime bazë

- **Përqendrimi në komunikim** (shkathtësitë e komunikimit: të dëgjuarit dhe të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit). E tërë përmbajtja është në funksion të zhvillimit të këtyre shkathtësive.
- **Përqendrimi në gjuhën e gramatizuar.**
- **Përqendrimi në nxënësin dhe në të nxënësit e tij.** Nxënësi duhet të jetë në qendër të vëmendjes. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij, ta verifikojë a është tip i hapur apo i mbyllur, frikacak apo guximtar, a merr vetë iniciativa apo duhet të nxitet nga mësuesi etj.

Roli i mësimdhënësit është vendimtar, i cili ndihmon në procesin e mësimdhënies dhe të mësimnxënies. Kjo varet nga planifikimi i orës mësimore: përdorimi i hapësirës në klasë, d.m.th mënyra e vendosjes së bankave si dhe aktivitetet që zhvillohen në klasë: mënyra e komunikimit, luajtja e roleve, puna në grupe, në çifte, luajtja e roleve dhe përdorimi i teknikave të reja të mësimdhënies.

VLERËSIMI

Mësimdhënësi në vazhdimësi duhet të vlerësojë:

- Njohuritë që kanë fituar nxënësit: në ç'shikullë kanë zotëruar fjalorin dhe sa është i aftë nxënësi t'i përdorë shkathtësitë gjuhësore gjatë komunikimit;
- Shkallën e zotërimit të njohurive me qëllim të eliminimit të pengesave dhe të vështirësive në nxënie;
- Integrimin e njohurive të fituara që nxënësit i realizojnë edhe jashtë programit shkollor.

Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet kushtuar:

- përdorimit të fjalorit,
- pyetjeve dhe përgjigjeve,
- iniciativave dhe mendimeve të pavarura,
- përshkrimeve dhe shpjegimeve,
- radhitjes së fjalëve në fjali,
- aktiviteteve individuale dhe grupore,
- fjalorit (leksiku).

LITERATURA

- **Tekstet që hartohen sipas këtij programi.**
- **Tekste të mëhershme që përmbajnë këtë materie.**
- **Modele të mësimdhënies sipas strukturës ERR – KEC, Prishtinë, 2003.**
- **Bardhyl Musai – «Metodologji e mësimdhënies», Tiranë, 2003.**
- **Tekste të tjera alternative.**

INTRODUCTION

Learning is a complex process of discovery, collaboration, and inquiry facilitated by language. Composed of interrelated and rule governed symbol systems, language is a social and uniquely human way of representing, exploring, and communicating meaning. Language is an essential tool for forming interpersonal relationship, understanding social situations, extending experiences, and reflecting on thought and action. Language is the principal instrument of thought and the primary basis of all communication.

PHILOSOPHY

The program of English language will emphasize the importance of experiencing language in context. Learners' background knowledge, skills and attitudes will be used as means of developing communicating abilities. As the learners develop communication skills, they also increase their linguistic accuracy and develop language learning strategies.

In the English language program learners will acquire various kinds of knowledge, skills and attitudes about:

1. Interpreting, expressing and negotiating meaning (communication).
2. Sounds, written symbols, vocabulary, structure and discourse (language).
3. Cognitive, socio-cognitive and meta-cognitive process (general language education).
4. Patterns of ideas, behaviours, manifestations, cultural artefacts and symbols (culture).

Acquiring the language incorporates communication skills such as listening, speaking, reading, writing, viewing and showing. Learners develop these communication skills by using knowledge of the language, including grammar, and culture, communication and learning strategies, technology, and content from other subject areas to socialise, to acquire and provide information, to express feelings and opinions. Knowledge of other cultures, connections to other disciplines, comparisons between language and cultures, and community interaction all contribute to and enhance the communicative language learning experience, but the communication skills are the primary focus of language acquisition.

AIMS

Following the long-term aims of the English Language Curriculum, in order to communicate effectively and increase their cultural understanding, in grade eight learners should be enabled to:

- Foster positive attitude and appreciation of the value of language;
- Develop the four language skills;
- Gain self-confidence in interaction with peers, teachers, and other English speakers;
- Develop their language learning skills in order to learn independently;
- Combine the study of English with the study of other subjects;
- Gain pleasure from learning a language spoken by representatives of diverse cultural background.

THE SCOPE OF GRADE EIGHT ENGLISH LANGUAGE CURRICULUM

<p>COMMUNICATION Enable learners to further develop and deepen their language skills and use the language with more confidence both with native and non-native speakers of English.</p>		
<p>Listening General objective: Enable learners to understand spoken English in a variety of personal and social contexts (opinions, feelings, school and environment)</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begin to develop strategies for good listening; • Listen for understanding the main ideas; • Listen for details of a message; • Listen to familiar stories told or read and identify elements of a story following direct instruction; • Listen and take notes to understand and remember ideas and information; • Listen to some TV news; • Begin to identify purpose for listening; • Listen for understanding the main ideas of an oral presentation following direct instruction; • Listen to others and stay on topic in group discussions; • Listen to discussions and ask questions to clarify meaning; 	<ul style="list-style-type: none"> • Listen and follow instruction; • Listen and fill in the gaps/charts • Put events in order; • Listen to a tape conversation/teacher and answer/tick; • Interview; • Matching description; • Dictation; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Listen and demonstrate understanding by following directions and instructions; • Respond to questions and statements; • Understand the main ideas and some details of an oral text in English and respond orally or in writing; • Listen and respond to messages spoken in English at a normal or slower than normal speed; • Listen and demonstrate understanding of oral presentation, stories, and/or familiar texts by responding to simple questions and statements;

Speaking		
General objective: Enable learners to speak more fluently in a variety of situations and for different purposes.		
Specific objectives:	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describe themselves, classroom, home, friends, an important event (holiday, trip, party); • Deliver brief presentations on familiar topics using appropriate grade level vocabulary with few errors; • Engage in a conversation in English in a limited number of everyday situations; • Retell familiar stories and short conversations by using appropriate gestures, simple words, phrases, expressions, and illustrative objects with modelling and prompting; • Talk about characters and situations in stories, and relate them to personal experience, with some assistance; • Express agreements and/or disagreements (such as in debates) on familiar topics; • Understand and use some key subject-specific vocabulary in classroom discussions; • Begin to use evidence to support opinions; 	<ul style="list-style-type: none"> • Role play (interview) • Debate (guided discussion) • Matching activities; • Oral presentation; • Information gaps; • Storytelling; • Guessing games; • Giving opinions; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Speak at an acceptable speed, despite inevitable hesitations and construction or pronunciation errors; • Use simple sentences and phrases to tell stories, recount events, provide directions or instructions, and give opinions; • Respond to questions from teachers and peers; • Participate in conversations on familiar topics in some social situations; • Compensate for communication difficulties (for e.g., with gestures) • Present information to their peers in a fairly organised form;

<p>Reading General objective: Enable learners to read and understand a variety of written texts in order to increase their independence and fluency.</p>		
<p>Specific objectives:</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Read a variety of short written texts (e.g. stories, poems, biographies) for different purposes; • Read and express fairly clear responses to written texts, relating the ideas in them (thoughts, feelings, experiences) to their own knowledge and experience; • Read (skim) text with familiar vocabulary or content to get a general idea of the topic; • Read (scan) text with familiar vocabulary or content for specific information; • Increase awareness related to reading strategies in order to understand a piece of writing (e.g., look at the cover, title, pictures, scan the table of contents/ ask questions) • Begin to identify and interpret some elements of fiction and non-fiction (e.g., plot, main ideas, characters and setting); • Read independently (e.g. emails, short articles/stories), using a variety of reading strategies; • Use age-appropriate mono and bilingual dictionaries, to determine the meaning of 	<ul style="list-style-type: none"> • Read and retell; • Jigsaw reading; • Matching activities (headings, key words etc); • Scanning (for specific information); • Skimming (for a gist); • Preview pictures; • Do it yourself questions; • Read the clues and write words/sentences; • Do the crossword; • Label the paragraphs; • WH-questions; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identify a purpose for reading; • Recall and retell important information from the text containing familiar vocabulary; • Read familiar texts at a normal speed with few errors; • Relate reading to personal experience; • Reared to clarify meaning; • Make connections between previous experiences and reading materials; • Read for pleasure, with teacher guidance/support;

<p>unknown words;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interact with text before, during, and after reading to formulate questions that a text might answer with frequent instructional support (e.g., What will happen in this story?, Who might this be?, Where do you think this happens?) • Understand main ideas from instructions and signs in environment - such as advertisements, posters, transport schedules, signs, invitations; 		
<p>Writing General objective: Enable learners to write with increasing effectiveness for a variety of audiences and purposes.</p>		
<p>Specific objectives:</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use capitalisation, punctuation and underlining appropriately; • Spell many high frequency words correctly; • Use some elements of the writing process, with teacher guidance, with an emphasis on prewriting activities; • Organise prior knowledge and new ideas/information to write; • Begin to compose a paragraph with supporting details; • Write a simple description of an event, trip, feelings, personal experience with some accuracy; 	<ul style="list-style-type: none"> • Put the word/sentences in a correct order; • Correct mistakes (spelling, capitalisation and punctuation); • Use cues to write sentences; • Complete a form/chart; • Replace the underlined words; • Write letters, emails and SMS; • Write a story ending; • Write a story summary; • Write personal narratives; • Respond to verbal, written or 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use a variety of sources (e.g. dictionary, word list, computer) to check the spelling of words; • Write simple letters, emails; • Take simple notes; • Write different sentence types (statements, exclamations, questions, commands) and use basic conventions of standard English with some accuracy in written work; • Use models to compose independently;

<ul style="list-style-type: none"> • Write letters and emails to pen friends; • Produce various forms of writing in small groups with some assistance; • Produce formal and informal writing that has appropriate grade spelling accuracy, using prompts; • Write notes, short dialogues, narratives, and letters, with teacher guidance; 	<p>picture cues;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Write short dialogues; 	
<p>UNDERSTANDING AND USING ENGLISH Enhance learners' ability to use their meta-cognitive skills.</p>		
<p>Spelling and Sound System General objective: Enable learners to use correctly and reinforce the sound / spelling system relationship as they apply to the phonological system of English</p>		
<p>Specific Objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use the meaning and function of words, and some generalisation about spelling to spell with some accuracy; • Stress and spell correctly previously studied words; • Use age appropriate dictionaries to find the correct spelling; • Study commonly misspelled words; • Distinguish long and short vowels sounds in most frequently used words; 	<ul style="list-style-type: none"> • Matching activities (words with definition/objects/ pictures) • Find the word(Word snake); • Hangman; • Complete the conversation; • Discuss in a group/pair; • Write the words in an alphabetical order/right column; • Listen and repeat; • Dictation; • Words that rhyme; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use the knowledge of word structure and meaning to spell words correctly; • Identify the word order in a sentence; • Correct the text by using capitalisation and punctuation; • Recognise and use appropriately stress and intonation patterns; • Check their writing for spelling

<ul style="list-style-type: none"> • Recognise most beginning consonant letter sound associations in two or more syllable words; • Distinguish the change of intonation in affirmative, interrogative and exclamatory sentences; • Use the customary stress and intonation patterns of English speech to emphasise meaning or to express feelings (e.g., add emphasis to certain words; use intonation to express surprise); • Begin to distinguish the number of syllables in familiar words; 		<p>and punctuation;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use abbreviations to spell frequently used words (e.g., Mister/Mr);
<p>Vocabulary General objective: Enable learners to expand their vocabulary by using vocabulary building strategies.</p>		
<p>Specific Objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use vocabulary more firmly to maintain conversations; • Participate with more confidence in class discussions; • Record vocabulary systematically and meaningfully; • Choose the more appropriate words for their purpose (e.g. express feelings); 	<ul style="list-style-type: none"> • Circle the correct answer • Jumbled words • Matching the opposites • Do the crosswords • Find the words in the word square • Circle the odd one out • Look at the picture and complete the story • Match the words with definitions; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use standard English to spell correctly the vocabulary appropriate for the grade-level; • Deliver presentations using new vocabulary; • Take notes in some detail on a variety of familiar topics; • Identify familiar vocabulary in

<ul style="list-style-type: none"> • Determine the meaning of unfamiliar words, using pictures and illustration; • Use dictionaries to clarify word meanings (e.g., pictorial, bilingual and monolingual learner dictionaries); • Use context and familiar vocabulary in texts to infer the meaning of new words; • Routinely introduce new words from their reading into their writing; 	<ul style="list-style-type: none"> • Word snake; • Brainstorming and categorising; 	<ul style="list-style-type: none"> • oral, print and other media texts; • Use bilingual and monolingual dictionaries with occasional assistance; • Use some vocabulary learned in other subject areas in simple contexts;
<p>Language structure General objective: Enable learners to understand how the language is ordered and organised into sentences.</p>		
<p>Specific Objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recognise and use grade appropriate language structures; • Use appropriate words and structures in discussions or classroom presentations; • Show some confidence in using and observing common structure rules such as subject-verb agreement, noun-pronoun agreement, and consistency of verb tense; • Demonstrate some control over a more complex sentence structure; • Speak in English using consistent(familiar) forms and sounds and intonation, with few 	<ul style="list-style-type: none"> • Put the words/sentences in order; • Use cues to write sentences; • Write the words into the right column (group); • Ask and answer questions; • Find the opposites; • Discussion (debates); • Soliciting information; • Fill in the gaps; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use newly acquired structures in conversations, narrations and presentations. • Express with some confidence present, past and future actions and events; • Apply knowledge of language structure conventions; • Use linking words to maintain conversation and compile a meaningful written text; • Communicate using accepted

<p>errors;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begin to identify similarities and differences in word order of English and the mother tongue; 		<p>word order, common tenses, and other features of English with some errors;</p>
<p>Discourse General objective: Enable learners to demonstrate comprehension in a variety of formal and informal situation in both written and spoken language on a variety of topics.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstrate understanding over the use of formal and informal English; • Respond with more confidence in group discussion; • Use a variety of sentence patterns to express emotions, ideas, elaborate and negotiate meaning; • Demonstrate an awareness that gestures are important part of communication and that gestures differ among cultures/languages; • Use levels of language appropriate to their purpose (e.g., informal language to write a letter to a friend and formal language to invite a guest speaker to the school); • Work out possible solutions to a problem related to a personal need; • Use new vocabulary to carry on discourse in social conversations with some difficulties; 	<ul style="list-style-type: none"> • Group discussion; • Dialogue practice; • Role play; • Interviews and reports; • Describe daily routines; • Guessing activities; • Do the quiz; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstrate understanding of differences between formal and informal language; • Use appropriate gestures to convey meaning; • Use standard English in a variety of familiar situations; • Identify how talk is influenced by the purpose and audience; • Initiate, maintain and end conversation with some hesitance; • Use signal words and context clues to take turns in conversations and classroom discussions;

<p>Making Connections Enable learners to begin making connection within and between other learning areas through English.</p>		
<p>Transfer of skills and content General objective: Enable learners to transfer skills and content learned in English in order to better understand mother tongue.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rely on the mother tongue and culture to think, process and communicate new experiences; • Gain a deeper understanding of language and how to use it; • Be aware that not all words can be translated on a one-to-one correspondence; • Identify the differences and similarities between English and mother tongue; • Become aware that languages use different idiomatic expressions in order to convey the same idea(familiar topics); • Identify similarities and differences between the sound and writing system of target language and the mother tongue; 	<ul style="list-style-type: none"> • Read labels and ads in English and translate them into the mother tongue; • Read a folk tale/story in mother tongue and translate it into English and vice versa; • Group discussion; • Role play; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Translate simple texts in familiar context; • Summarise main points of a folk tale in English/the mother tongue;

<p>Subject matter connections General Objective: Enable learners to make subject matter connections in order to reinforce content and skills of other areas of learning.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Understand basic concepts learned in other subject areas such as, maths, science, history, geography and so on; • Begin to develop understanding of fine arts, music, and sport; • Compare geographical conditions and climate in different countries; • Participate in some school and community activities/competitions; • Communicate with some accuracy information about past and current events in the world; 	<ul style="list-style-type: none"> • Look at the pictures and complete; • Label the picture/paragraph; • Listen and tick; • Time table; • Bingo (number game); • Role-play; • Quizzes; • Group projects; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use , in simple contexts, some key vocabulary learned in other subject areas(e.g., explain how to solve a mathematics problem); • Introduce vocabulary from other subject areas into their writing; • Talk about historical events and people; • Make attempts to discuss topics of mutual interest(such as sports, music, science, art and so on);
<p>English in the World Learners should be given opportunities to demonstrate understanding for cultural similarities and differences in order to develop respect and tolerance for cultures other than their own.</p>		
<p>Comparison of language and cultures General objective: Enable learners to develop insight into the nature of English language and culture by comparing their own language and culture with another.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relate information about culture, manifestations and holidays with more 	<ul style="list-style-type: none"> • Write or speak about clothes (national and modern); • Write or speak about holidays 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Present information about target language and culture to others;

<p>confidence;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recognize cultural patterns and traditions of other cultures; • Deepen their understanding of the customs of their country and compare it with different countries; • Explore the relationship of perspectives and practices in target culture and compare and contrast with their own; • Understand, compare and contrast appropriate behaviour norms; • Observe and imitate appropriate patterns of behaviour such as greetings, sport activities; • Identify some historical and contemporary influences of other cultures that are significant in their own culture; • Use English both within and beyond the school setting with peers and teachers; • Describe, compare and summarise important aspects of major holidays and traditions in the target cultures; 	<p>(celebrations, weddings);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Family tree; • Exchange letters; • Eating and drinking; • Design puzzles and quizzes; 	<ul style="list-style-type: none"> • Write short paragraphs about events, holidays, art, music, sports from the target cultures; • Talk about their favourites (pop and rock stars, movie stars etc) • Talk about important people, traditional holidays, and historical events of different countries;
<p>Understanding of daily life, tradition and perspectives General objective: Enable learners to demonstrate an understanding of cultural differences in order to develop tolerance and respect for cultures other than their own.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Expressing opinions; 	<p>Learners can:</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Learn about the customs and traditions of other countries through song, dance and the celebration of festivals; • Compare objects and symbols (such as flags or currency from other cultures) to those found in their own culture; • Identify the relationship between cultures; • Play sports or games from the target culture; • Observe and imitate rules of conduct (such as; arriving on time, keeping promises, listening and being considerate to others); • Use and respond appropriately to common non-verbal signals (e.g., gestures, handshakes, eye contact); • Talk about their free time; • Identify food on a menu of the culture being studied; 	<ul style="list-style-type: none"> • Describe pictures; • Retell stories; • Describe weather conditions; • Role play; • Interview; • WH questions; • Multiple choice; • Discuss in groups/pairs; 	<ul style="list-style-type: none"> • Speak and write about daily routines; • Use polite forms for greetings and leave-takings in formal and informal situations; • Apply the style of speech used in an interview; • Communicate with some accuracy information about various cultures (e.g., forms of addresses, celebrations, greetings, family roles and relationships); • Talk about food, eating habits in other countries;
---	--	---

GRADE EIGHT TOPICAL CONTENT

1. Life at Home

- Meet the family
- Getting to know the neighbours
- Breakfast Time

2. Making friends

- A pen-friend
- Parties
- Friends Club

3. At school

- The ideal school
- Drama group
- My favourite teacher

4. Sports and Pets

- Sports Yesterday and Today
- Who's your favourite sports star?
- Dog is man's best friend

5. Free Time and Hobbies

- Collecting things
- A strange hobby
- At the cinema

6. Jobs

- Who does what?
- An unusual profession
- I would like to become a ...

7. Excursions

- Sightseeing
- Sharing photo-albums
- At the Travel Agency

8. Celebrations

- Festivals
- Valentine's Day
- Special Occasions

9. Going Out

- Where to go?
- At a restaurant
- A day at a countryside

10. Science and Technology

- Tomorrow's world
- Inventions and discoveries
- Computer games

11. Fashion

- Invitation to a Dance
- At a sport shop
- An interview with a famous model

12. Dreams

- I have a dream ...
- Fairy tale
- The millionaire

Note to the teachers: In order to achieve the targeted aims and objectives of **Grade eight Curriculum**, and cover the topical content of **Grade eight syllabus**, teachers should select teaching materials from course-book(s) and other sources of **intermediate level**. These materials should primarily be age-appropriate, which means that they should be dedicated to young teenagers.

Although it is estimated that within a school year, approximately 12 content areas should be covered, it is the teachers' responsibility to plan the number of topical areas (units) and the composition of it, in accordance with the learner's background knowledge, their interest and motivation. S(he) may make use of supplementary materials as well, either within the amount of time dedicated to English, or within the additional activities planned by the school curriculum (choice subjects, extra-curricular activities and similar).

METHODOLOGY

The Communicative Approach and Task – Based Learning

The overall aim of the English Language Curriculum is to enable learners to communicate successfully. Successful communication means getting our message across to others effectively. The communicative approach to language learning aims at facilitating genuine interaction with others, regardless whether they live in the neighbourhood, in a distant place, or on another continent.

In language learning, the attention of the learners may be focused on particular segments, or on the language as a whole. In cases when we want to focus learners' attention on particular segments, then a segment may be a grammatical structure (a tense), a language function (expressing gratitude), a vocabulary area (food and drinks), or a phonological feature (stress or particular sounds).

On the other hand, when attention is focused on the language as a whole, learners, through a wide range of language activities, use the language for practical and realistic purposes. In other words, they act as genuine users of the language. Participating actively in communicative language activities, they in fact play roles, simulate situations related to real life, and learn through personalisation. In the earlier stages of learning, learners should be allowed to use gestures, body language, facial expressions, mime, drawings and so on. When they learn by doing, they realise that language is a powerful means of communication and will use it as such.

Since communication basically means sending and receiving messages, learners should develop the four language skills, which are the core of communication. Development of *receptive skills*, that is of *listening* and *reading* skills, will enable learners to receive messages and, depending on tasks they are expected to fulfil, select essential

information. However, since language skills do not occur in isolation, but are normally integrated for communicative purposes, after having received a message, learners should be able to make decisions, and respond appropriately. In a situation which involves language, their response is a communicative function, which is performed by one of the *productive skills*-either by *speaking* or by *writing*.

The Learning - Centred Classroom

The objective of learning centred teaching is to make teachers aware of the importance of learner autonomy in the classroom. The teacher is required to do more preparation before the lesson, and less stand up teaching in the classroom. But it doesn't mean that the teacher should sit back and relax. The teacher has a role, to support and help learners. The learners learn more actively and with enjoyment. The environment requires a learning centred approach that relies on participant's share in the learning, and responsibility for furthering discussion. In all cases learners need clear guidelines and preparation for effective discussion participation.

The major aims, or set of aims will relate to the development of learning skills. Such aims may include the following:

- To provide learners with efficient learning strategies;
- To assist learners identify their own preferred ways of learning;
- To develop skills to negotiate the curriculum;
- To encourage learners to adopt realistic goals and a timetable to achieve these goals;
- To develop learners' skills in self-evaluation.

The Use of the Mother Tongue in the Classroom

Contrary to the principles of the direct method and natural approach in language learning, which favour exclusive use of the target language, excluding the mother tongue completely from the classroom, most recent approaches today suggest that the use of the mother tongue at particular stages of foreign language learning may prove useful.

While there is clearly a place for the mother tongue in the classroom, teachers should make efforts to keep the use of the mother tongue to a

minimum. Instead of translating words and/or asking learners to translate, they should demonstrate, act, use simple drawings and/or pictures, explain, and give simple definitions. If teachers readily intervene with translation, as soon as learners are provided with an 'equivalent' word or expression, as soon as their curiosity is satisfied, they may lose interest in that particular item. In consequence, the English word or expression is easily forgotten and cannot be easily recalled. This method is easiest for teacher and learner, but may be the least memorable.

The Role of Grammar

If we see language as a building, the words as building blocks or bricks, and grammar as the architect's plan, then we must admit that without a plan, even a million bricks do not make a building. Similarly, one may know a million English words, but if s/he does not know how to put them together, s/he cannot speak English (Sesnan, 1997).

In the light of this statement, the question is not whether to teach grammar or not, but *how* to teach it. We should consider which approach to adopt in teaching grammar, whether to teach form before meaning, or meaning before form, and what strategies and techniques to use in order to enable learners to put their knowledge of grammar into use and communicate effectively. It is the teacher's responsibility to estimate which approach would yield best effects at a particular stage of learning, or with a particular class.

At this level of education, learners should be ready not only to notice the regularities in language, but also to make a conscious effort to work out the rules. They should be ready to deal with more complex sentences, including coordinated and subordinated clauses. Therefore, teachers should increase the learners' awareness about their progress in learning, as well as to encourage them to work independently and keep record of their own learning. Teachers should constantly bear in mind the fact that grammar is knowledge in the mind, and not rules in a book.

Assessment and Evaluation

There are many reasons for assessing learners. Some of them are:

- to compare learners with each other;
- to see if learners have reached a particular standard;

- to help the learners' learning;
- to check if the teaching programme is successful.

Teaching means changing the learner. Teachers will always want to know how effective their teaching has been - that is, how much their pupils have changed. This change can be in the amount of English learners know, in the quality of the English they use, and in their ability to use English.

The general word for measuring the change is assessment. Naturally if we want to assess how much pupils have changed, we have to know exactly what they already **know** and what they can already **do**.

There are different types of assessment (or evaluation):

Self assessment (self - evaluation) relies on:

- The amount of effort spent in research;
- The amount of organization;
- The amount of effort spent on writing.

Group assessment (group - evaluation) can be done by:

- Evaluating individual learner progress within the group;
- Awarding group and individual marks.

This fosters cooperation among the learners, they promote higher achievement, greater motivation, and a more positive attitude towards the subject area and greater social skills.

Individual assessment (evaluation) is more readily accepted by learners, shows learners activity, his/her participation level in the group activity, willingness to respect the viewpoints of others.

Combination of group and individual assessment - the group component may foster the spirit of cooperation, and the individual component may permit the recognition of individual contributions.

The use of work samples, portfolios and projects. These folders or portfolios may be used to collect samples of a range of learners' work over the course of a term or a year. All these may reflect the learners' overall development and show learners' progress.

If teachers want to find out how effective their teaching has been, or if they want to evaluate the learners' progress the tests are used. Tests are conducted in class by the teacher. They measure the results of learners' performance. Teaching and testing always go hand-in-hand. Questions are often asked to check if the learners have understood what has been said. Equally, they may be asked to find out whether a particular point needs to be taught. We instinctively know why we ask a question: whether it is to teach or to test something.

Evaluation is seen as wider than testing. Testing may be a successful tool in evaluation, but we also think there are other criteria for assessing someone's performance. Evaluation is not limited to numbers or just giving learners marks. Instead of trying to count or measure learner's ability to make useful contribution to the class, we can simply judge whether s/he makes a contribution or not, and sometimes we will have to justify, negotiate, and possibly modify our opinions. Evaluation looks for illumination: How did you learn that? Why did you learn that? This means that we are doing something **with** the learner, rather than **to** the learner. By asking these questions, we learn a lot of extra information, such as: What the learner thinks s/he is learning; what the learner thinks is easy / difficult; what the learner enjoys / hates doing in the class; where the teaching programme and the learner don't meet; where the teaching programme need re-designing.

With evaluation we attempt to help the learner to learn, so it is not an assessment, in fact it is aid to learning. In other words, we can use assessment procedure to develop and improve, not only the learner, but also the teaching programme and even the school.

Note to the teachers: For further methodological guidelines concerning the topics discussed above as well as those related to how to teach language skills and vocabulary, how to manage the classroom, and similar topics, see **A Comprehensive Handbook of ELT Methodology** (A Handbook for English Language Teachers).

Band Descriptors for Assessing Language Skills

Band	Listening	Speaking		Reading	Writing
		Fluency	Accuracy		
5	Can understand all the message	Does task very well. Little or no hesitation	Good pronunciation, use of vocabulary and grammar	Can understand all the text	Work is well organised. Good punctuation. Few or no mistakes
4	Can understand most of the message	Does the task well. Some hesitation	Good pronunciation, vocabulary and grammar. A few mistakes	Can understand most of the text	Work is mostly well organised Good punctuation. A few mistakes
3	Can understand some of the message	Does the task adequately. Quite a lot of hesitation	Pronunciation, vocabulary and grammar are adequate.. Quite a lot of mistakes but it is possible to understand the learner	Can understand some of the text	Some problems with the message and/or punctuation and/or organisation, but it is possible to understand the message
2	Can understand a little bit of the message	Does not do the task adequately. A lot of hesitation	Pronunciation, vocabulary and grammar are limited. It is difficult to understand the learner	Can understand a little bit of the text	Problems with the message and/or punctuation and/or organisation. It is difficult to understand the message
1	Can understand very little of the message	Is not really able to do the task at all	Very hard or impossible to understand the learner.	Can understand very little or none of the text	Significant problems with the message and/or punctuation and/or organisation. It is almost impossible to understand the message

The table above sets out bands which describe levels of achievement in the four skills. This band descriptors are intended to apply to specific tasks (e.g. listening to a story, talking about a picture, reading about an invention, writing a letter), as an aid to the teacher and learner in assessing performance. It is of course perfectly possible for a learner to perform to different bands of achievement for different task and different skills.

HYRJE

Gjuha frënge është ndër gjuhët më të rëndësishme botërore dhe paraqet gjuhë me interes për t'u mësuar edhe më tutje në Kosovë. Ajo njihet gjuhë zyrtare e OKB, e diplomacisë, e kulturës, e artit, e modës, e mirësjelljes, etj. Si e tillë, ajo mbetet gjuhë me interes për gjeneratat tona të tashme dhe të ardhme të cilat, pas ndryshimeve të fundit në Kosovë, do të kenë mundësi të mëdha komunikimi me Evropën, me vendet frankofone dhe me tërë botën dhe kështu shtohen mundësitë e gjeneratave të reja për studime të mëtutjeshme në vendet frankofone.

Në këtë mënyrë mësimi bashkëkohor i gjuhëve të huaja do t'u ofrojë të rinjve njohuritë dhe shkathtësitë e duhura për komunikim në gjuhën frënge.

Ky program është vazhdimësi e programit të klasës së shtatë dhe do të vazhdojë t'u ndihmojë nxënësve në zgjerimin dhe në thellimin e njohurive për të folur dhe për të shkruar gjuhën frënge.

QËLLIMET

Mësimi i gjuhës frënge në klasën e 8 ka këto qëllime kryesore:

1. përforsimin e mëtejme të shkathtësive gjuhësore për nxënien e gjuhës së huaj,
2. pasurimin e kompetencës gjuhësore të nivelit përkatës për komunikim në situata nga jeta e përditshme dhe zhvillimin e aftësive për komunikim në gjuhën frënge,
3. pasurimin e mëtejme të përvojës kulturore të nxënësit dhe vetëdijësimin e tij për respektimin e llojshmërisë kulturore,
4. pranimin e kulturave të tjera dhe zhvillimin e qëndrimit kritik ndaj vlerave të tyre,

5. formimin e përgjithshëm të personalitetit të nxënësit, zgjerimin e shprehive për punë të pavarur tek ai dhe përgatitjen e tij për nxënie të mëtejme.

OBJEKTIVAT

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

1. të bëjë biseda të thjeshta në gjuhën frënge,
2. të kuptojë udhëzimet e dhëna dhe të veprojë sipas tyre,
3. të përshkruajë persona, gjësende të ndryshme,
4. të formulojë pyetje rreth të dhënave personale,
5. të shprehë ndjenjat dhe të arsyetojë dëshirat,
6. të njihet me kulturën e vendeve frankofone dhe të thellojë njohuritë për kulturën frankofone dhe për frankofoninë,
7. të krijojë kontakte me njerëzit që kanë një gjuhë dhe një kulturë tjetër,
8. të shërbehet me gjuhën frënge në raste/situata të ndryshme dhe për qëllime të ndryshme.

PËRMBAJTJA PROGRAMORE

Temat –Thèmes	Funksioni gjuhësor – Fonction langagière	Shembuj – Exemples
1.Marrëdhëniet e përditshme shoqërore (Les relations soci- ales courantes)	1. Ftoj dikë (Inviter quelqu'un) 2. Pranoj / refuzoj një ftesë (Accepter/refuser une invitation) 3. Përgëzoj dikë (Féliciter quelqu'un) 4. Kërkoj ndjesë duke u arsyetuar (S'excuser en se justifiant) 5. Pyes njerëzisht (Demander poliment) 6. Refuzoj njerëzisht (Refuser poliment)	1. Je vous invite chez moi pour fêter mon anniversaire. 2. Oui, j'accepte votre invitation. Non, je refuse votre invitation parce que je suis déjà invitée chez Valbona. 3. Je te félicite d'avoir été si prudent. 4. Excusez-moi d'être en retard, le bus a eu une panne. 5. Est-ce que vous auriez un stylo à me prêter? 6. Je regrette de ne pouvoir venir à ton anniversaire.
2. Ndjenjat (Les sentiments)	1. Shpreh frikën (Exprimer la crainte) 2. Shpreh keqardhjen (Exprimer le regret) 3. Shpreh parapëlqimin (Exprimer la préférence)	1. J'ai peur d'échouer. Il a peur que ses notes ne soient pas bonnes. 2. Je regrette que Besa ne soit pas avec nous. 3. Je préfère un CD de rock plutôt que de la musique classique.
3. Vlerësimi (Appréciation)	1. Them ç'më pëlqen/ç'nuk më pëlqen duke arsyetuar përgjigjen (Dire ce qu'on aime/ce qu'on n'aime pas en justifiant la réponse) 2. Shpreh një vlerësim (Exprimer une appréciation) 3. Jap mendime (Donner une opinion)	1. Je m'intéresse aux sports, surtout au football, c'est passionnant, je suis fou de joie quand mon équipe gagne. Je ne supporte pas les gens qui fument. 2. La musique classique me plaît beaucoup. 3. Je trouve que le prof de maths est sympa.

4. Mjedi (Environnement)	1. Përshkruaj mjedisin tim të përditshëm (Décrire son environnement quotidien) 2. Paraqit jetën në fshat (Présenter la vie au village) 3. Paraqit jetën në qytet (Présenter la vie en ville)	1. La vie est tranquille dans notre village. Les champs sont fertiles. 2. Les voitures font beaucoup de bruit dans notre quartier. Notre village se trouve au bord de la rivière. La campagne est fertile. Les prés sont couverts de la verdure. La montagne s'élève très haut. Dans la forêt il y a des arbres différents. 3. Il y a beaucoup de gens sur les rues de Prishtina.
5. Përcaktimi në kohë dhe në hapësirë (Localisation dans le temps/l'espace)	1. Tregoj se ç'kam bërë, kur dhe ku e kam bërë (Dire ce que j'ai fait, quand et où je l'ai fait) 2. Pyes për rrugën (Demander son chemin) 3. Caktoj drejtimin (Indiquer la direction) 4. Cek mjetet e udhëtimit (Indiquer les moyens de transports)	1. L'année dernière, nous avons fait une promenade à la montagne. C'était au mois de mai. 2. Où se trouve la rue de Tirana? 3. Vous allez tout droit et puis vous tournez à gauche. 4. Vous pouvez prendre le bus ou, si vous êtes pressé, vous prenez un taxi. Pour aller à Kastriot vous pouvez prendre le train aussi.
6. Arsyetimet logjike (Relations logiques)	1. Shpreh shkakun (Exprimer la cause) 2. Shpreh pasojat (Exprimer la conséquence) 3. Shpreh qëllimin (Exprimer le but)	1. Pourquoi tu ne regardes pas la télé? Parce que je dois faire mes devoirs. Je n'ai pas fait mes exercices à cause d'une panne d'électricité. 2. Il a plu, donc nous ne sommes pas allés faire du sport. 3. Il s'entraîne tous les jours pour gagner la course du marathon.

7. Mënyrat e veprimt (Les modalités de l'action)	1. Shpreh dyshimin/sigurinë/gjasshmërinë (Exprimer le doute/la certitude/la probabilité) 2. Shpreh mundësinë, pamundësinë (Exprimer la possibilité, l'impossibilité) 3. Shpreh detyrimin (Exprimer l'obligation) 4. Shpreh kushtet dhe supozimet (Exprimer la condition et l'hypothèse)	1. Je ne crois pas que tu réussiras/Il réussira à l'examen, c'est sûr/Il échouera probablement car il n'a pas assez travaillé. 2. Je peux sortir ce soir avec toi/Ce n'est pas possible d'y monter car il neige et c'est glissant. 3. Je dois partir à trois heures. Il faut partir tout de suite. 4. S'il fait beau, on organisera un pique-nique. S'il ne pleuvait pas, il viendrait sans tarder.
---	--	--

FONETIKË Tingulli, grafia PHONETIQUE Le son, la graphie	Fonemat dhe raporti tingull – grafi: /*h/ h: Victor *Hugo, les *haricots, c'est *haut; /s/ sc para e,i : scène, discipline; t para -ion: attention, solution; /s/ ç para (+a, o, u): ça, suçoter, reçu; /z/ z, s: zéro, zone, visiter, maison; /tS/ tch, ch (në fjalë të huaja): match, sandwich Zanoret gojore dhe hundore Rrokja dhe theksi
MORFOLOGJI Emrat MORPHOLOGIE Les noms	Shumësi i emrave të profesioneve (Le pluriel des noms de professions) Grupi emëror (Le groupe nominal) Grupi përemëror (Le groupe pronominal)
Mbiemrat Les adjectifs	Vendi i mbiemrit në fjali (La place de l'adjectif dans la phrase) Shkalla sipërore e mbiemrave (Le superlatif des adjectifs)

Përemrat Les pronoms	Përemrat lidhorë (të thjeshtë dhe të përbërë) – Les pronoms relatifs (simples et composés) me: par, dans, avec, pour, sur, sans, selon, parmi, pendant. Përemrat lidhorë – Les pronoms relatifs: dont, où
Përcaktuesit Les déterminants	Nyja e rrëgjuar (L'article contracté)
Foljet Les verbes	Koha e kryer e foljeve të grupit III Koha e pakryer (imparfait) Koha e ardhme e foljeve të grupit III më: -ir, -re, -oir Koha e ardhme e afërt (futur proche) e foljeve të të tri grupeve. Koha sapo e kryer (passé récent) e foljeve të të tri grupeve. Foljet vetvetore
Ndajfoljet Les adverbess	Combien, ainsi, pas de, beaucoup de, peu de, assez de, trop de
Parafjalët, shprehjet ndajfoljore Les prépositions et les expressions adverbiales	Pour, avec, à gauche, à droite, à l'intérieur, à l'extérieur, dedans, dehors
SINTAKSË - Fjalja SYNTAXE La proposition	Fjalja qëllimore (La proposition de but) Shprehja e kushtit (L'expression de la condition) Shprehja e supozimit (L'expression de la supposition) Vendi i mbiemrit cilësues (Place de l'adjectif qualificatif)

Kategoria: 1.0.**Gjuha dhe komunikimi**

Nënkategoria	Përmbajtja e Programit	Rezultatet e pritshme
1.1. Të dëgjuarit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shkëmbimi i mendimeve mes profesorit dhe nxënësve. 2. Veprimet dhe rregullat e veprimit në klasë. 3. Dialogët e incizuar ose në situata të drejtpërdrejta (bashkëbisedime). 4. Dallimi i tingujve. 5. Dallimi i trajtave të ndryshme të intonacionit. 6. Kuptimi i fjalorit të rëndomtë. 7. Kuptimi i llojeve të ndryshme të ligjërit. 8. Të kuptuarit e porositë të profesorit, të një incizimi. 9. Nxjerrja e informatave kryesore nga një porosi. 	<p>Nxënësi është në gjendje :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të shkëmbejë mendime me profesorin, me nxënës, 2. të kuptojë, të përcjellë veprimet në klasë, 3. të merr pjesë në dialogë dhe në bashkëbisedime, 4. të dallojë drejt tingujt dhe t'i riprodhojë, 5. të dallojë trajtat e ndryshme të intonacionit, 6. të kuptojë një fjalor të rëndomtë, 7. të kuptojë ligjërimet e ndryshme /porositë e ndryshme, 8. të kuptojë porositë e profesorit, të një incizimi, 9. të nxjerrë informatat kryesore nga një porosi.
1.2. Të folurit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dialogët dhe bashkëbisedimet. 2. Shqiptimi i drejtë i tingujve, i fjalëve, i intonacionit, i theksit, i lidhjeve të fjalëve. 3. Shprehja e fjalive të thjeshta sipas rregullave të radhitjes sintaksore. 4. Përgjigjja në pyetje të thjeshta e të shkurtra. 5. Shtruarja e pyetjeve. 6. Paraqitja e të dhënave të thjeshta për veten, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. të dialogojë dhe të bashkëbisedojë, 2. të shqiptojë drejt tingujt, fjalët, intonacionin, theksin, 3. të sajojë fjali të thjeshta sipas rregullave sintaksore, 4. t'u përgjigjet pyetjeve të thjeshta/të shkurtra, 5. të shtrojë pyetje, 6. të paraqet të dhëna për veten, për mjedisin e

	<p>për mjedisin e vet ose për një nxënës tjetër.</p> <p>7. Shprehja e thjeshtë e shijes, e parapëlqimit, e vlerësimit, e mendimit.</p> <p>8. Përshkrimi i një vendi, i një personi, i një monumenti, i një peizazhi.</p> <p>9. Rrëfimi i një vargu të shkurtër ngjarjesh.</p> <p>10. Recitimi i një poezie, këndimi i këngëve.</p>	<p>vet ose për një nxënës tjetër,</p> <p>7. të shprehë shijet, parapëlqimin, vlerësimet, mendimet,</p> <p>8. të përshkruajë një vend, një person, një monument, një peizazh,</p> <p>9. të rrëfejë një varg të shkurtër ngjarjesh,</p> <p>10. të recitojë poezi, të këndojë këngë.</p>
<p>1.3. Të lexuarit</p>	<p>1. Kuptimi i dokumenteve ikonografike : vizatime, harta gjeografike, plane, skema, tabela informimi (oraret, çmimet), shpallje.</p> <p>2. Kuptimi i teksteve të thjeshta : letër, ftesë, kartolinë, formular, skedë, pyetësor, teste të shtypit për të rinj, fragmente të shtypit për të rinj, poezi, këngë.</p> <p>3. Identifikimi i një vendi, i një qyteti.</p> <p>4. Shoqërimi i një fjale ose i një fjalie të shkurtër një vizatimi.</p> <p>5. Identifikimi i informatave thelbësore në një shpallje, në një tabelë informimi.</p> <p>6. Identifikimi i informatave thelbësore të një teksti të shkurtër e të thjeshtë (data, vendi, shprehja e mirësjelljes, personat, ngjarjet, vlerësimet, propozimet).</p>	<p>Nxënësi është në gjendje :</p> <p>1. të kuptojë dokumente ikonografike : vizatime, harta gjeografike, plane, skema, tabela informimi (oraret, çmimet), shpalljet,</p> <p>2. të kuptojë tekste të thjeshta : letër, ftesë, kartolinë, formular, skedë, pyetësor, teste të shtypit për të rinj, fragmente të shtypit për të rinj, poezi, këngë,</p> <p>3. të identifikojë një vend, një qytet,</p> <p>4. të shoqërojë një fjalë ose një fjali të shkurtër një vizatimi,</p> <p>5. të identifikojë informatat thelbësore në një tekst, në një tabelë informimi,</p> <p>6. të identifikojë informatat thelbësore në një tekst të shkurtër e të thjeshtë (datën, vendin, shprehjen e mirësjelljes, personat, ngjarjet, vlerësimet, propozimet).</p>

1.4. Të shkruarit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kopjimi i saktë i fjalëve të mësuara. 2. Drejtshkrimi i fjalëve të njohura (p.sh.,: shkrimi i fjalës ose i fjalëve përkatëse nën një vizatim). 3. Përpilimi i porosive të shkurtra e të thjeshta : shkrim nën një vizatim, skemë, kartolinë, ftesë, skedë, letër shoqërore, tregim i shkurtër, përshkrim i shkurtër (duke përfillur rregullat drejtshkrimore dhe sintaksore). 	<p>Nxënësi është në gjendje :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të kopjojë saktësisht fjalët e mësuara, 2. të shkruajë drejt fjalët e njohura (p.sh.,: fjalën ose fjalët përkatëse nën një vizatim), 3. të përpilojë porosi të shkurtra e të thjeshta : një shkrim nën vizatim, skemë, kartolinë, ftesë, skedë, letër shoqërore, tregim të shkurtër, përshkrim të shkurtër (duke përfillur rregullat drejtshkrimore dhe sintaksore).
--------------------------	--	--

Kategoria: 2.0.

Kultura

	Përmbajtja e Programit	Rezultatet e pritshme
<p>2.1. Kultura frënge</p> <p>2.2. Kultura shqiptare</p> <p>2.3. Frankofonia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Muzika, muzetë, ekspozitat artistike, panairët, sporti, mediat frankofone (shtypi, televizioni, radioja) në Kosovë 2. Radioemisionet shqipe në Francë, ekspozitat artistike, panairët e librit. 3. Mësimi i gjuhës frënge në mjediset shqiptare. 	<p>Nxënësi është në gjendje :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të njohë vlerat e kulturës dhe të artit francez (muzetë më të njohur, galeritë, titujt e gazetave, kanaleve televizive, radiostacioneve më të njohur), 2. të cekë ndonjë radiostacion në Francë që emeton program në gjuhën shqipe, 3. të cekë mjediset shqiptare ku mësohet gjuha frënge.

UDHËZIMET METODOLOGJIKE

1.0. PARIMET METODIKO-DIDAKTIKE

Të mësosh një gjuhë do të thotë të mësosh për të komunikuar në atë mënyrë që të mund të përdorësh gjuhën në situata të jetës së vërtetë. Shkathësitë gjuhësore zënë vend parësor në mësimin e gjuhëve.

1.1. Parimi i parë: përqendrimi në komunikim dhe jo, si deri më tash, përqendrimi në gjuhë.

1.2. Parimi i dytë: përqendrimi në nxënësin dhe në nxënien e tij.

2.0. FORMA KOMUNIKATIVE E MËSIMDHËNIES

Komunikimi është forma më dobiprurëse e mësimdhënies. Me arsye i kushtohet sot kësaj qasjeje vëmendje e posaçme, sepse u mundëson nxënësve të shprehen në gjuhën frënge në situata të caktuara gjuhësore dhe në jetën e përditshme.

Pikënisja e një mësimdhënieje të tillë nuk do të jetë rregulla gramatikore, por situata konkrete gjuhësore, d.m.th. nga situatat gjuhësore nxirren rregullat dhe jo anasjelltas.

3.0. METODAT E MËSIMDHËNIES

3.1. Metodatat që nxitin komunikimin janë:

- 1 puna në grupe ose në çifte,
- 2 debatet,
- 3 lojërat në role,
- 4 intervistat e thjeshta.

3.2. Metodatat që nxitin punën e pavarur:

- tekste me vende të zbrazëta,
- lojëra mësimi,
- kontrolli i partnerit,
- mbledhja, përdorimi dhe përpunimi i pavarur i të dhënave (nga biblioteka ,nga kompjuteri, etj.),
- nxënia gjatë mësimdhënies (nxënësi merr rolin e mësuesit),

- letërkëmbime me persona në Francë dhe gjetkë në botë (partnerizimi i shkollave, letërkëmbime ndërmjet nxënësve tanë me ata francezë dhe të tjerë).

3.3. Metodatat që nxitin prodhimin:

1. punimi i gazetave të murit, i pikturave, posterëve, teksteve (p.sh., për ekspozita, për gara të shkollës apo interne, etj.),
2. shkrimi kreativ i poezive, i tregimeve të shkurtra, i nxitur përmes aktivizimit të njohurive paraprake, i provave, rrëfimi i ngjarjeve, përshkrimi i personave, i objekteve, etj.

4.0. SHFRYTËZIMI I MEDIAVE

4.1. Televizioni, radioja

Televizioni dhe radioja janë mjete të dobishme dhe të përhershme që duhet të shfrytëzohen, si nga arsimtar, ashtu edhe nga nxënësit. Emisionet shkollore kushtuar gjuhës ose kulturës frënge, programet e filmit dhe ato të dramës në Kosovë dhe emisionet e ndryshme të televizioneve të jashtme në gjuhën frënge janë një mjet i fuqishëm që do të ndihmojë dhe përshpejtojë përvetësimin e kësaj gjuhe të huaj nga nxënësit tanë.

4.2. Gazetat dhe revistat

Leximi i gazetave dhe i revistave të ndryshme në gjuhën frënge, po ashtu, mund të ndihmojë shumë në lehtësimin dhe në përshpejtimin e përvetësimit të gjuhës frënge. Ato mund të shfrytëzohen në klasë dhe në shtëpi.

4.3. Filmi, teatri, muzika

Filmi, teatri dhe muzika janë mjete motivuese të rëndësishme për arritjen e rezultateve në përvetësimin e gjuhës frënge, ndonëse te ne ato nuk janë shfrytëzuar aq sa ka pasur mundësi. Kinemaja dhe teatri, bashkë me televizionin, tash e tutje do të luajnë rol më të rëndësishëm në këtë aspekt.

4.4. Fotografitë

Fotografitë ndihmojnë për të sjuar tekste kreative dhe përshkruese.

Nxënësit përshkruajnë gjërat e njohura dhe ato të pazakonshme që shohin në fotografi.

Ata tregojnë një ngjarje, fillimin ose mbarimin e së cilës e paraqet fotografia.

4.5. Materiali dëgjimor - auditiv (disqet, audiokasetat)

Ky material mundëson ballafaqimin me frëngjishten standarde dhe nxit të kuptuarit përmes dëgjimit të materialeve dëgjimore.

Nxënësit gjejnë fillimin ose fundin e një teksti të shkurtër të dëgjuar më parë. Ata personifikohen me personazhet e një pjese teatrore të dëgjuar dhe diskutojnë për sjelljet e tyre.

4.6.1. Materiali pamor - vizual (videoprojektori)

Përdorimi i projektorit shton interesimin e nxënësve për mësim. Kjo arrihet me:

1. paraqitjen e fotografive, të vizatimeve, të tregimeve të ilustruara dhe të teksteve përmes fletëve dhe projektorit,
2. mbulimin dhe zbulimin e pjesëshëm të fotografisë,
3. paraqitjen me fotografi të një ngjarjeje pa renditje kronologjike,
4. paraqitjen e një teksti të ndarë në pjesë dhe të radhitur në mënyrë jo të rregullt dhe rregullimi i tij.

4.6.2. Videomateriali (videokasetat)

1. Përdorimi i videomaterialit nxënësve u jep mundësi të shumta për sajimin e teksteve me shkrim dhe me gojë.
2. Paraqitja e një filmi të punuar në mbështetje të një tregimi ose një përralle, që nxit krahasimin me tregimin apo me përrallën e lexuar ose të dëgjuar më parë.

5.0. RENDITJA E VEPRIMEVE

Shkathësitë gjuhësore janë shkathësi të integruara dhe nuk mund të ndahen. Megjithatë për mësim të efektshëm të gjuhës së huaj është e nevojshme të respektohet kjo renditje: **të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit, të shkruarit**. Kjo është një renditje logjike, respektimi i të cilës

mundëson një mësimdhënie/nxënie më të shpejtë, më të lehtë dhe më cilësore të kësaj gjuhe të huaj.

5.1. Puna aktive dhe konkrete

Gjatë mësimit të gjuhës frënge në shkollat tona mësimdhënësit duhet të kenë parasysh kushtet dhe rrethanat tona (si një mjedis jofrankofon) që dallohen nga ato të Francës.

5.2. Për ushtrime dhe zbatim

Rëndësi e veçantë duhet t'u kushtohet ushtrimeve, në vartësi nga llojet e tyre. Ato mund të mbështeten në të dëgjuar, në të shikuar dhe në të shkruar.

6.0. KORRIGJIMI I GABIMEVE TË NXËNËSVE

Mënyrat e korrigjimit diskutohen shpesh dhe në mënyrë kundërtë në rrethin e mësimdhënësve. Disa i shohin gabimet si pengesë në procesin e mësimdhënies, të tjerët i shohin si ndihmesë në përvetësimin e gjuhës së huaj. Ndërsa, disa prej tyre mendojnë se ato duhet të korrigjohen menjëherë që të mos përvidhen, të tjerët mendojnë se nuk duhet të korrigjohet, me çdo kusht, çdo gabim. Sido që të jetë, në fazën e komunikimit gjuhësor, p. sh., gjatë përshkrimit të një fotografie, mësimdhënësit praktikojnë të shprehurit e lirë të nxënësve të tyre. Gjatë korrigjimit të gabimeve nxënësin nuk duhet ndëshkuar, qortuar apo kritikuar për gabimet e bëra. Kjo mund të mënjanohet përmes punës grupore: të kontrolluar, gjysmë të kontrolluar dhe të lirë.

7.0. MËSIMDHËNIA / NXËNIA E DIFERENCUAR DHE E INDIVIDUALIZUAR

Një përmbajtje mësimore duhet përshtatur nevojave individuale të nxënësve me prirje dhe aftësi të veçanta. Asnjë klasë nuk ka përbërje homogjene nxënësish sa u përket njohurive të tyre paraprake. Këtë duhet ta ketë parasysh çdo mësimdhënës dhe të organizojë orën në bazë të kësaj. Kjo nënkupton që nxënësit që kanë aftësi për nxënie më të shpejtë të trajtohen ndryshe nga të tjerët në mënyrë që mësimi i gjuhës frënge të jetë në përputhje me mundësitë dhe aftësitë individuale të secilit nxënës.

8.0. TEKNIKAT E PUNËS

Një ndër detyrat e mësimdhënies së gjuhës së huaj është edhe aftësimi i nxënësve që të punojnë në mënyrë të pavarur (duke konsultuar fjalorin, literaturën e nevojshme dhe materiale të tjera) dhe të marrin përgjegjësinë për të mësuarit individual. Nxënësit të cilët kanë mundësi për të menduar për proceset e nxënies, për organizimin e procesit të mësimdhënies dhe të mësuarit në grup, rëndom, arrijnë sukses më të mirë. Në këtë mënyrë ata, përveç të tjerash, mund të përgatiten të reagojnë në mënyrë të pavarur në situatat shkollore dhe jashtëshkollore, si dhe të vazhdojnë proceset e mësimin të gjuhës.

9.0. LIDHJET NDËRPROGRAMORE

Mësimi i një gjuhe të huaj, sidomos në klasat e larta, ofron mundësi të shumta për lidhje ndërprogramore, në të gjitha nivelet. Këto lidhje përfshijnë shumë lëmenj (lëndë mësimore), sidomos ato të gjuhëve (të gjuhës amtare dhe të gjuhës së huaj të parë); të shkencave shoqërore (edukatën qytetare, historinë, gjeografinë, etj.); të arteve të llojeve të ndryshme; por edhe të shkencave të natyrës. Në këtë mënyrë, nxënësit, përmes njohurive nga lëndët e tjera, në një rën anë ndihmohen në përvetësimin më të suksesshëm të gjuhës frënge, në anën tjetër, përmes njohurive nga gjuha frënge, ata i zgjerojnë dhe i përforcojnë njohuritë e tyre paraprake nga lëndët e tjera.

VLERËSIMI

1.0. LLOJET E VLERËSIMIT NË ORËN E GJUHËS FRËNGE

1.1. Vlerësimi diagnostik ka për qëllim:

1. të identifikojë vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit dhe të ndërmjetësojë në tejkalimin e tyre,
2. të kontrollojë njohuritë e nxënësve.

1.2. Vlerësimi i jashtëm ka për qëllim:

1. të vlerësojë njohuritë e nxënësve, të vërtetohet se njohuritë e fituara mjaftojnë që nxënësi mund të kalojë në klasën vijuese,
2. të vlerësojë përparimin e nxënësit,
3. të identifikojë rezultatet e arritura, si dhe ngeçjet e nxënësit.

1.3. Vlerësimi formativ ka për qëllim:

1. t'i mundësojë nxënësit të identifikojë rezultatet e arritura si dhe ngeçjet e veta dhe të angazhohet në tejkalimin e vështirësive.

2.0. ÇFARË DUHET TË VLERËSOHET?

2.1. Njohuritë e fituara të nxënësve.

2.2. Përparimi i nxënësve në përvetësimin e gjuhës frënge:

- vlerësimi i zhvillimit të nxënies,
- shkalla e zotërimit

2.3. Integrimi i njohurive të fituara

3.0. SI DUHET TË VLERËSOJMË ?

3.1. Mënyrat e vlerësimit nga profesori: kontrolli i vazhdueshëm:

- a) Vlerësimi i drejtpërdrejtë.
- b) Vlerësimi i tërthortë.

3.2. Vlerësimi nga nxënësit (vlerësim i njëri-tjetrit)

3.3. Vetëvlerësimi i nxënësve

4.0. LLOJET E TESTEVE:

- 4.1. **testi i vetëkontrollit,**
- 4.2. **testi për vlerësim,**
- 4.3. **testi i përparimit,**
- 4.4. **testi përfundimtar.**

LITERATURA DHE MJETET E NEVOJSHME

Për realizim më të suksesshëm të përmbajtjeve programore për këtë klasë, mësimdhënësi duhet të ketë literaturën profesionale dhe mjetet e nevojshme: librin dhe fletoren e ushtrimeve për nxënësin, librin e vet, doracakë didaktiko-metodikë për gjuhën frënge; kabinetin për gjuhë të huaja, fjalorë (dygjuhësh dhe njëgjuhësh), gramatikën e gjuhës frënge, audiokasetat ose CD-të e metodës, videokasetat, kasetofonin, videon, televizorin, CD me muzikë frënge, gazeta, revista të ndryshme në gjuhën frënge.

HYRJE

Tashmë dihet se njohja e gjuhëve të huaja krijon hapësirë dhe liri më të madhe të lëvizjes e me këtë edhe vetëbesim dhe është ndër kushtet kryesore të kualifikimit për tregun botëror të punës, njëkohësisht është edhe kusht paraprak për njohjen me kulturat e tjera.

Me ndryshimet e fundit në Kosovë u hapën edhe mundësitë e kontaktimit më të lirë me Evropën e me këtë u krijuan edhe mundësitë për mësimin më të lehtë të gjuhëve të huaja.

Për shkak të migrimëve të shumta në vendet gjermanofolëse në një mënyrë janë krijuar edhe lidhjet me gjuhën dhe kulturën gjermane. Aq më shumë që tash me reformat e fundit të ndërmarra nga Ministria e Arsimit gjuha gjermane do të jetë gjuhë e dytë obligative e jo më zgjedhëse, qysh nga klasa e gjashtë e vazhdon deri në klasën e dymbëdhjetë apo të trembëdhjetë, në vartësi nga profili i shkollës së mesme.

Të gjitha këto janë arsye që mësimdhënia bashkëkohore e gjuhëve të huaja duhet t'u ofrojë të rinjve shkathtësitë dhe njohuritë e duhura për një botë shumëgjuhëshe, të cilat ua bëjnë të mundur atyre të jenë të aftë të veprojnë edhe jashtë kufijve të gjuhës së tyre amtare.

Arsye për të gjitha këto që mësimin e gjuhës gjermane në klasën e tetë ta shohim si një vazhdimësi të asaj që është mësuar në klasat paraprake dhe një shkallë më tutje drejt përsosjes së njohurive të marra, qoftë edhe si ndihmë gjatë mësimin të gjuhëve të tjera të huaja, apo edhe si hap më tutje drejt aftësimin të nxënësve në nivelin që do t'u mundësonte përfundimin e provimit (dhe të marrin) "Sprachdiplom I dhe II" (nënkupton nivelin më të lartë të njohurive të gjuhës gjermane) të lëshuar nga Ministria Gjermane e Kulturës, që do t'u ndihmonte atyre të regjistroheshin në cilindo nga universitetet e Gjermanisë pa provim shtesë të gjuhës.

QËLLIMET

Qëllimi i mësimimit të gjuhës gjermane në klasën e tetë është:

1. të avancojë njohuritë e fituara në klasën e shtatë, njohuri të cilat te nxënësi ngrisin aftësitë e tij komunikuese, vetëdijësimin e tij kulturor e gjuhësor,
2. të zhvillojë në vazhdimësi shkathtësitë receptive dhe produktive të nxënësit, si në të folur, ashtu edhe në të shkruar dhe përdorimi i tyre në situata të ndryshme gjuhësore në mjedisin shkollor apo gjatë kontaktit me persona të hapësirës gjermanofolëse,
3. t'u mundësojë nxënësve të fitojnë dijeni për qytetërimin gjerman (për kulturën, traditën e tyre) si dhe që njohuritë e fituara paraprakisht t'i përdorin në krahasimin e kulturës dhe traditës vetjake me atë gjermane.
4. t'i mësojë nxënësit që strategjitë e fituara gjatë të mësuarit të gjuhës gjermane t'i zhvillojnë më tutje në mënyrë të pavarur si dhe t'i zbatojnë ato gjatë të mësuarit të gjuhëve të tjera të huaja.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM	OBJEKTIVAT SPECIFIKË
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>I. të kuptojë pikat kryesore të një bisede kur përdoret gjuha e qartë standarde dhe kur ka të bëjë me tema (gjëra) të njohura për të si: nga familja, shkolla, koha e lirë, etj. Duhet të jetë në gjendje që po ashtu nga shumë radio apo TV emisione rreth ngjarjeve aktuale apo që kanë të bëjnë me fushat e tij të interesit, të nxjerrin informatat kryesore, por me kusht që të flitet relativisht ngadalë dhe qartë.</p> <p>II. të lexojë dhe të kuptojë tekste në të cilat përdoret posaçërisht gjuha e</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>I.1. të kuptojë fjali dhe shprehje që përdoren shpesh e që kanë të bëjnë me jetën e tij të përditshme;</p> <p>I.2. të kuptojë pikat kryesore të një bisede kur përdoret gjuha e qartë standarde e ka të bëjë me tema të njohura për të;</p> <p>I.3. të nxjerrë informatat kryesore nga ndonjë emision në radio apo TV kur kanë të bëjnë me fushat e tij të interesit;</p> <p>I.4. të kuptojë atë që kërkohet e të përgjigjet drejt në situatat e ndryshme në të cilat mund të hasë gjatë udhëtimeve në vendet gjermanofolëse;</p> <p>II.1. të lexojë kuptueshëm dhe sipas rregullave të intonacionit tekste të</p>

<p>përditshme si dhe letra private, të cilat kanë të bëjnë me ndodhitë, me ndjenjat dhe me dëshirat.</p>	<p>njohura dhe tekste të thjeshta të panjohura; II.2. të lexojë dhe të kuptojë në mënyrë të pavarur tekste argëtuese përkatësisht informative të një vëllimi të konsiderueshëm; II.3. të lexojë dhe të kuptojë tekste të përshtatura për nivelin e tij të nxënies, në mënyrë që ato të mund të përdoren gjatë të shprehurit me shkrim dhe me gojë (p.sh., përgjigjja pyetjeve, vlerësimi i të shprehurit/ i mendimit). Këto tekste mund të përmbajnë edhe mjete të panjohura gjuhësore, kuptimi i të cilave mund të nxirret nga konteksti; II.4. Të lexojë dhe të kuptojë letra të shkurtra personale;</p>
<p>III. Të zotërojë shumicën e situatave në të cilat njeriu mund të ndodhet gjatë udhëtimeve në vendet gjermanofolëse. Ai po ashtu duhet të jetë në gjendje të marrë pjesë në biseda rreth temave të cilat i janë të njohura, që i interesojnë ose që kanë të bëjnë me temat e përditshmërisë, si: familja, hobi, puna, udhëtimi, ngjarjet aktuale, etj. Nxënësi duhet të jetë në gjendje të shprehet me fjali të ndërlidhura për të përshkruar përvojat, ndodhitë, dëshirat, shpresat dhe qëllimet. Me fjali të shkurtra mund të shpjegojë dhe argumentojë mendimet dhe planet e veta. Duhet të jetë në gjendje të tregojë ose të shpjegojë në pika të shkurtra përmbajtjen e një libri a një filmi.</p>	<p>III.1. Të merr dhe të jep informata për vete dhe të tjerët për hapësirën ku gjendet, qoftë në shkollë apo jashtë saj; III.2. Të përshendesë, të prezantohet, të jep informata, të falënderohet, të kërkojë falje, të ftojë dikë etj.; III.3. Të përshkruajë gjësende dhe veprime në shkollë dhe jashtë saj; III.4. Të referojë me fjali të shkurtra, p.sh., rreth letrave të marra, rreth teksteve të thjeshta;</p>
<p>IV. Të shkruajë tekste të thjeshta që kanë të bëjnë me temat që janë të njohura ose me interes personal. Po ashtu mund të shkruajë letra</p>	<p>IV.1. Të përshkruajë drejt fjali dhe tekste të shkurtra; IV.2. Të shkruajë drejt tekste të shkurtra gjatë diktimit;</p>

<p>personale dhe në to të tregojë për përvojat dhe përshtypjet e veta.</p>	<p>IV.3. Të shkruajë tekste të hartuara vetë dhe me atë rast të përdorë drejt rregullat e shenjave të pikësimit; IV.4. Të paraqet me shkrim përjetime personale, ngjarje, procese ose rrethana të thjeshta, për të cilat është diskutuar gjatë procesit mësimor; IV.5. Të bëjë përshkrime të thjeshta;</p>
<p>V. Të shqiptojë fonemat kuptueshëm (përafërsisht t'i përshtatet normës së shqiptimit të gjuhës gjermane), që të bëjë të mundshëm një komunikim të lirshëm.</p>	<p>V.1. Të artikulojë kuptueshëm fonemat; të dijë vendin e akzentit të fjalëve dhe të fjalive; V.2. Të dallojë zanoret e shkurtra dhe të gjata;</p>
<p>VI. Nxënësi duhet të jetë në gjendje të kuptojë dhe të përdorë vokabularin, i cili është paraqitur në temat e caktuara për klasën e 8-të.</p>	<p>VI.1. T'i flasë dhe t'i shkruajë fjalët dhe fjalitë e mësuara nga temat e shtjelluara; VI.2. Të përdorë fjalësin (vokabularin) prej rreth 900 fjalëve aktive i cili është i domosdoshëm për përpunimin e detyrave që janë të lidhura ngushtë me katër shkathtësitë gjuhësore; VI.3. Të dijë rregullat e fjalëformimit dhe përmes tyre pavarësisht të zgjerojë vokabularin; VI.4. Të dijë rregullat e gjinisë për emrat me këto mbaresa: -ung, -heit, -keit, -tät, -schaft;</p>
<p>VII. T'i përsërisë dhe t'i zgjerojë mjetet gjuhësore që janë paraqitur në planin dhe programin si dhe që strukturat gjuhësore të jenë në shërbim të nxënies së katër shkathtësive gjuhësore. Megjithë ndikimin nga gjuha amtare, ai duhet të jetë në gjendje t'i zotërojë strukturat gramatikore, në mënyrë që thëniet e tij duhet të jenë të qarta edhe pse paraqiten gabime në to.</p>	<p>VII.1. T'i njeh strukturat gjuhësore të përpunuara gjatë mësimimit, sepse kjo duhet t'i ndihmojë atij që: - të kuptojë tekstet e shkruara dhe të folura me mjete të njohura gjuhësore, - t'i bëjë atij të mundshëm një prodhim të thjeshtë gjuhësor kreativ, - të nxitë përdorimin e pavarur të mjeteve ndihmëse gramatikore.</p>
<p>VIII. Të dijë informacione për mënyrën e jetesës dhe të menduarit,</p>	<p>VIII.1. Të njohë shtrirjen gjeografike dhe ndarjen politike të vendeve</p>

<p>zhvillimet kulturore, pozitën gjeografike apo preokupimet aktuale të popujve gjermanofolës, gjithnjë duke u përpjekur t' i krahasojë me kulturën vetjake.</p>	<p>gjermanofolëse; VIII.2. Të ketë një ide rreth mënyrës së jetesës së popujve gjermanofolës qoftë duke</p> <ul style="list-style-type: none"> a) njohur veçoritë e jetës kulturore e sociale të të rinjve në vendet gjermanofolëse, b) treguar aftësi dhe gatishmëri të merret me gjeografinë e vendeve gjermanofolëse, c) njohur dukuritë dhe problemet e mjedisit si dhe veprimet dhe mundësitë e mbrojtjes së mjedisit në Gjermani.
--	--

PLANIFIKIMI I PËRMBAJTES PROGRAMORE

Kategoritë	Nënkategoritë
I. Komunikimi	<ul style="list-style-type: none"> 1. shkathtësitë perceptuese <ul style="list-style-type: none"> a) të dëgjuarit b) të lexuarit 2. shkathtësitë produktive: <ul style="list-style-type: none"> c) të folurit ç) të shkruarit
II. Formimi gjuhësor	<ul style="list-style-type: none"> 1. Dallimi dhe përdorimi i fonemave të gjuhës gjermane, 2. kuptimi dhe përdorimi i vokabularit lidhur me temat e caktuara për nivelin e dytë, 3. përdorimi i strukturave gjuhësore
III. Vetëdijësimi kulturor	<ul style="list-style-type: none"> 1. Njohja me kulturën e popujve gjermanofolës dhe krahasimi me kulturën e vet

Kate- goritë	Nënkategoritë	Përmbajtja programore	Rezultatet e pritshme
I. K O M U N I K I M I	I.1. shkathësitë receptuese a) të dëgjuarit b) të lexuarit I.2. shkathësi- të produktive: a) të folurit b) të shkruarit	<p>Përvojat themelore jetësore</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lindja • Sëmundja • Shëndeti <p>Identiteti personal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vetë të tjera personale • Të qenit ndyshe nga të tjerët: veshja, zakonet, moshë, të metat • Marrja e përgjegjësisë për vetveten • Interesat e veçanta <p>Marrëdhëniet me partneren/rin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dashuria (në mes të të rinjve) • Marrja e përgjegjësisë për të tjerët • Keqardhja (dhimbja), ngushëllimi • Interesat e të tjerëve <p>Përditshmëria dhe familja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konfliktet me prindër me vëllezër dhe motra • Detyrat dhe roli i secilit anëtar të familjes • Mënyra e jetesës 	<p>I.1.a) Nxënësi mund:</p> <p>A. Të kuptojë tekste që kanë të bëjnë me temat nga libri shkollor, A.1. tekste të dëgjuara që i plotësojnë temat e njohura nga libri shkollor, A.2. tekste të dëgjuara që nuk lidhen drejtpërdrejt me tekstet e librit shkollor, por mjetet gjuhësore të të cilave mund të nxirren nga konteksti e i plotësojnë temat e njohura nga libri shkollor: p.sh., incizime të ndryshme të bisedave, diskutimeve e intervistave rreth temave të njohura, A.2. dialogë të thjeshtë A.3. këngë të thjeshta</p> <p>B.1. me pak fjalë të jep thelbin e bisedës së dëgjuar, B.2. me fjali të thjeshta të kyçet në bisedë,</p> <p>C. të kuptojë për çfarë është fjala në emisionet në fjalë C.1. të shprehet thjesht rreth informatave të marra nga emisionet,</p> <p>D. të përgjigjet e të reagojë drejt në pyetjet, kërkesat a udhëzimet e dikujt,</p> <p>I.1.B) Nxënësi mund:</p>

	<p>Individi dhe shoqëria</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozita e familjes në shoqëri • Fqinjësia • Komuna • Të drejtat, detyrat dhe ndalesat e të rinjve • Shpresat e shoqërisë për të rinjtë (formimi, arsimimi, marrja e përgjegjësisë për vetveten dhe për të tjerët • Mënyra e të jetuarit të të huajve • Vendet e argëtimit të të rinjve: qendrat rinore, klubet sportive, etj. <p>Banimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Njohja e vendeve të tjera të banimit (fshati, bregdeti etj.) • Qyteti • Përparësitë dhe mangësitë e të jetuarit në qytet, fshat • Të banuarit në të ardhmen <p>Edukimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kërkesat dhe problemet në shkollë • Arritjet dhe gatishmëria për rezultate si veçori e shoqërisë (gjermane) 	<p>A. të lexojë dhe të kuptojë tekste të njohura dhe tekste të thjeshta të panjohura :</p> <p>A.1. tekste nga libri shkollor,</p> <p>A.2. tekste nga lojërat skenike, të cilat nxënësit vetë i krijojnë,</p> <p>A.3. tekste që nuk lidhen drejtpërdrejt me tekstet e librit shkollor, por mjetet gjuhësore të të cilave mund të nxirren nga konteksti e i plotësojnë temat e njohura nga libri shkollor,</p> <p>A.4. tekste nga lëmi i qytetërimit gjerman (kultura, tradita, gjeografia).</p> <p>B. të lexojë dhe të kuptojë në mënyrë të pavarur tekste argëtuese përkatësisht informative:</p> <p>B.1. tekste nga libri shkollor,</p> <p>B.2. tregime dhe përalla nga libri shkollor,</p> <p>B.3. tekste leximi nga tekstet letrare të shkurtra e të thjeshtësuara,</p> <p>B.4. vjersha nga libri shkollor.</p> <p>C. të lexojë dhe të kuptojë tekste të përshtatura për nivelin e tij të nxënies, në mënyrë që ato të mund të përdoren gjatë të shprehurit me shkrim dhe me gojë :</p> <p>C.1. tekste nga libri shkollor,</p> <p>C.2. tekste të thjeshta mediale apo të lëmenjve të ndryshëm, të cilat, sa i përket vokabularit dhe strukturës, orientohen në librin shkollor, ku rrethanat dhe ngjarjet u përshtaten moshës së nxënësve.</p> <p>C.3. tekste të thjeshta letrare (gjithashtu edhe lirike)</p>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Teknikat e të mësuarit të pavarur • Zhvillimi i aftësive kritikuese <p>Puna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesionit i anëtarëve të familjes • Disa profesione tipike "moderne" si p.sh., ekspert i kompjuterit • Ngarkesa gjatë punës (roli i nënës së punësuar) • Profesionet e dëshiruara <p>Furnizimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moda • Mundësitë blerëse • Supermarketi • Shtëpia e mallrave etj. <p>Kujdesi shëndetësor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marrja e përgjegjësish për shëndetin e vet/shkuarja te mjeku • Ushqimi i shëndoshë • Format e të jetuarit, hobet etj. <p>Koha e lirë (e të rinjve, rriturve)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pushimet, shkuarja në pushime, vendet e pushimit etj. 	<p>D.të lexojë dhe të kuptojë informatat në kartolina e në letra</p> <p>I.2.a) Nxënësi mundet:</p> <p>A.1. të merr dhe të jep informata</p> <p>A.2. të pyes për emrat e të tjerëve, vendqëndrimin</p> <p>A.3. zakonet dhe dëshirat e shokëve apo të të afërmëve</p> <p>A.4. të jep informata për kohën e tij të lirë</p> <p>A.5. të pyes për rrugën dhe ta përshkruaj atë p.sh. orientimi në një qytet të ri</p> <p>A.6. të pyes për grupet e punës dhe aktivitetet brenda shkollës dhe të jep informacione rreth tyre</p> <p>A.7. të pyes për profesionin e të tjerëve</p> <p>B.1. të prezantojë të rriturit si p.sh., (das ist Herr/Frau ...)</p> <p>B.2. të zhvillojë biseda rreth temave të cilat i janë të njohura më parë, si dhe t'i raportojë ato te të tjerët</p> <p>B.3. të ftojë dikë në kino, teatër apo koncert</p> <p>C.1. të përshkruajë modën e të rinjve</p> <p>C.2. të përshkruajë të mirat dhe të metat e një gjëje p.sh. (profesioni)</p> <p>C.3. të përshkruajë njerëz, kushtet e jetesës, punës, rutinës ditore etj.</p> <p>C.4. të përshkruajë mënyrën e sjelljes së kafshëve</p> <p>D.1. t'i kuptojë letrat dhe të referojë për to</p> <p>D.2. të referojë për tekste të thjeshta,</p>
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Krentimi i festave • Trajnimi në klube sportive <p>Sporti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sporti në shkollë • Sporti individual apo ekipor • Gara <p>Njeriu dhe natyra</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjedisi • Dëmtimi i mjedisit (mbeturinat) • Bota e bimëve dhe e kafshëve • Respektimi i jetës së krijesave <p>Mobilizimi dhe trafiku</p> <ul style="list-style-type: none"> • mjetet e trafikut (tramvaji, autobusi, aeroplani, anija) • orientimi në trafik • rreziqet në trafik <p>Komunikimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Njoftimi me mediat • Njoftimi me gazetatat • Telefoni, faksi dhe interneti • Programi satelitor • “Deutsche Welle” etj. 	<p>D.3. të referojë për histori, ngjarje të shkurtra</p> <p>D.4. të kuptojë dhe të tregojë poezi konkrete nga libri shkollor</p> <p>D.5. të tregojë të dhëna për përdorimin e një mjete (aparature) etj.</p> <p>I.2.b) Nxënësi duhet:</p> <p>A. të përshkruajë drejt fjali e tekste të shkurtra ose pjesë tekstesh nga teksti shkollor apo nga tekste leximi</p> <p>B. të shkruajë drejt gjatë diktimit tekste të shkurtra nga libri shkollor, nga tekste të thjeshta leximi si dhe tekste diktimi, të cilat sa i përket vokabularit dhe strukturave, orientohen pak a shumë në librin shkollor</p> <p>C.1. të shkruajë drejt sipas rregullave ortografike fjali dhe tekste të thjeshta, duke përdorur drejt shenjat e pikësimit</p> <p>C.2. të shkruajë tekste të thjeshta të hartuara nga vetë ai</p> <p>D. të shkruajë letra dhe e-maila, tregime, vazhdimin e tregimeve, ditarin e klasës dhe ditarin personal, të shkruajë rreth përjetimeve personale, të përshkruajë thjesht persona dhe shtazë, të përgjigjet me shkrim në pyetjet rreth një teksti të thjeshtë letrar</p> <p>E. të bëjë përshkrimin e thjeshtë të një ndodhie apo aktiviteti nga përditshmëria e tij</p>
--	---	---

		<p>Shkenca dhe teknika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vrojtimi i natyrës • Përshkrimi i ngjarjeve të thjeshta teknike • Përdorimi i kompjuterit • Filma dokumentarë 	
II. F O R M I M I GJ U H Ë S O R	<p>II.1. Dallimi dhe përdorimi i fonemave të gjuhës gjermane</p> <p>II.2. Kuptimi dhe përdorimi i vokabularit lidhur me temat e caktuara për klasën e tetë</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Format mohuese me <i>nie, nichts</i> • Format e përshëndetjes dhe Anrede- • Përemrat vetorë të vetës së parë dhe të dytë njëjës dhe shumës në kallëzore • Fjalitë e varura me <i>dass</i> • Mundësitë e formimit të fjalive pyetëse me fjalë pyetëse (Fragewort) • Fjalitë pyetëse me folje modale • Krahasorja dhe sipërorja e mbiemrave • Përemrat dëftorë: <i>dieser, diese, dieses</i> • Parafjala <i>in</i> me kallëzore • Numrat themelorë deri në 100 • Përemri i pacaktuar <i>man</i> • Përemri vetor i vetës së parë njëjës 	<p>II.1.1. Nxënësi duhet:</p> <p>A. 1. të ketë të qartë lidhjen fonemë-grafemë, A.2. të shqiptojë kuptueshëm dhe qartë (edhe pse pak a shumë mund të vërehet theksi) fonemat e gjuhës gjermane (aq sa i përshtatet nivelit të tij të nxënies), A.3. të shqiptojë kuptueshëm pyetjet, lutjet, miratimet, refuzimet, dyshimet, etj. B. t'i dallojë gjatë shqiptimit zanoret e gjata dhe të shkurtra</p> <p>II.2.1. Nxënësi duhet:</p> <p>A.1. të zotërojë një vokabular themelor (por <i>ende</i> bën ende gabime <i>elementare</i>?) për të treguar ngjarje jo aq komplekse, ose për t'u shprehur për tema dhe situata më pak të njohura, A.2. të përdorë fjalët dhe fjalitë në kontekstin e duhur, si në të folur, ashtu edhe në të shkruar, A.3. të përdorë fjalësin rreth 900 fjalëve aktive, si në të shkruar, ashtu edhe në të folur, A.4. të dijë emërtimimi foljeve dhe të mbiemrave, A.5. të dijë si formohen mbiemrat mohues me <i>un-</i> + suffixi <i>-lich</i>, p.sh., <i>unmöglich</i></p>

	<p>II.3. Përdorimi i strukturave gjuhësore</p>	<p>dhe shumës në dhanore</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ndajfoljet e vendit dhe të kohës • Parafjalët me kallëzore: <i>auf, unter, neben</i> • Folja ndihmëse <i>sein</i> në Präteritum • Perfekti me <i>sein</i> në të gjitha vetat • Folja ndihmëse <i>haben</i> në Präteritum • Foljet modale në Präteritum në të gjitha vetat 	<p>A.6. të dijë si formohen kompozitat, p.sh. “<i>Hausaufgabe</i>”</p> <p>A.7. të dijë dhe të përdorë rregullat e gjinisë për emrat e gjinisë femërore me këto mbaresa: <i>-ung, -heit, -keit, -tät, -schaft</i></p> <p>II.3.1.Nxënësi mund:</p> <p>A.1. të përdorë foljet e rregullta dhe të parregullta të zgjedhuara në Präsens (koha e tashme), në Präteritum (e pakryera) dhe në Perfekt (e kryera) si dhe në Futur I ; të përdorë pësoren e kohës së tashme, p.sh., “<i>wird gewechselt</i>”; të përdorë mënyrën urdhërore të njëjësit dhe shumësit si dhe Konjunktiv II-shin (<i>wäre, hätte, würde, dürfte, könnte</i>); të përdorë foljet e ndashme dhe të pandashme; të formojë emra nga foljet (substantivimi); të formojë perfektin e foljeve të ndashme; të përdorë foljet refleksive; të përdorë reksionin e foljeve; të përdorë foljet më të shpeshta me kundrinë në dhanore (Dativobjekt), p.sh., <i>helfen, danken, antworten, gratulieren</i> dhe me kundrinë parafjalore, (Präpositionalobjekt), p.sh., <i>denken an, lichen über</i>;</p> <p>A.2. të zgjedhojë foljet modale në Präsens dhe Präteritum; të përdorë drejt foljet modale me foljet e ndashme në Präsens dhe Perfekt; të dijë vendin e foljeve modale në fjali;</p> <p>A.3. të përdorë drejt emrat në rasën emërore, kallëzore, dhanore dhe gjinore në njëjës dhe në shumës; të formojë komozita nga dy emra; të përdorë drejt njëjësit e emrave të kontinenteve pa nyja; të përdorë drejt të dhënat rreth nacionalitetit dhe profesionit (p.sh. „... <i>ist Engländer</i>“, „... <i>ist Bäcker</i>“)</p>
--	--	---	--

			<p>A.4. të përdorë nyjën e shquar dhe të pashquar (Nom., Akk., Dat. dhe Gen.)</p> <p>A.5. të përdorë nyjën posesive (Nom., Akk., Dat. dhe Gen.): të përdorë përemrat reflektivë; të përdorë drejt përemrat vetorë (Nom, Akk., Dat.) si dhe mënyrën e mirësjelljes „<i>Sie</i>“; të përdorë përemrin lidhor në emërore;</p> <p>A.6. të dijë lakimin e mbiemrit (në Nom., Akk., Dat.); të përdorë mbiemrat atributivë (në Akk., Nom., Dat.); të përdorë drejt shkallëzimin e mbiemrave (p.sh., shkallëzimin e rregullt me „Umlaut“, shkallëzimin e mbiemrave „<i>gut</i>“, „<i>viel</i>“, „<i>gern</i>“)</p> <p>A.7 të përdorë parafjalët me rasën dhanore, kallëzore si dhe parafjalët që ndryshojnë sipas gjendjes dhe lëvizjes (Akk. dhe Dat.);</p> <p>A.8 të dijë të përdorë ndajfoljet e vendit, të kohës dhe të mënyrës;</p> <p>A.9 të përdorë drejtë numrat themelorë dhe numrat rreshtorë</p> <p>A.10 të dijë të përdorë: fjali dëftore, fjali pyetëse me inversion, fjali pyetëse me përemra pyetës; fjali të varura me „<i>wenn</i>“, „<i>als</i>“, „<i>während</i>“, „<i>bevor</i>“, „<i>weil</i>“, „<i>da</i>“, „<i>dass</i>“, „<i>wenn</i>“, „<i>obwohl</i>“; të dijë vendin e foljeve vetore në fjali dëftore dhe në fjali të varura pas lidhëzave të nënrenditura ;</p> <p>A.11. të përdorë drejt shenjat e pikësimit gjatë përshkrimit si dhe të dijë rregullat më të rëndësishme të presjeve.</p>
III. V E T	III.1. Të njohurit me kulturën e popujve	<p>Individi dhe shoqëria</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozita e familjes në shoqëri • Fqinjësia • Komuna 	<p>III.1. Nxënësi mund:</p> <p>A.1. të njohë jetën e shkollës, jetën në shoqëri, mundësitë e shfrytëzimit të kohës së lirë, mundësitë e udhëtimit për të rinjtë, marrëdhëniet mes fëmijëve e prindërve, mënyrat e jetesës në</p>

<p>Ë D I J Ë S I M I K U L T U R O R</p>	<p>gjermanofolës dhe krahasimi me kulturën e vet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Të drejtat, detyrat dhe ndalesat e të rinjve • Shpresat e shoqërisë për të rinjtë (formimi, arsimimi, marrja e përgjegjësisë për vetveten dhe për të tjerët • Mënyra e të jetuarit të të huajve • Vendet e argëtimit të të rinjve: qendrat rinore, klubet sportive, etj. <p>Banimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Njohja e vendeve të tjera të banimit (fshati, bregdeti etj.) • Qyteti • Përparësitë dhe mangësitë e të jetuarit në qytet, fshat • Të banuarit në të ardhmen <p>Koha e lirë (e të rinjve, rriturve)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pushimet, shkuarja në pushime, vendet e pushimit etj. • Krentimi i festave <p>Njeriu dhe natyra</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjedisi • Dëmtimi i mjedisit (mbeturinat) • Bota e bimëve dhe e kafshëve • Respektimi i jetës së krijesave 	<p>qytet e fshat, festat tipike në Gjermani etj. A.2. pozita gjeografike dhe domethënia e rajoneve, e qyteteve, lumenjve e vargmaleve të rëndësishme në Gjermani e vendet e tjera gjermanofolëse në kufi me të, rrugët më të rëndësishme dhe domethënia e tyre, A.3. ndotja e ujërave dhe mbrojtja e tyre, A.4. ndikimi i turizmit masiv në Alpe etj., A.5. rrezikimi i pyjeve në RGj, etj.</p>
---	--	---	---

Shtrirja e mundshme e temave

Sqarim: Sugjerohet që për klasën e tetë mësime të mësimdhënësit t'i shfrytëzojnë këto tema, të cilat korrespondojnë me shumicën e teksteve në dispozicion. Megjithatë, këto tema mund të zhvillohen në mënyrë fleksibile për t'iu përshtatur nevojave specifike të klasës, përderisa t'i arrijë objektivat e paravëna.

1. Grundlegende Existenzenerfahrungen <ul style="list-style-type: none">• Geburt• Gesundheit• Krankheit
2. Die persönliche Identität <ul style="list-style-type: none">• Weitere persönliche Eigenschaften• Anders sein als die andern: Kleidung, Gewohnheiten, Alter, Behinderung• Verantwortung für sich selbst übernehmen• Besondere Interessen
3. Partnerbeziehungen <ul style="list-style-type: none">• Liebe (zwischen Jugendlichen)• Verantwortung für andere übernehmen• Mitleid, Mitgefühl• Die Interessen des anderen
4. Alltag und Familie <ul style="list-style-type: none">• Entwicklungsbedingte Konflikte mit Eltern und Geschwistern• Verarbeitung und Lösung von Konflikten in der Familie• Verantwortung des einzelnen für die Familie• Lebensgewohnheiten
5. Individuum und Gesellschaft <ul style="list-style-type: none">• Stellung der Familie im öffentlichen Bereich• Die Nachbarschaft• Die Gemeinde• Umgang mit Taschengeld• Rechte, Pflichten und Verbote für Jugendliche• Erwartungen der Gesellschaft an den Heranwachsenden (Bildung, Ausbildung, Verantwortung für sich und andere)• Fremde Lebensgewohnheiten• Lebensbereiche von Jugendlichen: Jugendzentren, Sportvereine, Pfadfinder u.ä.
6. Wohnen <ul style="list-style-type: none">• Andere Lebensbereiche kennen lernen (Land Küste etc.)• Die Gemeinde als Lebensbereich

<ul style="list-style-type: none"> • Die Stadt als Lebensbereich • Vor-und Nachteile von Stadt-und Landleben • Wohnen in der Zukunft
7. Erziehung <ul style="list-style-type: none"> • Anforderungen und Probleme in der Schule • Leistung und Leistungsbereitschaft als Merkmale unserer Gesellschaft • Techniken des selbstständigen Lernens • Entwicklung der Kritikfähigkeit • Bereitschaft, Kritik zu ertragen • Leitbilder der Gesellschaft
8. Arbeit <ul style="list-style-type: none"> • Einige Traditionelle Berufsbilder • Einige typische ``moderne Berufe`` (Computerfachmann u.ä.) • Belastung durch Arbeit (Rolle der berufstätigen Mutter) • Kinderarbeit • Traumberufe
9. Versorgung <ul style="list-style-type: none"> • Mode • Einkaufsmöglichkeiten • Supermarkt • Kaufhaus u.ä.
10. Gesundheitsfürsorge <ul style="list-style-type: none"> • Verantwortung für die eigene Gesundheit übernehmen • Gesundes Essen • Lebensweise, Hobbys etc.
11. Freizeitgestaltung (von Jugendlichen und Erwachsenen) <ul style="list-style-type: none"> • Ferien, Ferienfahrten, Reiseziele
12. Sport <ul style="list-style-type: none"> • Sport in der Schule • Sport im Verein • Leistungen im Sport • Fairness
13. Mensch und Natur <ul style="list-style-type: none"> • Umwelt • Gefährdung der Umwelt (Müll) • Welt der Pflanzen und Tiere • Respekt vor dem Leben der Mitgeschöpfe
14. Mobilität und Verkehr <ul style="list-style-type: none"> • Andere Verkehrsmittel (Eisenbahn, Bus, Flugzeug, Schiff) • Orientierung im Verkehr • Gefahren im Verkehr

15. Kommunikation <ul style="list-style-type: none"> • Medien kennen lernen • Zeitungen kennen lernen • Telefon, Fax und Internet • Satellitenfernsehen u.ä. • ‘‘Deutsche Welle’’
16. Wissenschaft und Technik <ul style="list-style-type: none"> • Naturbeobachtungen • einfache physikalische Versuche • auffällige, physikalische Alltagsbeobachtungen • einfache technische Vorgänge beschreiben • Einsatz von Computern • Dokumentarfilme

3. LERNJAHR	
Lernziel 1	Lerninhalte
In mündlichen und schriftlichen Kontakten persönliche Mitteilungen machen	Sprechfertigkeiten Mitteilungen ankündigen <ul style="list-style-type: none"> • Weißt du/Wissen Sie, dass ...? • Ich habe gehört, dass ... • Ich muss dir/Ihnen etwas sagen. Auf Mitteilungen antworten <ul style="list-style-type: none"> • Das ist mir neu. • Das habe ich nicht gewusst. • Davon habe ich nichts gehört. • Ich gehe nie ins Kino. Persönliche Mitteilungen machen <ul style="list-style-type: none"> • Wir fahren mit dem Bus um 8 Uhr ab. • Ich gehe jetzt einkaufen. • Das ist für mich/dich/uns/euch. Soziale Kontakte herstellen <ul style="list-style-type: none"> • Ich gehe ins Kino. Kommst du mit? • Die Hausaufgabe ist schwer. Machen wir sie gemeinsam? • Wann können wir uns treffen? • Willst/Kannst du kommen? • Darf ich mit euch gehen? Grammatik <ul style="list-style-type: none"> ✓ Verneinung mit <i>nie, nichts</i> ✓ Anrede- und Grußformen ✓ Personalpronomen in der 1. und 2. Person

	<p>Singular und Plural im Akkusativ ✓ Nebensätze mit <i>dass</i></p>
3. LERNJAHR	
Lernziel 2	Lerninhalte
Sachinformationen einholen und weitergeben	<p>Sprechfertigkeiten Informationen einholen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie groß/alt/schnell ...? • Wie viel Grad ...? • Was frisst der/die/das ...? • Frisst der/die/das ...? • Kannst du mir helfen? • Wohin gehst du? <p>Informationen weitergeben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Das Wasser hat ... Grad. • Heute ist es wärmer als gestern. • Dieser/Diese/Dieses ... gefällt mir. • Dieser/Diese/Dieses ... ist schneller als .../ist am schnellsten. • Ich gehe in den Garten/in die Schule/ins Kino. <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Möglichkeiten der Fragebildung durch Fragewörter ✓ Fragesätze mit Modalverben ✓ Komparativ und Superlativ ✓ Demonstrativpronomen: <i>dieser, diese, dieses</i> ✓ Präposition <i>in</i> mit Akkusativ ✓ Kardinalzahlen bis 100
3. LERNJAHR	
Lernziel 3	Lerninhalte
Anweisungen geben und Aufforderungen äußern	<p>Sprechfertigkeiten Anleiten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Man muss hier zusammenkleben/falten/schneiden ... • Hier nicht zusammenkleben/falten/schneiden ...! • Zuerst ..., dann ..., jetzt ... <p>Nachfragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Können Sie das bitte wiederholen? • Kannst du mir/uns das erklären? • Bist du bald fertig? • Das habe ich nicht verstanden. • Was muss ich jetzt machen? • Ich möchte Sie/dich etwas fragen. • Ist das richtig?

	<ul style="list-style-type: none"> • Was bedeutet das? Auffordern <ul style="list-style-type: none"> • Bitte beeile dich! • Du musst aufstehen! • Gib mir/uns bitte einen/eine/ein ... Grammatik <ul style="list-style-type: none"> ✓ Unpersönliches Pronomen <i>man</i> ✓ Personalpronomen in der 1. Person Singular und Plural im Dativ
3. LERNJAHR	
Lernziel 4	Lerninhalte
Angaben zu Zeit, Lage und Raum machen	Sprechfertigkeiten Ortsangaben erfragen und machen <ul style="list-style-type: none"> • Wo treffen wir uns? – Drinnen/Draußen/Nebenan. • Wohin legst du ...? – Auf den Tisch/Unter die Bank/Neben das Heft. Zeitangaben erfragen und machen <ul style="list-style-type: none"> • Wann fährt der Bus? • Wann hast du Zeit? – Am Nachmittag. • Wann kommst du zu mir? – Abends. • Der Zug ist um ... abgefahren. • Der Schüler war gestern krank. Grammatik <ul style="list-style-type: none"> ✓ Adverbiale des Ortes ✓ Adverbiale der Zeit ✓ Präpositionen mit Akkusativ: <i>auf, unter, neben</i> ✓ Hilfsverb <i>sein</i> im Präteritum
3. LERNJAHR	
Lernziel 5	Lerninhalte
Erlebtes und Gehörtes wiedergeben	Sprechfertigkeiten Erlebnisse erzählen <ul style="list-style-type: none"> • Am Wochenende bin ich/sind wir ... gewesen. • In dem Film ist das Kind/sind die Kinder ... • Wir sind nach ... gefahren. • Ich hatte großes Glück. • Wir hatten gutes/schlechtes Wetter. Grammatik <ul style="list-style-type: none"> ✓ Perfekt mit <i>sein</i> in allen Personen ✓ Hilfsverb <i>haben</i> im Präteritum
3. LERNJAHR	

Lernziel 6	Lerninhalte
Die eigene Meinung darstellen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p>Sich rechtfertigen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ich musste/konnte/wollte/durfte ... • Wir mussten/konnten/wollten/durften nicht ... <p>Zustimmen/Ablehnen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ich bin dafür/dagegen. • Das glaube/meine ich auch. • Das glaube/meine ich nicht. • Doch, das stimmt. • Seid ihr auch dafür? <p>Begründen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Das musste/konnte/wollte/durfte ich, weil ... • Das mussten/konnten/wollten/durften wir nicht, weil ... <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Modalverben im Präteritum in allen Personen

UDHËZIME METODOLOGJIKE

1. Forma komunikative e mësimdhënies

Në një mësimdhënie bashkëkohore komunikimit i kushtohet vëmendje e posaçme, kjo do të thotë: Cilat mjete gjuhësore u duhen nxënësve që në situata të caktuara gjuhësore të shprehën dhe të sillen në mënyrë të duhur?

Komunikimi është mënyra më e pranueshme për arritjen e objektivave të përcaktuar. Pikënisja për një mësimdhënie të tillë nuk do të jetë një rregull gramatikore, por situatat e ndryshme gjuhësore. Kjo do të thotë se prej situatave gjuhësore nxirren rregullat dhe jo e kundërta

2. Radhitje e qartë e rrafsheve gjuhësore

Është e nevojshme, posaçërisht në nivelin fillestar të mësimdhënies, që t'u jepet një theks i veçantë rrafsheve të ndryshme gjuhësore, si

- Përpunimit të vokabularit (fjalësit)
- Përpunimit të teksteve
- Strukturave gjuhësore

e kjo do të thotë: të caktohen përparësitë brenda një njësie mësimore.

Nuk mundet p.sh., të zhvillohet edhe vokabular i ri edhe struktura të reja gjuhësore.

Mënyra më e drejtë do të ishte që së pari të përpunohet dhe trainohet vokabulari, i cili paraqitet në leksionet e caktuara.

Pastaj vokabulari i përpunuar do të futet në struktura të reja sintaktike.

Mësuesi, brenda mësimdhënies komunikative, zgjedh situata të tilla gjuhësore, të cilat janë të afërta me përditshmërinë, ashtu që strukturat e ushtruara të jenë natyrale e jo artificiale.

3. Realizimi i një ore përmes objektivave

Përcaktimi i qartë i objektivave, është lehtësim për punën e mësuesit dhe e ndihmon atë vetë në përcaktimin e objektivave më specifike. Kur të arrihet objektivi - kjo do të thotë se nxënëset/it e zotërojnë materien e përpunuar- atëherë mesimdhënësi do të duhej të jetë i kënaqur me këtë. Nëse ende nuk ka përfunduar ora mësimore nuk ka logjikë të futen edhe përmbajtje të reja në orë. Në këtë rast më e logjishme do të ishte të përforcohet ajo që është mësuar me anë të ushtrimeve të llojllojshme, të përpunohet një këngë gjatë orës së mësimit ose të futet ndonjë lojë mësimore më qëllim të arritjes së objektivit.

Gjithashtu është e rëndësishme që në fazën “e njoftimit me temën e re” (Sprachbegegnung)” të hyhet mundësisht shpejt në thelb të “problemit” me një motivim me të cilin arrihet objektivi dhe jo të shkohet rrugëve anësore, të cilat do t’i lejonin nxënëses/sit të hamenden rreth asaj se çka në të vërtetë mund të jetë qëllimi i orës mësimore.

4. Kufizimi i objektivave

Duke i njohur nxënësit dhe duke i pasur të qarta objektivat e përcaktuar më parë mësuesi nuk do të duhej të bëjë gabim e të përcaktojë shumë objektiva për një orë mësimi e të habitet pastaj pse nuk është arritur objektivi. Për këtë arsye mësuesi duhet të caktojë një objektivi specifik, të cilin tenton ta arrijë brenda një ore mësimi. Përcaktimi i shumë objektivave për një orë ka për pasojë këtë:

Mbetet pak kohë për ushtrime dhe zbatim, për këtë arsye nxënëset/sit nuk mund ta bëjnë zotërimin e mjaftueshëm të materies. Në orën e ardhshme duhet të përsëritet dhe sqarohet materia edhe një herë, sepse mund të ndodhë që të jenë përvjedhur gabime, të cilat pastaj me përpjekje të bëra mund të korrigjohen, arsye kjo për t’u dëshpëruar arsimtari dhe nxënësi.

Llogaria është e thjeshtë: një orë e stërngarkuar dhe një orë për përsëritje bëjnë dy. Në këtë rast do të ishte më e logjikshme që materia që në fillim të ndahet në dy orë.

Sipas hulumtimeve nxënëset/sit mesatarë janë në gjendje që për një orë mësimi të mbajnë në mend rreth dhjetë shprehje të reja. Ky fakt nuk duhet të lihet anash.

5. Radhitja: të dëgjuarit/ të kuptuarit, të folurit, të lexuarit, të shkruarit

Posaçërisht në mësimin fillestar do të duhej të ruhet radha e katër shkathësive, që d.m.th.:

- Nxënëset/sit nuk do të duhej të flasin asgjë që nuk e kanë dëgjuar më parë,
- Ata nuk do të duhej të lexojnë asgjë që nuk e kanë dëgjuar dhe folur më parë,
- Ata nuk do të duhej të shkruajnë asgjë që nuk e kanë dëgjuar, folur dhe lexuar më parë.

Që t'u përmbahen kësaj radhitjeje posaçërisht te fillestarët, flasin këto arsye:

- Nëse flitet një fjalë e re, logjikisht ajo do të duhej të dëgjohej më parë. Në anën tjetër, leximi i një fjale të re është më i lehtë kur ajo më parë është dëgjuar ose folur. Edhe të shkruarit do të duhej të ishte më i lehtë, kur ajo fjalë është dëgjuar, folur apo lexuar më parë.
- Grafemat e gjermanishtes dhe të shqipes nuk përputhen në çdo rast. Pasi që nxënëset/sit janë mësuar me alfabetin e gjuhës shqipe, mund të paraqitet "përgjithësimi" ose interferenca, nëse fillohet herët me shkrimin në gjuhën gjermane. Pikërisht kjo mund të shmanget nëse mësimi fillon me të dëgjuarit dhe pastaj lëviz mbi stacionet e të folurit dhe të lexuarit në drejtim të të shkruarit.

6. Puna aktive dhe konkrete

Një dallim mes mësimi të gjuhës gjermane në Gjermani- pa marrë parasysh a bëhet fjalë për gjermanishten si gjuhë amtare ose për gjermanishten si gjuhë e dytë ose e huaj- dhe në Kosovë është ndër të tjera se mjedisi-kosovar mund të japë pak ose aspak informacione për RFGJ-në

dhe përveç orës së mësimi pothuajse nuk ekziston ndonjë mundësi për t'u zbatuar ajo që është mësuar. Kështu që bie mundësia që ajo që është mësuar në shkollë të thellohet jashtë orëve të mësimi si përmes ekskursioneve, zhvillimit të intervistave etj. Në këtë kontekst nuk duhet tejçmuar apo nënçmuar televizionin.

Prodhimi (krijimi) i pllakatave, mozaikëve dhe posterëve, prodhimi i punëdoreve të vogla janë gjithashtu të rëndësishme.

Një arsye tjetër për aktivitete të këtilla, janë njohuritë nga psikologjia e të mësuarit: sipas saj rezultati (arritja) është më i madh, sa më shumë që të mbështeten veprimet gjuhësore nga veprimet konkrete.

7. Kohë e mjaftueshme për ushtrime dhe për zbatim

Për nxënien dhe për zotërimin e sigurt të një gjuhë nevojiten në përgjithësi tri gjëra: kohë, kohë dhe prapë kohë.

Ne e dimë se ekzistojnë 3 tipa të ndryshëm të nxënësve:

Tipat akustikë (ata e nxënë- mësojnë gjuhën më shpejt përmes dëgjimit- veshit);

Tipat vizuelë - (pamor) (ata e nxënë gjuhën në radhë të parë përmes syrit);

Tipat motorikë (ata e nxënë gjuhën më së shpejti përmes të shkruarit).

Për këtë arsye është e rëndësishme, që ushtrimi të zgjedhet gjithashtu edhe përmes këtij këndvështrimi; që gjuha të mësohet njëkohësisht përmes kanaleve të shumta, pasi që te shumica e atyre që mësojnë gjuhën bëhet fjalë për tipa të ashtuquajtur të përzier.

8. Llojllojshmëria në fazat e ushtrimeve

Secili mësues dhe mësuese e di saktësisht se në orën e gjuhës, të ushtruarit monoton të strukturës së fjalisë ka më shumë ndikim negativ sesa që e arrin atë që është synuar.

Nxënësit dhe nxënëset do ta humbasin interesimin për mësim dhe nuk do të marrin pjesë aktivisht në të. Në anën tjetër ne e dimë se motivimi i synuar dhe dhënia e detyrave interesante mund ta ngrisin dëshirën për mësim dhe gatishmërinë për punë (rezultate).

Ndërrimi i formave të punës (puna e veçantë, puna në çifte ose në grupe) është shumë më frytdhënëse, por edhe lojërat në mësim, këngët dhe poezitë si dhe tregimet duhet të bëhen pjesë përbërëse të mësimi.

9. Korrigjimi i shprehjeve të nxënësve

Pothuajse asnjë çështje nuk diskutohet aq shpesh dhe në mënyrë kundërthënëse në rrethin e mësimit sesa mënyra e korrigjimit.

Derisa korrigjimin disa e vështrojnë si pengesë të rrjedhjes gjuhësore, të tjerët mbështeten në atë se gabimet duhet të korrigjohen menjëherë që të mos përvidhen.

Ndoshta mund të bëhet një kompromis i arsyshëm gjatë korrigjimit dhe ai do të dukej kështu:

- Në fazën e kontaktit të parë me temën e re, si për shembull përmes një fotografie, mësueset dhe mësuesit presin një të shprehur të lirë të nxënësve të tyre.

Po të bëjnë korrigjimin masiv gjatë kësaj faze të mësimit, nxënësit ndoshta do të tërhiqeshin menjëherë dhe në fund do të heshtin plotësisht.

Në këtë fazë është e drejtë që korrigjimet, ndër të tjera, të parashtrihen në atë mënyrë, për shembull, një fjalë e thënë gabimisht të përsëritet nga mësuesi edhe një herë, por natyrisht në mënyrë të drejtë.

- Situata në fazën e zbatimit dhe të ushtrimit është tjetër. Këtu bëhet fjalë për trainimin e vokabularit dhe të strukturave dhe këtu korrigjimi natyrisht është i pakushtëzueshëm.

S'ka diskutim se, nxënëset/sit nuk duhet t'i turpërojmë para klasës, por të tregojmë takt pedagogjik.

10. Diferencimi

Ndodh shpesh që rezultatet e ndryshme gjuhësore të nxënësve në mësimit të paraqesin pjesërisht vështirësi të mëdha.

Derisa një nxënës ta ketë kryer tashmë detyrën e tij, të mërzhitet në mësimit apo të pengojë të tjerët duke kryer detyrat, tjetri nuk është ende gati edhe pse ka mjaft kohë në dispozicion.

Për mësueset dhe mësuesit ekzistojnë këtu dy mundësi: të bëjnë gjoja nuk ka dallime në rezultate, por atëherë do të duhej të merrej parasysh edhe ajo që herët apo vonë do të paraqiten vështirësitë nga ngarkesat (kërkesat tona) e vogla, përkatësisht të mëdha.

Mundësia tjetër mbështetet në praktikimin e masave të diferencimit të brendshëm e kjo pa dyshim për nxënësen/sin do të thotë të punojë.

Dallohen forma të ndryshme diferencimi, të cilat nuk do të diskutohen këtu sepse ato tashmë janë të njohura.

Vetëm dy forma duhet të shikohen më për së afërmi:

Diferencimi sasior dhe cilësor

- *Diferencimi sasior* do të thotë, se detyrat dallohen në sasinë e tyre, pra në kuantitetin e tyre. Kjo s' do të thotë asgjë tjetër, veçse nxënësit " e shpejtë" marrin detyra plotësuese. Masa zbatohet lehtë, sepse mësueset dhe mësuesit duhet vetëm që të mendojnë detyra shtesë, të cilat pastaj nëse është nevoja ia japin disa nxënësve. Ky lloj diferencimi megjithatë i ka edhe të metat e tij, sepse me anë të detyrave shtesë prej nxënësve kërkohet edhe më shumë e në këtë mënyrë bëhen gjithnjë e më të mirë. Me fjalë të tjera: dallimi mes të mirëve dhe më pak të mirëve bëhet gjithnjë më i madh. Gjithashtu shtrohet pyetja, mos ndoshta nxënësit më të vjetër i shohin këto detyra shtesë si një lloj dënimi për atë që kanë punuar më shpejt.

- *Diferencimi cilësor* shtron më shumë kërkesa. Me këtë rast jipen detyra me shkallë të ndryshme vështirësie, pa e lënë ansh temën e përbashkët. Të nisemi prej asaj, që brenda një klase kemi të bëjmë me tri grupe të ndryshme të rezultateve A, B, dhe C, ku me grupin A nënkuptojmë grupin me arritje më të larta, me grupin B grupin me arritje të mesme dhe me grupin C me arritje më të dobëta. Skema e rrjedhës së një ore mësimore do të mund të dukej kështu:

Sprachbegegnung - Kontakti i parë me temën e re (Evokimi)		
e përbashkët për të gjithë nxënësit		
Spracherarbeitung - Përpunimi i temës (Realizimi)		
e përbashkët për të gjithë nxënësit		
Sprachübung - Ushtrimet rreth temës (Reflektimi)		
diferencimi i grupeve sipas shkallës së arritshmërisë, p.sh.,		
Grupi A Përpunimi i tërë tekstit. Detyra kreative shtesë	Grupi B Përpunimi i tërë tekstit me ndihmesë, p.sh. Artikelhilfe	Grupi C Përpunimi i një pjese të tekstit me ndihmesë, p.sh., Artikelhilfe.

Shpesh dëgjohet edhe një argument që flet kundër kësaj forme të diferencimit e që është:

Te kjo mënyrë e zhvillimit të mësimimit nuk mësojnë të gjithë nxënësit të njëjtën gjë, sepse profili i kërkesave është i ndryshëm, në këtë rast treshkallësh.

- Një analizë e këtij argumenti tregon megjithatë shumë shpejt, se kjo nuk mund të vlejë gjithmonë, sepse: nxënësit nuk e arrijnë parimisht kurrë njësoj shpejt dhe mirë objektivin e orës mësimore.
- Ajo çka arrihet me anë të këtij procesi, është shmangia nga kërkesa e tepërt apo e paktë, sepse aftësitë e nxënësve për të nxënë janë të ndryshme, pavarësisht nga ajo se a praktikohen masat e diferencimit apo jo.

Ndarja e një ore mësimore

Rrjedha e një ore mësimore do të mund të dukej kështu:

Artikulationsstufen	Methodische Absichten
1. Sprachbegegnung	Begegnung mit der neuen Sprachsituation, z.B. durch Bild, Tonaufnahme, Filmausschnitt, Lehrer- oder Schülervortrag.
2. Spracherarbeitung	Bereitstellen und Erarbeiten von neuem Wortschatz oder neuen Strukturen.
3. Sprachübung	Übungsbeispiele, möglichst in Form von realen Sprechhandlungen. Aufgreifen und Wiederholen von bekanntem Wortschatz mit neuen Strukturen und umgekehrt. Differenzierungsmaßnahmen Sprachlernspiele
4. Sprachanwendung	Übertragen des Gelernten auf neue Situationen: Im Klassenzimmer Im außerschulischen Bereich

SHKALLËZIMI (GRADUALITETI) NDËRPROGRAMOR

Para se t'i hyjmë punës për planin e shkoqitur për klasë, ne kemi punuar një lloj plani të përafërt "global" për katër vite, në mënyrë që të kemi sado pak të qartë se ku duam të arrijmë pas përfundimit të katër klasëve (një niveli) d.m.th., klasët gjashtë - nëntë ose dhjetë – dymbëdhjetë (trembëdhjetë).

Arsyeja tjetër është që planet e punuara për klasë të kenë një ndërlidhje programore dhe të vazhdojnë përafërsisht aty ku janë ndërprerë vitin paraprak, të mos ketë përsëritje të objektivave të përgjithshëm ose kthim drastik prapa.

Ky plan është punuar sipas taksonomisë së Blumit dhe është i konceptuar ashtu që të mund të lexohet vertikalisht (përparimi sipas taksonomisë për një vit shkollor) dhe horizontalisht që d.m.th. përcjellja e një objekti prej vitit në vit në një shkallë më të lartë.

Për të pasur më të qartë në vijim bëhet paraqitja tabelare e shkallëzuar e niveleve dhe e përmbajtjeve:

	1. Lernjahr	2. Lernjahr	3. Lernjahr	4. Lernjahr
Lernziel 1	Einfache sprachliche Kontakte herstellen	Miteinander sprechen	In mündlichen und schriftlichen Kontakten persönliche Mitteilungen machen	Über Ereignisse berichten
Lernziel 2	Gegenstände und Tätigkeiten benennen und beschreiben, nach Gegenständen fragen	Über Gegenstände und Tätigkeiten Aussagen machen	Sachinformationen einholen und weitergeben	Gegenstände und Vorgänge beschreiben
Lernziel 3	Anweisungen verstehen und Fragen beantworten	Anweisungen verstehen und erteilen	Anweisungen geben und Aufforderungen äußern	Tätigkeiten und Vorgänge beschreiben
Lernziel 4	Sich orientieren und	Angaben zur örtlichen Um-	Angaben zu Zeit, Lage und Raum	Mitteilungen sachlichen

	verständigen	gebung machen	machen	Inhalts machen
Lernziel 5	Sprachliche Kontakte knüpfen	Wünsche und Gefühle äußern	Erlebtes und Gehörtes wiedergeben	Vorgegebene Geschichten und Erleb- nisse münd- lich und schriftlich darstellen
Lernziel 6	Einfache Auskünfte einholen und erteilen	Persönliche Daten erfra- gen und An- gaben machen	Die eigene Mei- nung darstellen	Über Zukünftiges und Erdachtes berichten

NDËRLIDHJA NDËRLËNDORE

Në anën tjetër, gjuha që pikësëpari shërben si mjet komunikimi nuk mësohet kryekëput në orët e gjuhës, por në një formë a në një tjetër të të gjitha lëndët mësimore përderisa në to aftësitë, pikëpamjet e ndryshme e njohuritë zhvillohen përmes rrugëve gjuhësore.

Për atë që sa gjuha ndihmon të lëndët e tjera, atë mund të ndihmojnë lëndët e tjera për arritjen e objektivave brenda mësimin të gjuhës gjermane. Para së gjithash edhe temat e zgjedhura kanë të bëjnë me shumë fusha të jetës e me këtë edhe me shumë lëndë mësimore, njohuritë e të cilave na ndihmojnë në mësimin e gjuhës gjermane.

Natyrisht se gjuha para së gjithash është e ndërlidhur me artet, sepse çdo fjalë a nocion i ri mund (duhet) të shpjegohet përmes këngës, vizatimit, fotografisë a lojës (qoftë të fëmijët (niveli II) apo të rinjtë (niveli III)).

Edhe njohuritë nga shkencat, qoftë natyrore apo shoqërore duhet t'i shfrytëzojmë gjatë trajtimit të temave të ndryshme të parapara për klasën e tetë.

Këto njohuri shfrytëzohen sidomos në fazën e parë të orës (EVO-KIMI), ku në vartësi nga temat që do të trajtojmë, përdorim njohuritë nga lëndët e tjera (nxënësit i parapërgatisim për temën).

Të ndërlidhura me shkencat shoqërore e që vetëdijësojnë nxënësit për çështje të shumta jetësore si dhe u ndihmojnë të arrijnë shkathtësitë e

duhura jetësore e komunikative, janë temat e shumta në klasën e shtatë (e sidomos me edukatën qytetare)

Ndërlidhja ekziston edhe me shkencat natyrore, sidomos janë të theksuara ato njohuri që kanë të bëjnë me mjedisin, ruajtjen e tij, shëndetin (ruajtjen e shëndetit të vet e të të tjerëve), ushqimin, etj.

TEKSTET MËSIMORE

Grupi i ekspertëve për gjuhë gjermane propozon këto tekste mësimore:

Klasa 7: Wer? Wie? Was? Band 2, VUB-Gilde Verlag, Köln

Klasa 8: Wer? Wie? Was? Band 3, VUB-Gilde Verlag, Köln

alternativë:

Klasa 7: Ping Pong 2 - Neu, Hueber Verlag, Ismaning

Klasa 8: Ping Pong 3 - Neu, Hueber Verlag, Ismaning

HYRJE

Matematika është shkenca e madhësive, numrave, figurave, hapësirës dhe e raporteve ndërmjet tyre. Në klasën e tetë nxënësit rimarrin në mënyrë aktive njohuritë themelore matematike, zgjerojnë të kuptuarit e koncepteve, të strukturave dhe të veprimeve dhe zbatojnë strategji të ndryshme për zgjidhjen e problemeve.

Nëpërmjet gjuhës universale, të mbështetur në simbole e diagrame, nxënësit shprehin qartë mendimet e tyre, arsyetojnë përfundimet dhe komunikojnë në përgjithësi.

Zbatimi përherë e më shumë i matematikës në fusha të gjera të ekonomisë dhe të teknologjisë, si dhe integrimi i saj me të gjitha shkencat e tjera: muzikën, artin dhe gjuhën, e rrit rëndësinë e saj për zhvillimin e shoqërisë në përgjithësi.

QËLLIMET

Plani dhe programi mësimor i lëndës së matematikës për klasën e tetë ka për qëllim:

- Zhvillimin e shprehive dhe të shkathtësive të nxënësit për llogaritjet numerike, krijimin e algoritmave dhe të procedurave që shfrytëzohen në zgjidhjen e problemeve dhe arsyetimin e rezultateve;
- Zhvillimin e kreativitetit dhe të aftësive intuitive e logjike të nxënësit për vrojtimin, përshkrimin dhe vizatimin e objekteve gjeometrike;
- Zhvillimin e shkathtësive të nxënësit për të njohur dhe për të zbatuar matjet në jetën e përditshme;
- Aftësimin e nxënësve për shqyrtimin e ngjarjeve, duke përdorur eksperimente dhe modele të ndryshme të probabilitetit.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM

Nxënësit do të jenë në gjendje:

- *Të njohin*
 - simbolet, formulat dhe konceptet për numrat, shprehjet shkronjore dhe procedurat e rregullat e veprimit me ta;
 - përkufizimin e figurave dhe të transformimeve gjeometrike; formulat dhe rregullat për matjen e madhësive dhe përkufizimin e ngjarjeve dhe të eksperimenteve.
- *Të kuptojnë*
 - interpretimin e fakteve dhe rregullave gjatë veprimit me numra dhe shprehje shkronjore ;
 - përkthimin e gjuhës së zakonshme në atë algjebrike dhe anasjelltas dhe leximin e diagrameve;
 - përshkrimin e formave të ndryshme gjeometrike dhe interpretimin e formulave për matjen e madhësive;
 - klasifikimin e ngjarjeve sipas probabilitetit.
- *Të zbatojnë*
 - rregullat, formulat dhe parimet te veprimet me numra dhe shprehje shkronjore për zgjidhjen e problemeve matematike;
 - vetitë e figurave dy dhe tridimensionale për konstruktim, modelim dhe zgjidhje të problemeve nga jeta e përditshme;
 - paraqitjen e pikave në rrjetin koordinativ për ndërtimin e grafikut të funksionit dhe të diagrameve statistikore;
 - njohuritë nga probabiliteti për krahasimin e rezultateve eksperimentale dhe të atyre teorike;
 - njohuritë matematike në lëndët e tjera dhe në zgjidhjen praktike të detyrave.
- *Të analizojnë*
 - shndërrimet e numrave dhe të shprehjeve shkronjore në forma të ndryshme dhe marrëdhëniet ndërmjet tyre;
 - zgjidhjen e ekuacioneve, karakteristikat e figurave gjeometrike dhe rezultatet e mundshme gjatë kryerjes së eksperimenteve;

- procedurat dhe strategjitë e zgjidhjes së problemeve matematike dhe të atyre nga jeta e përditshme.
- *Të sintetizojnë*
 - njohuritë gjatë përgjithësimit të fakteve, rregullave, parashikimeve dhe nxjerrjes së përfundimeve;
 - njohuritë matematike me njohuritë e përgjithshme nga lëndët e tjera;
 - informacionin teorik për strukturimin, modelimin dhe zgjidhjen e problemeve praktike.
- *Të vlerësojnë*
 - provat brenda proceseve matematike në situata reale;
 - shfrytëzimin e burimeve të ndryshme gjatë interpretimeve origjinale të bazuara në argumente;
 - komunikimin matematik për marrjen e vendimeve rreth vlerave apo metodave të vlefshme sipas kriterëve të vendosura.

ORGANIZIMI I PËRMBAJTJES SË LËNDËS

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	Nr. i orëve	%
ARITMETIKA DHE ALGJEBRA	<ul style="list-style-type: none"> • NUMRAT • FUQIA DHE RRËNJJA • SHPREHJET ME SHKRONJA (NDRYSHORE) • EKUACIONET DHE INEKUACIONET LINEARE ME NJË TË PANJOHUR 	48	32.43%
GJEOMETRIA DHE MATJET	<ul style="list-style-type: none"> • FIGURAT GJEOMETRIKE • TEOREMA E PITAGORËS • RRETHI • TRANSFORMIMET GJEOMETRIKE • TRUPAT GJEOMETRIKË 	80	54.05%
STATISTIKA DHE PROBABILITETI	<ul style="list-style-type: none"> • DISA NJOHURI NGA PROBABILITETI 	20	13.51%

I. ARITMETIKA DHE ALGJEBRA		
Nënkategoritë	Përmbajtja programore	Rezultatet e pritura
NUMRAT	<ul style="list-style-type: none"> • Bashkësitë numerike • Numrat natyrorë, të plotë dhe racionalë • Numrat dhjetorë periodikë dhe numrat thyesorë • Veprimet themelore me numra 	<p>Nxënësi do të jetë në gjendje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të lexojë dhe të shkruajë cilindo numër thyesor, dhjetor • të krahasojë dhe të renditë numrat dhjetorë • të shndërrojë numrat dhjetorë periodikë në numra thyesorë dhe anasjelltas • të kryejë veprimet me numra dhjetorë dhe thyesorë • të zgjidhë probleme të ndryshme, duke shfrytëzuar numrat thyesorë dhe ata dhjetorë periodikë •
FUQIA DHE RRËNJA KATRORE	<ul style="list-style-type: none"> • Fuqitë me tregues numër të plotë • Veprimet me fuqitë • Rrënja katrore. Algoritmi i gjetjes së rrënjës katrore • Veprimet me rrënjë katrore 	<ul style="list-style-type: none"> • të lexojë dhe të shkruajë fuqitë me eksponentë numër të plotë • të shkruajë numrat e mëdhenj si fuqi të numrit 10 • të zbatojë veprimet me fuqi • të emërtojë rrënjën katrore • të njehsojë rrënjën katrore të numrave natyrorë me llogaritje • të zbatojë veprimet e rrënjëzimit të prodhimit dhe të herësit
SHPREHJET ME SHKRONJA (NDRYSHORE)	<ul style="list-style-type: none"> • Paraqitja e shprehjeve shkronjore • Veprimet themelore me shprehje shkronjore • Shndërrime të shprehjeve shkronjore 	<ul style="list-style-type: none"> • të gjejë vlerën (numerike) të shprehjes shkronjore për vlera të caktuara të ndryshoreve • të emërtojë shprehjet shkronjore: monom, binom, polinom • të kryejë veprimet themelore me shprehje shkronjore • të përkthejë shprehjet nga gjuha e zakonshme në atë algjebrike dhe anasjelltas

	<ul style="list-style-type: none"> • Disa formula algjebrike 	<ul style="list-style-type: none"> • të emërtojnë formulat algjebrike: katrori i shumë, katrori i ndryshimit dhe ndryshimi i katrorit • të paraqesë gjeometrikisht disa formula algjebrike • të zgjidhë probleme praktike, duke shfrytëzuar diagrame, modele, tabela dhe ekuacione
INEKUACIONET DHE INEKUACIONET LINEARE ME NJË TË PANJOHUR	<ul style="list-style-type: none"> • Ekuacionet lineare me një të panjohur. Ekuacionet ekuivalente • Inekuacionet lineare me një të panjohur • Paraqitja grafike e zgjidhjes së inekuacionit linear me një të panjohur • Zgjidhja e problemeve me ndihmën e ekuacioneve lineare me një të panjohur 	<ul style="list-style-type: none"> • të identifikojë ekuacionet ekuivalente • të zgjidhë ekuacione lineare me një të panjohur • të zgjidhë ekuacionet sipas shkronjave të caktuara (në formulat e fizikës, kimisë etj.) • të zgjidhë inekuacione lineare me një të panjohur • të paraqesë gjeometrikisht zgjidhjen e inekuacioneve • të zbatojë ekuacionet dhe inekuacionet lineare në zgjidhje të problemeve nga jeta e përditshme
II GJEOMETRIA DHE MATJET		
FIGURAT GJEOMETRIKE. TEOREMA E PITAGORËS	<ul style="list-style-type: none"> • Trekëndëshi dhe pikat karakteristike të tij • Zbatimi i Teoremës së Pitagorës në figura dhe trupa gjeometrikë 	<ul style="list-style-type: none"> • të përshkruajë vetitë e trekëndëshave • të caktojë pikat karakteristike (qendrën e rrethit të jashtëshkruar e të brendashkruar etj.) • të konstruktojë trekëndëshin, kur dihen elementet e tij • të shfrytëzojë teoremën e Pitagorës për të caktuar nëse një trekëndësh është kënddrejtë • të shfrytëzojë teoremën e Pitagorës për të caktuar gjatësinë e

		brinjës së tretë të trekëndëshit kënddrejtë <ul style="list-style-type: none"> • të zbatojë teoremën e Pitagorës në të gjitha figurat gjeometrike • të zgjidhë probleme, duke shfrytëzuar teoremën e Pitagorës
RRETHI	<ul style="list-style-type: none"> • Rrethi dhe elementet e tij. Këndi periferik dhe këndi qendror • Drejtëza dhe rrethi. Pozita reciproke e dy rrahëve • Gjatësia e harkut rrethor • Syprina e sipërfaqes së sektorit rrethor dhe e sipërfaqes së unazës rrethore 	<ul style="list-style-type: none"> • të vizatojë dhe të përkufizojë rrethin dhe elementet e tij: qendrën, rrezen, diametrin, kordën, tangjenten, sekantën • të vizatojë këndin qendror dhe periferik • të përkufizojë sektorin rrethor dhe unazën rrethore. • të tregojë se këndi periferik është sa gjysma e këndit qendror mbi të njëjtin hark me matje dhe me vërtetim • të hetojë formulën për gjatësinë e harkut rrethor, perimetrin e syprinën e sipërfaqes së sektorit rrethor dhe syprinën e sipërfaqes së unazës rrethore • të zgjidhë probleme në lidhje me harkun, sektorin dhe unazën rrethore
TRANSFORMIMET GJEOMETRIKE	<ul style="list-style-type: none"> • Simetralja e segmentit dhe e këndit • Rrotullimi i figurave • Simetria qendrore • Figurat me qendër simetrie 	<ul style="list-style-type: none"> • të caktojë mesin e segmentit me matje me anë të vizores dhe me konstruktim të simetrales me kompas dhe vizore • të konstruktojë simetralen e këndit • të konstruktojë figurat simetrike-boshtore dhe të caktojë numrin e drejtëzave të simetrisë • të bëjë rrotullimin e figurave për këndin e dhënë të rrotullimit • të konstruktojë figurat simetrike-qendrore • të dallojë figurat me qendër simetrie dhe të përcaktojë qendrën e simetrisë së figurave

TRUPAT GJEOMETRIKË	<ul style="list-style-type: none"> • Cilindri • Koni • Sfera 	<ul style="list-style-type: none"> • të përkufizojë sipërfaqet rrotulluese cilindrike e konike (cilindrin dhe konin) si dhe elementet e tyre – rrjetet e tyre • të dallojë cilindrin dhe konin e drejtë nga ai i pjerrët. • të hetojë formulat për syprinën dhe vëllimin e cilindrit dhe të konit • të njësojë syprinën dhe vëllimin e konit dhe të cilindrit • të përkufizojë sipërfaqen sferike (sferën) • të njehsojë syprinën dhe vëllimin e sferës, përkatësisht të rruzullit • të zgjidhen probleme nga jeta e përditshme, duke zbatuar teoremën e Pitagorës.
III. STATISTIKA DHE PROBABILITETI		
DISA NJOHURI NGA PROBABILITETI	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimenti dhe ngjarja • Shkalla e probabilitetit • Llogaritja e probabiliteteve 	<ul style="list-style-type: none"> • të listojë rezultatet e mundshme gjatë kryerjes së eksperimentit • të shfrytëzojë thyesën për të paraqitur probabilitetin e një ngjarjeje • të llogarisë probabilitetin e ngjarjeve të thjeshta, duke zbatuar përsëritjen e eksperimenteve • të llogarisë probabilitetin e një ngjarjeje të thjeshtë, duke shfrytëzuar materiale konkrete.

UDHËZIME METODOLOGJIKE

Gjatë procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të veçojë konceptet dhe shkathhtësitë e domosdoshme që duhet t'i mësojë nxënësi me qëllim të arritjes së rezultateve të të nxënësve që parashikohen në objektiva.

Praktikat mësimore kanë treguar se jo të gjithë nxënësit mësojnë në të njëjtën mënyrë, në të njëjtën kohë dhe me ritëm të njëjtë. Për këtë arsye, metodat dhe strategjitë e mësimdhënies duhet të jene të larmishme dhe t'u përshtaten nevojave dhe interesit të nxënësve. Ato duhet të nxisin bashkëpunimin mes nxënësve me qëllim të përforcimit të dimensionit shoqëror në procesin e të nxënësve.

Shpjegimi është një prej metodave që në raste të veçanta është i domosdoshëm, por, megjithatë, mësimdhënia ndërvepruese ka përparësi në nxitjen dhe zhvillimin e të menduarit kritik dhe aftësive për zgjidhjen e problemeve.

Mësimdhënia ndërvepruese i angazhon nxënësit në marrjen e përgjegjësive për ndërtimin e të kuptuarit të koncepteve, zgjerimin e njohurive, zhvillimin e strategjive matematike për zgjidhjen e problemeve dhe zhvillimin e aftësive për të zbatuar njohuritë në jetën e përditshme.

Zgjidhja e problemeve është tipar i të menduarit, që në matematikë zë një vend të rëndësishëm. Ajo është pjesë e integruar në të gjitha kategoritë e përmbajteve mësimore. Në vitet e para të mësimin të matematikës nxënësit shfrytëzojnë teknika të thjeshta, kurse në klasën e tetë mbi bazën e njohurive të fituara ata vlerësojnë cilësinë dhe rrjedhimet e metodave komplekse të zgjidhjes së problemeve.

Zgjidhja e problemeve është një proces "provues" që përmban fillime e mbarime, suksese e dështime, dhe verifikime e mospranime të disa përfundimeve. Është e rëndësishme që mësimdhënësit të provojnë këtë proces në klasat e tyre dhe të bashkëpunojnë me nxënësit për kërkime të përgjigjeve. Në këtë mënyrë, mësimdhënësit inkurajojnë nxënësit që të bëjnë të njëjtën gjë dhe u ndihmojnë atyre të fitojnë përvoja të reja e të vlerësojnë sukseset gjatë zgjidhjes së problemeve. Veprimtaritë që organizohen në klasë gjatë zgjidhjes së problemeve duhet të gërshetojnë punën individuale, në çifte dhe në grupe me qëllim të rritjes së përgjegjësisë së nxënësit për të ndërtuar të kuptuarit.

Pyetjet dhe teknika e pyetjeve zë një vend parësor në planifikimin e mësimdhënies. Nëse dëshirojmë të nxisim të menduarit e nxënësve, si pjesëmarrës aktivë në procesin e të nxënësve, është e domosdoshme të planifikohen pyetje të të gjitha niveleve. Kur të gjitha pyetjet janë të nivelit riprodhues, atëherë ndodh pak ose aspak të menduarit. Pyetjet e

nivelit të lartë, që zakonisht fillojnë me “Si...?”, “Pse...?” dhe “Çfarë...?”, janë pyetje nxitëse që kërkojnë nga nxënësi të mendojë dhe të reflektojë për atë që ka mësuar.

Komunikimi si një nga qëllimet më të rëndësishme të programit të matematikës u mundëson nxënësve të përdorin saktë gjuhën e matematikës. Është me rëndësi që gjatë procesit të nxënësve të dëgjojnë, të pyesin, të diskutojnë, të lexojnë dhe të shkruajnë. Shprehja e ideve matematike dhe diskutimi i tyre luan rol të rëndësishëm në të kuptuarit e koncepteve. Simbolet dhe diagramet e pasurojnë gjuhën e zakonshme të nxënësve, e zgjerojnë fjalorin shprehës dhe u mundësojnë atyre të komunikojnë në të gjitha fushat.

Lidhja ndërlëndore paraqet një aspekt të rëndësishëm në edukimin matematik. Përvojat që sjellin në klasa mësimdhënësive u mundësojnë nxënësve të shohin se konceptet dhe shkathtësitë nga një kategori e matematikës janë të lidhura me ato të kategorive të tjera. Në raste të tilla, nxënësit ndihmohen të zotërojnë parimet e përgjithshme matematike. Po ashtu, lidhja e matematikës me lëndët e tjera dhe me situatat e jetës së përditshme paraqet një tjetër fakt, që e bën matematikën më shumë se një shkencë të izoluar.

Edukata fizike ofron raste të panumërta të matjeve si pjesë të natyrshme të aktiviteteve, për shembull, kohëmatjet ose matjet e gjatësive gjatë kërcimeve. Krijimi i figurave simetrike dhe asimetrike në mësimet e gjimnastikës gjithashtu paraqesin shfrytëzimin real të koncepteve matematike. Gjuha matematike haset në të gjitha fushat, për shembull, leximi i notave muzikore apo përshkrimi i figurave në aktivitetet e artit pamor. Po ashtu, përkthimi i gjuhës së përditshme në atë algjebrike dhe anasjelltas është pjesë e leximit të formulave të lëndëve shkencore. Zgjidhja e ekuacioneve shkronjore mundëson zgjidhjen e problemeve nga fizika dhe kimia. Kështu, lidhjet dhe zbatimi i njohurive matematike në fusha të ndryshme e rrit interesimin e nxënësve për mësimin e matematikës.

VLERËSIMI

Procesi i vlerësimit është pjesë e integruar e mësimdhënies dhe e të nxënësve. Përmes vlerësimit të vazhdueshëm gjykohet jo vetëm shkalla e arritshmërisë së nxënësve, por edhe vlefshmëria e programit dhe e metodologjisë mësimore në përgjithësi. Mësimdhënësi duhet të fokusohet në identifikimin e njohurive ekzistuese të nxënësve dhe në shqyrtimin e

aftësive dhe të shkathtësive të ndryshme të tyre. Në klasën e shtatë nxënësit pësojnë ndryshime të mëdha në arritjet matematike, ndryshime të shpejta në rritjen e tyre intelektuale dhe në zhvillimin emocional. Prandaj, gjatë vlerësimit përcaktohet jo vetëm çfarë dinë nxënësi dhe çfarë mund të bëjë ai, por edhe çfarë ndjen dhe çfarë beson ai. Këto informata i mundësojnë mësimitdhënësit të organizojë orët mësimore në mbështetje të nevojave dhe të interesave të ndryshme të nxënësve. Të dhënat dhe mbledhja e informatave ndihmojnë gjithashtu në marrjen e vendimeve të vlefshme për motivimin dhe inkurajimin e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve.

Ndonëse aftësitë në llogaritje janë qenësore, vlerësimi duhet të përfshijë edhe verifikimin e aftësive të nxënësit për përdorimin e saktë të gjuhës e simboleve matematike gjatë komunikimit matematik, si dhe vlerësimin e shkathtësive për zgjidhjen e problemeve. Për këto arsye në orët e matematikës shfrytëzohen teknika të ndryshme vlerësimi si:

Vrojtimi dhe regjistrimet në klasë vlerësojnë shkathtësitë e manifestimit dhe sjelljet e ndryshme të nxënësve.

Detyrat kontrolluese shërbejnë për kontrollimin e përparimit të nxënësve dhe identifikimin e vështirësive në të mësuar.

Dosja dhe projektet paraqesin koleksione të punimeve të përzgjedhura të mbajtura në një folder, të cilat sigurojnë një model të punës së nxënësit, të kryerë gjatë një periudhe të caktuar kohore. Vlerësimi i dosjes bëhet nga mësimitdhënësi, prindi dhe nga vetë nxënësi.

Testimi është një procedurë që i shërben vlerësimit për qëllime të shumëfishta. Testet e ndërtuara nga mësimitdhënësi janë instrumentet më të përdorshme për vlerësimin e nxënësve. Llojet e ndryshme të testeve mundësojnë sigurimin e informacioneve për çdo nxënës në përmbushje të rezultateve të pritshme dhe objektivave të lëndës së matematikës, identifikimin e vështirësive në të mësuar dhe tejkalimin e tyre dhe vlerësimin e gatishmërisë së nxënësve për nxënie në të ardhmen.

Strategjitë dhe teknikat e ndryshme mundësojnë vlerësimin e shkathtësive matematike, si: arsyetimin matematik, zgjidhjen e problemeve dhe komunikimin matematik.

Për shënimin e përparimit të nxënësve dhe notimin e tyre, mësimitdhënësi mund të përdorë modele të ndryshme, që janë më të përshtatshme dhe që japin informacione të pasura. Këto shënime dhe informacione kanë rëndësi të madhe për të kontribuar në motivimin dhe përparimin e mëtejshëm dhe për të komunikuar me prindërit dhe të gjitha institucionet e interesuara.

VII. LITERATURA EKSISTUESE

1. R. Zejnullahu, E. Hamiti, S. Bilalli, R. Lekaj, *Matematika 8*, Prishtinë, 2003.
2. Ramadan Zejnullahu, Përmbledhje detyrash, *Matematika 8*, Prishtinë, 2003.
3. I. Shehu, S. Bilalli, M. Kadriu, R. Lekaj, *Matematika 8, Detyra të zgjedhura*, Pr., 2003.
4. Nazmi Hyseni, *MATEMATIKA me përmbledhje detyrash*, Prishtinë, 1999.
5. Material plotësues nga literatura të ndryshme dhe nga interneti.

HYRJE

Ky program parashikon që lënda e biologjisë të zhvillohet për 74 orë. Për fleksibilitet, në programin e biologjisë së kësaj klase janë parashikuar më shumë se më parë, orë praktike dhe orë në dispozicion (gjithsej 13 orë). Me këtë synohet që arsimtarit t'i jepet më shumë hapësirë për të përshtatur mësimin varësisht nga kushtet që ofron klasa, shkolla etj. Në trungun e përmbajtjes lënda ka një kategori dhe pesë nënkategori. Që do të thotë se kategoria e parë (Qeniet e gjalla dhe mjedisi) përfshin këto nënkategori: 1.1. Mjedisi jetësor dhe ekosistemet, 1.2. Qarkullimi i materies dhe i energjisë në ekosistem , 1.3. Ekosistemet natyrore dhe antropogjene, 1.4. Zhvillimi i botës së gjallë dhe 1.5. Njeriu dhe mjedisi jetësor.

Marrë në përgjithësi, programi i biologjisë ka karakter linear dhe ciklik. Por, duke sublimuar informacionet e marra për programet e kohës në rajon e më gjerë, jemi përpjekur që në fushën e programeve të biologjisë sipas kurrikulit të ri të sigurojmë “rrjedhën” e koncepteve nga niveli i parë në të dytin dhe prej të dytit në nivelin e tretë. Kjo prirje është shoqëruar me një përzgjedhje të kujdesshme të lëndës, p.sh. Mjedisi jetësor dhe ekosistemi, ekosistemet natyrore dhe antropogjene etj. me të vetmin synim që përmbajtja programore e biologjisë të jetë koherente, logjike dhe e aplikuar. Veçori tjetër e programit të reformuar të biologjisë në përgjithësi, e në veçanti të kl. VIII, është “përzierja” e temave mësimore. Për dallim prej programeve tradicionale, ku, p.sh., njohuritë nga botanika, zoologjia, fiziologjia etj, jepeshin të veçuara nga njëra-tjetra me “përzierjen” e temave ato jepen në mënyrë të integruar. Kjo qasje u mundëson nxënësve të fitojnë njohuri të domosdoshme për jetën e përditshme konform kërkesave të mileniumit të ri dhe hap rrugën e përvetësimit më të lehtë të koncepteve të tjera që shpalosen në vazhdim të shkollimit.

Në fund po theksojmë se ngjashmëritë që viheshin në emërtimin e kategorive dhe të nënkategorive në nivelin e parë, të dytë dhe të tretë të shkollimit, me zberthimin e tyre tematik për çdo orë mësimore kanë ndryshime të dukshme në përmbajtje dhe në qasje.

QËLLIMET

Programi mësimor i lëndës së biologjisë ka për qëllim:

- ❖ Zhvillimin dhe aftësimin e nxënësve për të njohur dhe për të kuptuar ligjshmëritë themelore të ekologjisë dhe të zhvillimit evolutiv të botës së gjallë.
- ❖ Zhvillimin e njohurive për ekologjinë, evolucionin e gjallesave dhe të aftësive për të vlerësuar zhvillimin evolutiv të qenieve të gjalla si dhe ruajtjen e baraspeshës ekologjike në natyrë.
- ❖ Zhvillimin e aftësive për përdorimin dhe vlerësimin e teksteve, atlaseve, literaturës biologjike, programeve arsimore, televizioneve dhe burimeve të tjera të informacionit.
- ❖ Zhvillimin e shkathtësive për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave relevante shkencore dhe të zbatimit të shkathtësive të fituara në situata konkrete për të mirën e njeriut dhe të mjedisit jetësor.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- **Të zhvillojë qëndrimet dhe vlerat:**
 - Në kontest të ndërgjegjësimit dhe të ngritjes së përgjegjësimit etik ndaj botës së gjallë dhe mjedisit jetësor me qëllim të ruajtjes së baraspeshës ekologjike në natyrë;
 - Në kuptim të kultivimit të sjelljeve personale (të jetë kooperative, i hapur, tolerant, i ndershëm, i vullnetshëm, kritik etj.).
- **Të njohë:**
 - Fjalorin (terminologjinë biologjike);
 - Faktet, konceptet dhe parimet ekologjike, etologjike dhe të evolucionit;
 - Procedurat dhe metodat në biologji.
- **Të kuptojë:**
 - Faktet dhe parimet biologjike dhe të bëjë ndërlidhjen logjike të tyre;

- Arsyetimin e metodave dhe të punës praktike në mjedisin natyror dhe në laborator;
- Procedurave.
- **Të zbatojë në situatë të reja:**
 - Faktet dhe parimet ekologjike, etologjike dhe të evolucionit;
 - Zgjedhjen e problemeve të natyrës biologjike.
- **Të komunikojë informatat në kontekste të ndryshme:**
 - Shkrimi i raportit nga një punë praktike ose hulumtim;
 - Prezantojë rezultatet e hulumtimit duke konsultuar shumë burime të informacionit;
 - Kontribuojë në debate dhe diskutime për çështje ekologjike, etologjike dhe të evolucionit.
- **Të zhvillojë të menduarit kritik nga biologjia:**
 - Të njohë informatën relevante nga ajo jorelevante;
 - Të dallojë faktin nga gjykimi;
 - Zbatojë parimet biologjike në zgjedhjen e problemeve;
 - Interpretimi i materialit ilustrues;
 - Të analizojë shkaqet dhe rrjedhojat që sjell çrregullimin e një faktori ekologjik në një ekosistem natyror dhe antropogjen;
 - Të vlerësojë rolin pozitiv dhe human të njeriut për natyrën e gjallë dhe jo të gjallë.

ORGANIZIMI I PËRMBAJTJES SË LËNDËS

Organizimi i përmbajtjes përfshin: ndërtimin, balancimin dhe mbarëshkrimin.

Ndërtimi i përmbajtjes së lëndës përfshin një kategori kryesore në të cilën përfshihet fundamenti i lëndës.

Ndërtimi i lëndës është bërë mbi bazën e theksimeve të balancuara të përmbajtjes sipas rëndësisë së tërësive mësimore.

Mbarëshkrimi i përmbajtjes së lëndës në klasë bëhet për 74 orë mësimi, sipas trajtës:

- Kategoria
- Nënkatëgoria

- Përmbajtja programore
- Rezultatet e pritura
- Lidhja ndërlëndore

PËRMBAJTJA PROGRAMORE

KATEGORIA	NËNKATEGORIA	Orët	%
I. QENIET E GJALLA DHE MJEDISI	I.1. MJEDISI JETËSOR DHE EKOSISTEMET	20	27.0
	I.2. QARKULLIMI I MATERIES DHE I ENERGJISË NË EKOSISTEM	7	9.5
	I.3. EKOSISTEMET NATYRORE DHE ANTROPOGJENE	14	18.9
	I.4. ZHVILLIMI I BOTËS SË GJALLË	11	14.8
	I.5. NJERIU DHE MJEDISI JETËSOR	9	12.2
	Punë praktike	10	13.5
	Orë në dispozicion	3	4
	Gjithsej	74	100%

Kategoria	Nënkategoria	Përmbajtja programore	Rezultatet e pritura	Lidhja ndërlëndore
I. Qeniet e gjalla dhe mjedisi	I.1. Mjedisi jetësor dhe ekosistemet	Organizmat janë të varur nga kushtet e mjedisit jetësor dhe nga marrëdhëniet ndërmjet organizmave (nacionet themelore ekologjike) Kushtet jetësore të mjedisit (faktorët ekologjikë) Ndërtimi i ekosistemit (biotopi dhe biocenoza, prodhuesit, harxhuesit dhe zbërthyesit) Marrëdhëniet jetësore në ekosistem (rrjeti trofik, piramidat ekologjike etj.) Bashkësia jetësore dhe organizimi i saj (popullata, nisha ekologjike, organizimi kohor dhe hapësinor etj.)	Nxënësit në fund të klasës së tetë nga kjo përmbajtje programore duhet: Të njohin dhe të kuptojnë nocionet themelore ekologjike. Të dinë dhe të analizojnë varshmërinë e organizmave nga kushtet e mjedisit jetësor dhe marrëdhëniet ndërmjet vetë organizmave. Të përshkruajnë ndërtimin e ekosistemit. Të kuptojnë dhe të klasifikojnë faktorët ekologjikë. Të analizojnë rrjetin trofik dhe piramidat ekologjike në ekosistem. Të hulumtojnë dinamikën e popullatës në aspektin kohor dhe hapësinor.	Përmbajtja programore e kësaj tërësie mësimore ka ndërlidhje me: Kiminë - në aspektin e njohjes së përbërjes kimike të ambientit jetësor. Fizikën – në pikëpamjen e faktorëve fizik dhe ndryshimeve fizike të ambientit jetësor.
I. Qeniet e gjalla dhe mjedisi	I.2. Qarkullimi i materies dhe i energjisë në ekosistem	Në biosferë dhe në ekosistem bëhet qarkullimi i vazhdueshëm i materieve dhe i energjisë (qarkullimi i oksigjenit, dioksidit të karbonit, azotit, ujit etj.)	Nxënësit në fund të klasës së tetë nga kjo përmbajtje programore duhet: Të kuptojnë fluksin e energjisë dhe ciklin e materies në ekosisteme. Të analizojnë qarkullimin e ujit në natyrë. Të krahasojnë qarkullimin e oksigjenit	Përmbajtja programore e kësaj tërësie mësimore ka ndërlidhje me: Kiminë - në aspektin e njohjes së elementeve kimike që

			me atë të dioksidit të karbonit, azotit e fosforit.	marrin pjesë në ndërtimin e organizmave. Fizikën – në aspektin e njohjes së ligjshmërive fizike të optikës, termodinamikës.
I. Qeniet e gjalla dhe mjedisi	I.3. Ekosistemet natyrore dhe antropogjene	Organizmat krijojnë marrëdhënie të ngushtë me mjedisin jetësor dhe komunikojnë mes vete pa ndërmjetësimin e njeriut – ekosistemet natyrore dhe me ndërmjetësimin e njeriut – ekosistemet artificiale (ekosistemet rurale dhe urbane). Ekosistemet ujore dhe tokësore. Bimët endemike dhe shtazët e rrezikuara në Kosovë. Sjellja e organizmave në natyrë – etologjia.	Nxënësit në fund të klasës së tetë nga kjo përmbajtje programore duhet: Të dallojnë ekosistemet natyrore nga ato artificiale. Të njohin rezervatet, monumentet natyrore dhe parqet nacionale të Kosovës. Të dinë për bimët endemike dhe shtazët e rrezikuara të Kosovës. Të kuptojnë veçoritë e ekosistemeve ujore dhe tokësore. Të analizojnë sjelljen e shtazëve dhe komunikimin e tyre mes vete. Të njihen me ndryshimet dhe qëndrueshmërinë e popullatave në natyrë.	Përmbajtja programore e kësaj tërësie ka ndërlidhje me: Gjeografinë – në kuptimin e njohjes së hidrografisë, hidrologjisë dhe pedologjisë. Kiminë – përbërjen kimike të ujit, tokës etj.
I. Qeniet e gjalla dhe	I.4. Zhvillimi i botës së gjallë	Organizmat bimorë dhe shtazorë janë zhvilluar në kushte të ndryshme të	Nxënësit në fund të klasës së tetë nga kjo përmbajtje programore duhet: Të njohin dhe të zbatojnë fjalët dhe	Përmbajtja programore e kësaj tërësie mësimore ka ndër-

mjedisi		mjedisit jetësor dhe kanë qenë të varur nga faktorët e ndryshëm të evolucionit. Fillet e jetës dhe historiati i zhvillimit të botës së gjallë. Epokat gjeologjike.	përkufizimet kryesore që kanë të bëjnë me evolucionin. Të analizojnë dhe të përshkruajnë faktorët e ndryshëm evolutivë që ndikuan në zhvillimin dhe përsosjen e gjallesave. Të kuptojnë teoritë e zhvillimit të botës së gjallë.	lidhje me : Gjeografinë – në kuptimin e njohjes së shtresave të ndryshme të dheut. Sistematikën - në kuptimin e njohjes së llojeve si ndërtues të sistemeve ekologjike.
I. Qeniet e gjalla dhe mjedisi	I.5. Njeriu dhe mjedisi jetësor	Njeriu në mjedisin jetësor shpesh ndikon në ndërrimet e kushteve fizike dhe kimike të tij (ndotja), por njeriu gjithashtu merr masa të ndryshme edhe për mbrojtjen dhe përparimin e mjedisit jetësor. Ndotja e mjedisit jetësor dhe pasojat. Efekti i serrave. Mbiplehrosja. Shkatërrimi i ekosistemeve natyrore. Mbrojtja dhe përparimi i mjedisit jetësor.	Nxënësit në fund të klasës së tetë nga kjo përmbajtje programore duhet: Të identifikojnë treguesit e ndryshëm të ndotjes së mjedisit jetësor. Të kuptojnë pasojat e shkatërrimit të ekosistemeve natyrore. Të kontribuojnë në mbrojtjen dhe ruajtjen e llojeve të rrezikuara në Kosovë. Të njihen me pasojat e ndryshimeve globale të planetit tonë. Të parashikojnë ndryshimet e mjedisit jetësor të vendbanimit ku jetojnë. Të dinë për kultivimin e bimëve dekorative. Të zbatojnë kodin ligjor për mbrojtjen e mjedisit jetësor.	Përmbajtja programore e kësaj tërësie mësimore ka ndërlidhje me: Kiminë – në aspektin e ndërrimeve cilësore të mjedisit jetësor si dhe elementeve të ndryshme kimike që shkaktajnë ndotjen e mjedisit jetësor. Fizikën – në kuptimin e njohjes së faktorëve fizikë dhe të ndryshimeve fizike të mjedisit jetësor.

Punë praktike

Me fjalën punë praktike kuptojmë aktivitetet që kryejnë nxënësit në natyrë dhe në laborator. Këto punë kryhen me qëllim të konkretizimit të pjesës teorike të lëndës.

Në mungesë të laboratoreve, punët praktike mund të kryhen edhe në klasë, me kusht që materiali dhe mjetet e punës praktike paraprakisht të sillen në klasë.

Punët laboratorike nuk janë ndonjë metodë e veçantë e mësimin, por janë formë e organizimit të punës mësimore, gjatë së cilës nxënësi në bashkëpunim me arsimtarin vrojtojnë strukturat, proceset dhe fenomenet e ndryshme jetësore gjatë organizimit të mësimin në natyrë.

Disa nga punët praktike, të cilat do të duhej të realizoheshin në mësimin e biologjisë për klasën e tetë, janë:

- Dalja në natyrë dhe vëzhgimi i një ekosistemi ujor ose tokësor në afërsi të vendbanimit.
- Njohja me pamjen e përgjithshme dhe përcjellja e ndryshimeve fenologjike gjatë stinëve.
- Vëzhgimi i migrimit të shtazëve, ndërtimit të çerdheve, kujdesi për pasardhësit etj.
- Vizitë e kopshtit zoologjik.
- Vëzhgimi i shtazëve të ndryshme që paraqesin etapa të ndryshme të zhvillimit evolutiv të shtazëve.
- Hulumtimi i shtazëve dhe i bimëve të rrezikuara të Kosovës.

Ekskursioni mësimor

Është një nga metodat më të efektshme për përvetësimin aktiv të njohurive teorike.

Organizimi i mirë i ekskursionit zhvillon te nxënësit aftësinë e përvetësimit, vëzhgimit, analizës, sintezës, kujtesës logjike, intuitës, të menduarit të pavarur dhe krijues, që ndikojnë drejtpërdrejt në përvetësimin e vetëdijshëm dhe të qëndrueshëm të njohurive shkencore biologjike.

Të mos merret nga nxënësi ekskursioni si **“një shëtitje e thjeshtë në natyrë”**.

Ai duhet të përgatitet nga arsimtari. Kjo nënkupton se edhe arsimtari paraprakisht duhet të përgatitet për ekskursion, duhet të ketë përgatitje komplete profesionale biologjike dhe orientime të qarta didaktike.

Puna përgatitore e arsimtarit për ekskursion:

Masat organizative dhe metodike

- Arsimtari duhet të njihet paraprakisht me terrenin e ekskursionit dhe në përputhje me qëllimet e temës së ekskursionit, cakton lokacionin (p.sh. lumi, livadhi, pylli, agrokultura, parku nacional etj.).
- Të njohë mirë terrenin ku zhvillohet ekskursion; botën bimore dhe shtazore të tij, konfiguracionin e terrenit etj. Për shkaqe didaktike, është mirë që rruga e kthimit të mos jetë e njëjtë me atë të shkuarjes.
- Nëpërmjet ekskursionit arsimtari i udhëzon nxënësit të zotërojnë dhe të përvetësojnë vetë njohuritë sipas temës së ekskursionit.
- Përmes ekskursioneve në terren arsimtari këmbëngul që nxënësit të dallojnë thelbësoren nga jothelbësorja në dukuritë e botës bimore dhe shtazore, të zbulojnë marrëdhëniet e brendshme dhe lidhjet e varësisë së ndërsjellë midis gjallesave të mjedisit ku jetojnë.
- Pas kthimit nga ekskursion i mësimit, arsimtari jep këshilla si duhet të veprohet me materialin e mbledhur bimor apo shtazor.

METODOLOGJIA

Mësimi në biologji si dhe në çdo lëmë tjetër mund të kryhet në disa mënyra, d.m.th mund të shfrytëzohen disa metoda mësimore. Praktika ka treguar se është i suksesshëm vetëm ai mësim i cili realizohet me metoda të ndryshme, ku secila sosh ka rol dhe rëndësi të veçantë metodike.

Çdo lëndë, përpos metodave të përgjithshme mësimore, i ka edhe metodat e veçanta. Prej metodave të shumta që mund të përdoren në mësimet e biologjisë po përmendim:

- Metodën e të shprehurit me gojë (monologu);
- Metodën e bashkëbisedimit (dialogu);
- Metodën e leximit dhe të punës me tekst;

- Metodën e punës praktike në laboratorin biologjik apo në terren (ekskursionet);
- Metodën e të mësuarit dhe të nxënit ndërveprues (në kompjuter, CD programe etj.).

Çdo metodë mësimore i ka anët pozitive dhe negative. Kjo do të thotë se me zbatimin e një metode të vetme mësimore nuk mund të realizohen të gjitha qëllimet dhe detyrat e mësimit të lëndës së biologjisë. Prandaj, ato patjetër duhet të kombinohen në varësi nga përmbajtja, qëllimet dhe objektivat të cilët synohen të realizohen.

Kompetenca e arsimtarit është që, duke zbatuar strukturën ERR të orës, të zgjedhë materiale të shumëllojshme didaktike, metoda dhe strategji më të përshtatshme të mësimdhënies dhe të nxënies me synim të realizimit të qëllimeve dhe të objektivave specifike, me nxënësin në **qendër (p.sh. klaster, kubimi, insert, tabela e koncepteve, diagrami i Venit, brainstorming, xhigsou I dhe II etj.)**.

Për hollësi të këtyre formave të punës me nxënës dhe të teknikave të mësimdhënies shih tekstet:

B.Musai; Modele të mesimdhënies së suksesshme, Tiranë, e-mail; rëct ara@aedp-soros.al.

M. Mula. Modele të mësimdhënies sipas strukturës ERR të orës Prishtinë, 2003, e-mail:office @ kec-ks.org, http://www. Kec-ks.org.

Plani dhe programi mësimor për klasën e nëntë dhe të dhjetë, Prishtinë, 2002, dhe 2003 f. 11 -14 dhe f.167-169.

Në praktikë thuajse nuk ekziston orë e biologjisë në të cilën aplikohet vetëm një metodë mësimore. Me zbatimin e disa metodave mësimore në të njëjtën orë të mësimit, ora bëhet më dinamike, thyhet monotonia dhe ngritet interesimi i nxënësve për mësim.

Çdo ndryshim në punë, pra edhe zbatimi i metodave të ndryshme mësimore, e freskon mësimin, e bën shumë më interesant, me çka arrihet që rezultatet në nxënie të jenë më të mira.

Për realizimin sa më të mirë të qëllimeve të parashtruara, në orën mësimore duhet të punojmë në frymën e parimeve didaktike: prej të njohurës kah e panjohura, prej të afërmes kah e largëta, prej të thjeshtës kah e ndërlikuara, prej konkretes kah abstraktja dhe prej të përgjithshmes kah e veçanta.

VLERËSIMI

Vlerësimi është proces i vrojtimit, i mbledhjes sistematike, i analizimit dhe i interpretimit të informatave me qëllim të përcaktimit se deri në ç'shikallë nxënësi ka zotëruar objektivat udhëzues. Ai duhet të mbështetet në objektivat e dijes (rezultatet e prituara) të programit të lëndës së biologji për klasën VIII.

Ky proces mbështetet në disa parime themelore, siç janë:

- Përcaktimi i qëllimit dhe i përparësive në procesin e vlerësimit;
- Zbatimi i instrumenteve përkatëse të matjes në përputhje me qëllimin, në mënyrë që të matet ajo që është synuar të matet;
- Sigurimi i cilësisë së informatave për arritshmërinë e rezultateve të nxënësit përmes matjes dhe vlerësimit të vazhdueshëm;
- Matja dhe vlerësimi duhet të jenë të balancuara, të përfshihet e tërë përmbajtja programore e lëndës;
- Vlefshmëria e qëndrueshme e të dhënave se shkalla e arritshmërisë së nxënësit është e saktë;
- Zbatimi i teknikave të vlerësimit me anë të të cilave bëjmë dallimin e qartë të arritshmërisë së nxënësve.

Instrumentet e vlerësimit

Është me rëndësi se për veçoritë që duam t'i vlerësojmë duhet të përdorim mjetin apo instrumentin përkatës të matjes. Me çfarëdo mjeti që përdoret nuk mund të maten të gjitha veçoritë e arritshmërisë së nxënësit, andaj duhet përdorur sa më shumë që të jetë e mundshme mjete dhe teknika të ndryshme, në mënyrë që të mbledhim informacione të mjaftueshme për të vlerësuar shkallën e arritshmërisë së nxënësit.

Mësimdhënësi i lëndës dhe shkolla duhet të zbatojnë një numër të mjaftueshëm instrumentesh për matje dhe vlerësim, siç janë:

- Vrojtimi;
- Pyetësi (vetëvlerësimi);
- Raporti me shkrim i një pune praktike apo një hulumtimi;
- Të shprehurit me gojë;

- Të shprehurit me shkrim;
- Fleta kontrolluese (përdoret për shkathtësitë manovruese të nxënësit);
- Dosja apo portofoli (vetëvlerësimi);
- Testi i bazuar në kritere dhe objektiva;
- Testi i arritshmërisë i ndërtuar nga kërkesa (pyetjet) me
 - përgjigje alternative të shumta;
 - përgjigje të hapura të shkurta;
 - përgjigje të hapura të zgjeruara etj.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

Për realizimin e përmbajtjes programore të biologjisë për klasën VIII rekomandohet përdorimi i:

- **Biologjia** për klasën VIII.

Krahas tekstit shkollor, burim tradicional i mësimnxënies, për zbatimin e suksesshëm të përmbajtjeve mësimore sugjerojmë edhe përdorimin e doracakëve, si ndihmë shtesë në procesin mësimor (atlas botanik, zoologjik, anatomik, fjalori terminologjik). Fjalori i biologjisë, E. Ruka, Z. Bajram –Toena, Tiranë, 1999.

Gazeta, revista profesionale dhe shkencore, pastaj fotografi, postera, skema, diagrame, harta, tabela, preparate, CD, video-kaseta dhe burime të tjera nga interneti.

Është kompetencë e arsimtarit që në vartësi prej kushteve në të cilat punon shkolla të zgjedhë burimin e informacionit dhe mjetet ndihmëse mësimore, duke i kushtuar vëmendje baraspeshës së të dhënave gojore, vizuele, auditive, dhe audiovizuele, me theks të veçantë në atë që është qenësore për t'u mësuar.

HYRJE

Në këtë vit, niveli shkencor i fizikës ngritet më lart, por gjithnjë duke pasur parasysh moshën dhe aftësitë psiko-fizike të nxënësve. Nxënësit do t'i marrin njohuritë elementare të dukurive dhe të ligjeve fizike. Me disa prej tyre ata do të njihen për të parën herë (elektromagnetizmi, fizika bashkëkohor, etj.), e disa prej tyre janë vazhdim i tërësive mësimore të klasës VII (trupat dhe vetitë e tyre, dukuritë elektrike dhe magnetike), me ç'rast bëhet zgjerimi i njohurive, përshkrimi dhe sqarimi i dukurive fizike. Për shkak të rëndësisë së tyre, këto njësi mësimore duhet të përsëriten në mënyrë që njohuritë e fituara më parë të kuptohen më mirë dhe të ngritet niveli i tyre shkencor, duke futur koncepte të reja, si: nxitimin, energjinë kinetike dhe potenciale etj.

Nëpërmjet lëndës së fizikës nxënësit do të njihen me rolin e njeriut në ndërrimin, shfrytëzimin dhe zotërimin e ligjeve të natyrës. Në këtë mënyrë ata formojnë qëndrim të drejtë ndaj ruajtjes së mjedisit jetësor, kursimit të energjisë si dhe fitojnë shkathtësi jetësore dhe shprehi të punës.

Fizika si shkencë e natyrës së bashku me shkencat e tjera ndikon fuqishëm në formimin e personalitetit të njeriut, në ngritjen e tij kulturore dhe profesionale.

QËLLIMET**Programi mësimor i lëndës së fizikës ka për qëllim:**

- Zhvillimin e aftësive të nxënësit për vrojtimin e dukurive fizike, përgjithësimin dhe zbatimin e tyre në zgjidhjen e detyrave praktike dhe problemeve të jetës së përditshme.

- Zhvillimin e shkathtësive dhe të shprehive të përhershme për të matur madhësitë e ndryshme fizike, përpunimin e të dhënave eksperimentale dhe zbatimin e tyre në situata konkrete.
- Zhvillimin e shprehive për kursimin e energjisë dhe shfrytëzimin racional të saj.
- Zhvillimin e të menduarit kritik dhe aftësimin për të përdorur literaturë dhe burime të tjera për nxënie.
- Të vetëdijësohet dhe të aftësohet për vlerësimin dhe ruajtjen e mjedisit jetësor.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM DHE SPECIFIKË

Nxënësit duhet të jenë në gjendje:

Të njohin

- dukuritë fizike, pozitën e trupave, lëvizjen e tyre, pasojat që i shkakton ndryshimi i shpejtësisë së lëvizjes së trupave (*nxitimi i trupave*), madhësitë që i ndërldhin ato dhe njësitë e tyre të matjes;
- diagramet e fazave dhe fazat si përgjithësim i gjendjeve agregate;
- konceptin elementar të nxitimit dhe të forcës;
- rrymën alternative dhe trefazore, mënyrën e përfitimit dhe vetitë kryesore të saj;
- mënyrën jonike të përcjelljes së rrymës elektrike në lëngje dhe gaze;
- procesin e matjes, grumbullimin, sistematizimin dhe përpunimin e të dhënave.

Të kuptojnë

- se shumë dukuri fizike (*termike, elektrike*) mund të sqarohen duke u bazuar në ndërtimin grimcor të lëndës;
- se energjia paraqitet në lloje të ndryshme, e cila mund të bartet dhe të shndërrohet në lloje të tjera;
- paraqitjen simbolike të madhësive fizike (*energjisë kinetike, potenciale, nxitimit, shpejtësisë mesatare, ligjit themelor të lëvizjes $F = ma$, etj.*) dhe njësive për matjen e tyre;

- lidhjet kualitative dhe kuantitative ndërmjet madhësive të ndryshme fizike;
- procesin e matjes, grumbullimin, sistematizimin dhe përpunimin e të dhënave.

Të zbatojnë

- njohuritë e fituara për matjen e madhësive të ndryshme fizike në zgjidhjen e detyrave praktike nga jeta e përditshme;
- rezultatet e matjeve (p.sh., *kohën, largësinë, masën*) për të përcaktuar karakteristikat e lëvizjes së trupave dhe bashkëveprimin e tyre brenda sistemit fizik (p.sh., *forcën, shpejtësinë, nxitimin, energjinë potenciale dhe kinetike*);
- vlerat e matjeve për ndërtimin e diagrameve të proceseve të ndryshme fizike.

Të analizojnë

- me eksperimente dhe matje, dukuritë e ndryshme fizike dhe nga matjet e tyre të nxjerrin përfundime të duhura;
- dukurinë fizike ose ndonjë proces, duke e zbërthyer atë në madhësi të rëndësisë të dorës së parë, të dorës së dytë etj.

Të sintetizojnë

- njohuritë teorike, demonstrimet dhe matjet eksperimentale për shpjegimin e drejtë të dukurive fizike;
- njohuritë e reja me ato të vjetra dhe të vënë në dukje dallimet dhe ngjashmëritë me anë të ndonjë modeli të përshtatshëm (*duke marrë parasysh ndërtimin molekular të lëndës, të sqarojë dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet trupave të ngurtë, të lëngët dhe të gaztë*);
- dhe të klasifikojnë faktorët që shkaktojnë ndryshime brenda një sistemi fizik (p.sh., *shpejtësia, forca dhe nxehtësia*) dhe të parashikojë se çka do të ndërrohet dhe çka jo, kur lënda i nënshtrohet veprimet të forcave të jashtme ose ndryshimit të energjisë.

Të vlerësojnë

- rëndësinë e zbatimeve praktike të njohurive fizike në ndërtimin e aparateve dhe pajisjeve të ndryshme që mundësojnë jetë më të lehtë dhe më të mirë;

- saktësinë e gjykimëve të tyre me anë të fakteve dhe eksperimenteve.

Të zvillojë qëndrimet dhe vlerat

- të kuptojë përparësitë dhe kufizimet që i ofron lënda;
- në ndikimin e sjelljeve personale (*të jetë i ndershëm, tolerant, i hapur, të ketë vullnet, të jetë kooperativ, kritik, krenar etj.*).

ORGANIZIMI I PËRMBAJTJES PROGRAMORE

<i>Kategoritë</i>	<i>Nënkategoritë</i>	<i>Kapitujt mësimorë</i>	<i>Nr. i orëve</i>	<i>Përqindja %</i>
I. Pozita dhe lëvizja e trupave	<i>I.1. Trupat dhe vetitë e tyre</i>	I.1.1. Lëvizjet dhe forcat	14	18,9
		I.1.2. Energjia dhe ligjet e ruajtjes	5	6,8
II. Lëvizja kaotike dhe dukuritë termike	<i>II.1. Struktura molekulare-kinetike e lëndës</i>	II.1.3. Nxehtësia dhe shndërrimet termike	12	16,2
III. Dukuritë elektrike dhe magnetike të lëndës	<i>III.1. Vetitë elektrike dhe magnetike të lëndës</i> <i>III.2. Elektromagnetizmi</i>	III.1.4. Fusha magnetike	12	16,2
		III.2.5. Induksioni elektromagnetik	12	16,2
IV. Drita dhe paraqitja e saj	<i>IV.1. Natyra e dritës dhe paraqitja e saj</i>	IV.1.6. Drita dhe përhapja e sajë	10	13,52
V. Fizika bashkëkohore	<i>V.1. Atomi dhe bërthama e tij.</i>	V.1.7. Ndërtimi i atomit dhe bërthama e tij	9	12,16

KATEGORIA	NËNKATEGORIA	PËRMBAJTJA PROGRAMORE	REZULTATET E PRITURA	LIDHJA NDËRLËNDORE
I. POZITA DHE LËVIZJA E TRUPAVE	I.1. TRUPAT DHE VETITË E TYRE (19 orë)	I.1.1. Lëvizjet dhe forcat (14 orë)	Nxënësi duhet të jetë në gjendje : -t'i përshkruajë (përkufizojë) lëvizjet e njëtrajtshme dhe jo të njëtrajtshme; -t'i dallojë dhe t'i emërtojë këto lëvizje në shembujt e ndryshëm; -të përkufizojë ligjet e Njutonit; -të llogaritë forcën sipas ligjit themelor të lëvizjes në disa shembuj konkretë.	Me gjeografinë, astronominë, edukatën fizike, biologjinë, shkencat teknike etj.
		I.1.2. Energjia dhe ligjet e ruajtjes (5 orë)		

			- të vlerësojë E_k të dy trupave, duke u bazuar në shpejtësitë e tyre.	
II. LËVIZJA KAOTIKE DHE DUKURITË TERMIKE	II.1. STRUKTURA MOLEKULAR E –KINETIKE E LËNDËS (12 orë)	II.1.3. Nxehtësia dhe shndërrimet termike <ul style="list-style-type: none"> • Sasia e nxehtësisë. • Përcjellshmëria termike. • Konveksioni dhe rrezatimi • Shkrija dhe ngurtësimi • Avullimi, kondensimi dhe vlimi. • Nxehtësia specifike e trupit. • Shndërrimet e energjisë termike. • Ligji i përgjithshëm i ruajtjes së energjisë. 	Nxënësi duhet të jetë në gjendje: <ul style="list-style-type: none"> - të përkufizojë termokapacitetin e trupit, termokapacitetin specifik të lëndës, fazat; - të tregojë se gjendjet agregate ndërrohen me ndryshimin e sasisë së nxehtësisë - të lexojë diagramet e fazave; - të dallojë fazat e gjendjes agregate në rastet e paraqitura në jetën e përditshme; - të përkufizojë ligjin e përgjithshëm të ruajtjes së energjisë; 	Me kiminë, biologjinë, gjeografinë, teknologjinë, industrinë.
III. DUKURITË ELEKTRIKE DHE MAGNETIKE TË LËNDËS	III.1. VETITË ELEKTRIKE DHE MAGNETIKE TË LËNDËS (12orë)	III.1.4. Fusha magnetike <ul style="list-style-type: none"> • Magnetet e përhershme dhe fusha magnetike. • Veprimi i fushës magnetike në përçuesin me rrymë. • Veprimi i përçuesit të rrymës elektrike në magnet. • Fusha magnetike e rrymës elektrike (Bobina, solenoidi dhe elektromagneti). 	Nxënësi duhet të jetë në gjendje: <ul style="list-style-type: none"> - të përshkruajë fushën magnetike dhe të paraqesë grafikisht atë me anë të vijave të forcës; -të njohë vetitë e forcës magnetike; - të vërtetojë me anën e eksperimentit veprimin e fushës magnetike në përçuesin me rrymë dhe anasjelltas –veprimin e përçuesit të rrymës në magnet; 	Këto tërësi mësimore janë të lidhura me shkencat teknike dhe gjejnë zbatim të madh në industri.

		<ul style="list-style-type: none"> • Parimi i punës së instrumenteve matëse elektrike. 	<p>- të bëjë dallimin ndërmjet magnetit të përhershëm dhe elektromagnetit dhe t'i numërojë disa instrumente me elektromagnet;</p> <p>-të njohë parimin e punës së instrumenteve matëse.</p>	
III. DUKURITË ELKTRIKE DHE MAGNETIKE TË LËNDËS	III.2. ELEKTRO-MAGNETIZMI (12 Orë)	<p>III.2.5. Induksioni elektromagnetik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ç'është induksioni elektromagnetik? • Ligji i Faradejit për induksionin elektromagnetik. • Vetinduksioni. Rregulla e Lencit. • Rryma alternative. • Rryma trefazore. • Transformatorët. • Elektromotorët dhe gjeneratorët. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të shpjegojë induksionin elektromagnetik.; - të përkufizojë ligjin e Faradeit të induksionit elektromagnetik dhe rregullën e Lencit; - të tregojë si përfitohet rryma alternative dhe ajo trefazore; -të tregojë se parimi i punës së transformatorit dhe gjeneratorit bazohet në induksionin elektromagnetik. 	Këto njësi mësimore janë të lidhura me shkencat natyrore, teknike si dhe lidhen me jetën e përditshme aq shumë sa që sot nuk mund të mendohet jeta pa to.
IV. DRITA DHE PARAQITJA E SAJ.	IV.1. NATYRA E DRITËS DHE PARAQITJA E SAJ (10 orë)	<p>IV.1.6. Drita dhe përhapja e saj</p> <ul style="list-style-type: none"> • Burimet e dritës dhe përhapja e saj. • Eklipset (eklipsi i Diellit, i Hënës.) • Shpejtësia e dritës në mjedise të ndryshme. • Reflektimi i dritës në pasqyra të 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - t'i numërojë disa burime të dritës dhe të shpjegojë si përhapet drita prej tyre. - të shpjegojë pse paraqitet hija dhe gjysmëhija; - të sqarojë eklipset e Hënës dhe të 	Industri, teknikë, mjekësi, astronomi, në jetën e përditshme etj.

		rrafshita. <ul style="list-style-type: none"> • Pasqyrat sferike. • Thyerja e dritës. 	Diellit; - t'i dallojë llojet e pasqyrave sferike dhe të paraqesë shëmbëllimin e trupit në pasqyra të rrafshita dhe sferike; - të bëjë dallimin mes shëmbëllimit real dhe virtual; - të tregojë se në cilat mjedise shpejtësia e dritës është më e madhe dhe të marrë dy shembuj kokret, duke llogaritur shpejtësinë e dritës në ajër dhe në qelq; - të ndërtojë periskopin e thjeshtë; - të përkufizojë ligjin e reflektimit dhe atë të thyerjes.	
V. FIZIKA BASHKOHORE	V.1. ATOMI DHE BËRTHAMA E TIJ (9 orë)	V.1.7. Ndërtimi i atomit dhe bërthama e tij <ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i atomit. Jonet • Elektrizimi i trupave me fërkim dhe ndikim. • Rryma elektrike në metale dhe në elektrolit. • Rryma elektrike në gaze. • Rryma elektrike në boshllëk. 	- Nxënësi duhet të jetë në gjendje: - të tregojë cilat mikrogrimca e përbëjnë atomin, madhësinë e tyre; - të tregojë mënyrat e elektrizimit të trupave; - të përkufizojë njësinë e matjes së sasisë së elektricitetit (kuloni) - të tregojë se përcjellja e rrymës elektrike në elektrolite dhe në gaze është jonike.	Me kiminë biologjinë, mjekësinë, bujqësinë.

UDHËZIME METODOLOGJIKE

Përvoja ka treguar se realizimi i procesit të mësimdhënies me metoda të ndryshme është shumë më efektiv dhe i suksesshëm. Prandaj, edhe mësimi i fizikës duhet të bëhet duke i shfrytëzuar dhe kombinuar metodat e ndryshme të mësimin. Këtu do t'i numërojmë vetëm ato metoda të cilat më shpesh dhe më shumë përdoren, e këto janë:

- Metoda e të shprehurit me gojë
- Metoda e bashkëbisedimit (këtu hyn edhe metoda aktive e mësimdhënies)
- Metoda e demonstrimit
- Metoda e punës eksperimentale.

Përveç këtyre metodave, përdoren edhe metoda dhe teknika të tjera të mësimdhënies, p.sh., **metoda interaktive**, e cila është mjaft produktive me punën në grupe dhe ekipe të nxënësve. Arsimitari i fizikës duhet t'i përdorë të dy këto metoda, edhe atë **aktive** edhe atë **interaktive**.

Mirëpo, kombinimi i këtyre metodave mësimore është më i suksesshëm, sepse zgjon kureshtjen dhe nxit interesimin e nxënësve. Mandej, pasojnë zbatimi konkret dhe praktik i njohurive në zgjidhjen e detyrave, që te nxënësi krijon kujtesë të pashlyeshme.

VLERËSIMI I DITURIVE TË NXËNËSVE

Vlerësimi është proces i mbledhjes sistematike dhe të vazhdueshme, analizimit dhe interpretimit të të dhënave me qëllim të përcaktimit se në çfarë shkalle nxënësi i ka zotëruar objektivat e përgjithshëm dhe specifike të lëndës së fizikës.

Qëllimi i vlerësimit, tregon cakun përfundimtar të një lloji vlerësimi, rezultatin përfundimtar që shtrohet për tu arritur me një metodë të caktuar të vlerësimit.

Në mënyrë që arsimtarit t'i lehtësohet puna e tij me nxënësin, i sugjerohet të punojë me këto teknika dhe lloje të vlerësimit:

- **Vlerësimi sipas aktivitetit**

Arsimitari duhet ta pranojë nxënësin si partner të bashkëbisedimit. Prandaj, duke provuar që nxënësin ta kyçë në bashkëbisedim gjatë

procesit të mësimit, njëkohësisht do ta vlerësojë se sa është në gjendje të pëvetësojë njësinë mësimore. Në këtë mënyrë nxënësi do të jetë vazhdimisht aktiv në marrjen e përfundimeve për ligjshmëritë që udhëheqin një dukuri fizike. Nxënësit e ndryshëm, për të njëjtën problematikë, mund të arrijnë në përfundime të ndryshme.

- **Vlerësimi me gojë (intervista)**

Ka nxënës që janë mjaft të përgatitur, por janë të tërhequr, jo aq aktiv dhe nuk marrin pjesë në bashkëbisedim. Për këtë arsye arsimtari duhet që këta nxënës t'i thërrasë dhe t'i pyesë me gojë në mënyrë klasike, në mënyrë që arsimtari të kuptojë nivelin e arritshmërisë së tyre. Edhe kjo mënyrë realizohet në formë bashkëbisedimi me tërë nxënësit e klasës dhe veç e veç.

- **Vlerësimi nga zgjidhja e detyrave në klasë dhe në shtëpi**

Në programin e fizikës për klasën VIII janë paraparë zgjidhje detyrash, detyra për përsëritje dhe detyra kontrolli. Në këtë rast nxënësit duhet vazhdimisht të kyçen në zgjidhjen e këtyre detyrave në tabelë apo në fletore. Ky aktivitet i nxënësve duhet të merret si parametër për vlerësimin e diturisë.

- **Vlerësimi me anë të testeve**

Mënyra e vlerësimit të njohurive të nxënësve të tërë klasës me teste, arsimtarit i ofron një pasqyrë për nivelin e zotërimit të lëndës mësimore. Kjo metodë do të jetë aq më e saktë sa më tepër kohë që arsimtari do t'i kushtojë mënyrës së drejtë të përpilimit të testeve, duke pasur parasysh kriteret e hartimit të testeve sipas taksonomisë së Blumit, të cilat janë: niveli i njohjes (kognitiv), kuptimi, zbatimi, analiza dhe sinteza. Në çdo gjysmëvjetor përpilohet nga një test vlerësues dhe nga një test i përparimit dhe, në fund të vitit, një test përfundimtar (përmbledhës).

- **Vlerësimi sipas aktivitetit në laboratorin e shkollës**

Në ato shkolla ku ekziston kabineti i fizikës, arsimtari sipas programit do të demonstrojë ose do të kryejë ndonjë matje të ndonjë madhësie ose dukurie fizike. Pikërisht gjatë këtij angazhimi të arsimtarit, disa nxënës nga kureshtja do të jenë më aktivë se të tjerët. Ata do t'i ndihmojnë arsimtarit në procesin e demonstrimit apo të matjes, apo do ta kryejnë në mënyrë të pavarur. Edhe ky aktivitet duhet të vlerësohet.

- **Vlerësimi i punës së pavarur praktike të nxënësve në shkollë dhe në shtëpi**

Vlerësimi i diturive të nxënësve kryhet edhe nga përcjellja e aktivitetit të tyre në punë praktike individuale dhe në grupe. Nxënësit do të marrin nga arsimtari detyra konkrete, të cilat do t'i realizojnë në mënyrë praktike.

Vlerësimi i raportit me shkrim të një pune praktike apo një hulumtimi të pavarur.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

1. Z. Shemsidini, R. Gashi dhe H. Ajazaj, Fizika 6 dhe Fizika 7, Dukagjini, Pejë, 2004.
2. Rasim Bejtullahu, Mustafë Bytyçi, Burim Kamishi dhe Sadik Bekteshi, Fizika 7, *Libri Shkollor*, Prishtinë, 2004.
3. Prof. dr. Ilia Prifti, Fatos Mustafai, dr. Maksim Shimani, Kristaq Piti, Mjeshtër Kërk. dr. Bujar Basha: Fizika 7.
4. Prof. dr. Ilia Prifti, Fatos Mustafai, Kristaq Piti: Fizika 8.

HYRJE

Lënda Kimia 8, paraqet vazhdimësi të lëndës së kimisë të filluar në klasën e 7-të. Në klasën e 8 do të zhvillohen përmbajtjet programore: njehsimet kimike - stekiometria, shpejtësia e reaksioneve kimike, elementet kimike (metalet, jometalet dhe gjysmëmetalet), vetitë dhe komponimet e tyre. Gjithashtu, do të përfshihen përmbajtjet që ndërlidhen me mbrojtjen e mjedisit.

QËLLIMET

Nxënësit të:

- Zgjerojnë dhe të thellojnë njohuritë për njehsimet në kimi, shpejtësinë e reaksioneve kimike dhe ekuilibrin (drejtpeshimin) kimik, elementet kimike, vetitë dhe komponimet e tyre.
- Vlerësojnë se kimia si shkencë eksperimentale është pjesë e jetës sonë e cila e ndihmon dhe e përcjell njeriun gjatë tërë jetës, duke e ndihmuar zhvillimin e shoqërisë, shkencës, ekonomisë, kulturës dhe teknologjisë.
- Zhvillojnë dhe të kultivojnë shprehitë dhe shkathtësitë përmes aktiviteteve të ndryshme, punës eksperimentale dhe qasjeve të ndryshme të hulumtimit të problemeve për punë të pavarur teorike e praktike dhe të krijojnë kulturë për mbrojtjen e mjedisit.
- Të formohen në rrafshin teoriko-praktik si personalitet me qëndrim autonom, kritik dhe me kulturë për bashkëpunim kolegjial të ndërsjelltë me: arsimtarë, prindër dhe komunitetin shkollor dhe jashtëshkollor për avancimin e të menduarit kritik dhe të pavarur të aktivitetit të shkollës.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM DHE SPECIFIKË:

Nxënësit duhet:

Të njohin:

- Konceptin e molit, masës molare dhe vëllimit molar.
- Vetitë e elementeve dhe të komponimeve të tyre.
- Proceset e përfitimit të metaleve, gjysmëmetaleve dhe jometaleve.

Të kuptojnë:

- Teoritë, ligjet dhe metodat shkencore në bazë të të cilave zhvillohen reaksionet kimike.
- Vartësinë e ndërtimit të sistemit periodik në bazë të vetive të elementeve.
- Shpejtësinë e reaksioneve kimike dhe faktorët që ndikojnë në shpejtësinë e reaksioneve.

Të zbatojnë:

- Njësitë matëse të sistemit SI dhe rregullat gjatë llogaritjeve në kimi.
- Rregullat e Unionit Ndërkombëtar për Kimi të Pastër dhe të Zbatuar (IUPAC) për emërtimin e komponimeve kimike.
- Pajisjet laboratorike, kimikatet, si dhe masat mbrojtëse në rast rreziku.

Të analizojnë:

- Vetitë fizike dhe kimike të elementeve, si dhe të komponimeve të tyre.
- Vetitë e metaleve, gjysmëmetaleve dhe jometaleve.
- Shpejtësinë dhe faktorët që ndikojnë në shpejtësinë e reaksioneve kimike.

Të sintetizojnë:

- Komponimet e thjeshta kimike (oksidet, acidet, bazat, kripërat etj.).

Të vlerësojnë:

- Rëndësinë e elementeve kimike dhe të komponimeve të tyre për jetë.
- Efektet eventuale negative të disa substancave për mjedisin dhe masat për ruajtjen e mjedisit.

PËRMBAJTJA PROGRAMORE

<i>Kategoritë</i>	<i>Nënkategoritë</i>	<i>Numri i orëve</i>	<i>%</i>
I. Bazat e kimisë	1. Njehsimet kimike-stekiometria	9	
	2. Shpejtësia e reaksioneve kimike dhe ekuilibri (drejtpeshimi) kimik	10	
II. Elementet kimike dhe klasifikimi i tyre	1. Jometalet dhe gjysmëmetalet	20	
	2. Metalet	26	
	3. Mbrojtja e mjedisit	9	

<i>Kategoria</i>	<i>Nënkategoria</i>	<i>Përmbajtja programore</i>	<i>Rezultatet e pritshme</i>	<i>Lidhjet ndërlëndore</i>
I. Bazat e kimisë	I. 1. Njehsimet kimike	<p>I. 1. 1. Masa absolute e atomit, masa atomike relative dhe masa molekulare relative (Llogaritja e masës absolute të atomeve dhe e masave molekulare relative)</p> <p>I. 1. 2. Sasia e substancës-moli (njehsime me molin, masën molare dhe vëllimin molar)</p> <p>I. 1. 3. Pjesëmarrja në përqindje e elementeve në komponim, masa e reaktantëve dhe e produkteve të reaksionit (Llogaritja e pjesëmarrjes së elementeve në komponim e shprehur në përqindje. Llogaritja e masës së reaktantëve dhe e produkteve të reaksionit.</p>	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të njehsojnë masën e vërtetë të atomeve duke shfrytëzuar njësinë e unifikuar të masës, u 2. Të llogarisin masën atomike mesatare të elementeve duke u nisur nga izotopet 3. Të llogarisin masat molekulare relative duke shfrytëzuar të dhënat nga Sistemi periodik i elementeve 4. Të përkufizojnë molin si sasi e substanës dhe të bëjnë njehsime me molin 5. Të zbatojnë lidhjet e molit me numrin e grimcave, masën, masën molare dhe vëllimin molar 6. Të llogarisin pjesëmarrjen e elementeve në komponim e shprehur në përqindje 7. Të shkruajnë barazimet e reaksioneve kimike dhe të llogarisin masën, molet dhe vëllimin e reaktantëve dhe të produkteve të reaksionit kimik 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fizikë (llogaritja dhe përdorimi i njësive matëse) ▪ Matematikë (përdorimi i operacioneve matematike për llogaritje kimi) ▪ Informatikë (shfrytëzimi i informatave nga interneti).
I. Bazat e kimisë	I. 2. Shpejtësia e reaksioneve	<p>I. 2. 1. Shpejtësia e reaksioneve kimike (Nocioni i shpejtësisë së reaksioneve kimike)</p> <p>I. 2. 2. Faktorët që ndikojnë në</p>	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të përshkruajnë nocionin e shpejtësisë së reaksioneve kimike 2. Të zbatojnë metoda të përshtatshme për hulumtimin e shpejtësisë së reaksionit kimik 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fizikë (ligjet e elektrolizës) ▪ Informatikë

	kimike dhe drejtpe-shimi kimik	<p>shpejtësinë e reaksioneve kimike (Ndikimi i përqendrimit, i temperaturës dhe i katalizatorëve në shpejtësinë e reaksioneve kimike)</p> <p>I. 2. 3. Drejtëpeshimi kimik (Reaksionet e pakthyeshme dhe të kthyeshme)</p> <p>I. 2. 4. Reaksionet e oksido-reduktimit (Koncepti i oksidimit dhe i reduktimit dhe barazimi i reaksioneve oksido-reduktuese)</p> <p>I. 2. 5. Elektroliza dhe burimet kimike të rrymës elektrike (Procesi i elektrolizës, bateritë)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Të interpretojnë informatat e marra për shpejtësinë e reaksioneve gjatë eksperimenteve kimike 4. Të identifikojnë faktorët që ndikojnë në shpejtësinë e reaksioneve kimike 5. Të dallojnë reaksionet e pakthyeshme dhe ato të kthyeshme 6. Të dallojnë konceptet oksidim dhe reduktim në kuptimin e gjerë dhe të ngushtë 7. Të përshkruajnë proceset e oksidimit dhe të reduktimit 8. Të identifikojnë cilat substanca oksidohen dhe cilat reduktohen gjatë reaksioneve oksido-reduktuese 9. Të barazojnë reaksionet e oksido-reduktimit për shembuj të thjeshtë 10. Të përshkruajnë procesin e elektrolizës 11. Të demonstrojnë procesin e elektrolizës e ujit 12. Të identifikojnë burimet kimike të rrymës elektrike-bateritë. 	<p>(shfrytëzimi i informatave nga interneti)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biologji (reaksionet oksidoreduktuese në organizmat e gjallë) ▪ Industri (përdorimi i burimeve kimike të rrymës elektrike)
II. Elementet kimike dhe klasifikimi i tyre	II. 1. Jometalet dhe gjysmëmetalet	<p>II. 1. 1. Klasifikimi i elementeve kimike në Sistemin Periodik të elementeve (Metalet, gjysmëmetalet dhe jometalet)</p> <p>II. 1. 2. Klori</p>	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të përshkruajnë natyrën e periodave dhe të grupeve në Sistemin periodik të elementeve 2. Të dallojnë metalet, gjysmëmetalet dhe jometalet sipas vetive të tyre 3. Të përshkruajnë vetitë fizike dhe kimike të 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fizikë (përcaktimi i vetive të metaleve dhe jometaleve) ▪ Informatikë

	<p>(Vetitë, përfitimi, komponimet, përdorimi)</p> <p>II. 1. 3. Oksigjeni (Përhapja, vetitë, përfitimi, komponimet)</p> <p>II. 1. 4. Sulfuri (Vetitë, përfitimi, komponimet, përdorimi)</p> <p>II. 1. 5. Azoti (Përhapja, vetitë, përfitimi, komponimet)</p> <p>II. 1. 6. Karboni (Vetitë, përfitimi, komponimet)</p> <p>II. 1. 7. Fosfori (Vetitë, përfitimi, komponimet)</p> <p>II. 1. 8. Silici (Vetitë, përfitimi, komponimet)</p>	<p>klorit</p> <p>4. Të identifikojnë komponimet e klorit dhe përdorimin e tyre</p> <p>5. Të shpjegojnë përhapjen në natyrë, vetitë, komponimet dhe përdorimin e oksigjenit</p> <p>6. Të analizojnë komponimet e oksigjenit</p> <p>7. Të vlerësojnë rëndësinë e oksigjenit për jetë</p> <p>8. Të përshkruajnë vetitë e sulfurit dhe përfitimin e tij</p> <p>9. Të identifikojnë komponimet më të rëndësishme të sulfurit</p> <p>10. Të tregojnë përhapjen e azotit në natyrë dhe vetitë e tij</p> <p>11. Të shkruajnë formulat e komponimeve më të rëndësishme të azotit dhe vetitë e tyre</p> <p>12. Të vlerësojnë rëndësinë e plehërave azotike për zhvillimin e kulturave bujqësore</p> <p>13. Të përshkruajnë vetitë e karbonit dhe përhapjen në natyrë</p> <p>14. Të dallojnë modifikimet alotropike të karbonit</p> <p>15. Të dallojnë komponimet inorganike nga ato organike të karbonit</p> <p>16. Të përshkruajnë komponimet më të rëndësishme inorganike të karbonit</p> <p>17. Të përshkruajnë vetitë, komponimet më të</p>	<p>(shfrytëzimi i informatave nga interneti.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biologji (rëndësia e elementeve biogjene) ▪ Industri (përdorimi i jometaleve dhe i komponimeve të tyre)
--	--	---	--

			<p>rëndësishme dhe përdorimin e fosforit dhe të komponimeve të tij</p> <p>18. Të përshkruajnë përhapjen në natyrë, vetitë e silicit dhe të silikateve</p> <p>19. Të vlerësojnë rëndësinë e përdorimit të silicit në elektronikë dhe të silikateve në ndërtimtari.</p>	
<p>II. Elementet kimike dhe klasifikimi i tyre</p>	<p>II. 2. Metalet</p>	<p>II. 2.1. Metalet (Përhapja, vetitë e metaleve, përftimi, aliazhet dhe përdorimi)</p> <p>II. 2. 2. Natriumi (Vetitë, përftimi, komponimet)</p> <p>II. 2.3. Magnezi (Përhapja, vetitë, përftimi, komponimet)</p> <p>II. 2. 4. Kalciumi (Vetitë, përftimi, komponimet)</p> <p>II. 2. 5. Hekuri (Përhapja në natyrë, vetitë, përftimi, komponimet dhe zbatimi i tyre)</p> <p>II. 2. 6. Korozioni dhe mbrojtja prej korozionit</p>	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të përshkruajnë përhapjen e metaleve dhe të xeheve të tyre në natyrë 2. Të analizojnë vetitë xeheve, të metalave, aliazheve të tyre dhe metodat e përftimit 3. Të dallojnë vetitë e metaleve në bazë të reaktivitetit kimik 4. Të përshkruajnë vetitë fizike dhe kimike të natriumit 5. Të identifikojnë komponimet më të rëndësishme të natriumit dhe përdorimin e tyre 6. Të shpjegojnë përhapjen në natyrë, vetitë, komponimet dhe përdorimin e magnezit dhe të komponimeve të tij 7. Të analizojnë komponimet e magnezit dhe rolin e tyre tek organizmat e gjallë 8. Të përshkruajnë përhapjen në natyrë, vetitë, komponimet dhe përdorimin e kalciumit dhe të komponimeve të tij 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fizikë (përcaktimi i vetive të metaleve dhe jometaleve) ▪ Informatikë (shfrytëzimi i informatave nga interneti) ▪ Biologji (rëndësia e elementeve biogjene) ▪ Industri (përdorimi i metaleve, aliazheve dhe komponimeve të tyre)

		<p>(Procesi i korozionit dhe masat mbrojtëse ndaj tij)</p> <p>II. 2. 7. Bakri (Përhapja në natyrë, vetitë, përfitimi, komponimet dhe zbatimi i tyre)</p> <p>II. 2. 8. Plumbi (Përhapja në natyrë, vetitë, përfitimi, komponimet dhe zbatimi i tyre)</p> <p>II. 2. 9. Zinku (Përhapja në natyrë, vetitë, përfitimi, komponimet dhe zbatimi i tyre)</p> <p>II. 2.10. Alumini (Përhapja në natyrë, vetitë, përfitimi, komponimet dhe zbatimi i tyre)</p>	<p>9. Të vlerësojnë rëndësinë e kalciumit dhe të mineraleve në ndërtimtari</p> <p>10. Të përshkruajnë rolin e kripërave të kalciumit dhe të magnezit si përbërës të ujërave natyrore</p> <p>11. Të shpjegojnë për përhapjen në natyrë të xeheve të hekurit, metodat për përfitim e hekurit dhe të aliazheve të tij</p> <p>12. Të përshkruajnë vetitë e hekurit dhe komponimet më të rëndësishme të tij.</p> <p>13. Të vlerësojnë rëndësinë e aliazheve të hekurit në industri dhe jetën e përditshme</p> <p>14. Të identifikojnë procesin e korozionit dhe dëmet e shkaktuara</p> <p>15. Të gjykojnë për masat mbrojtëse që duhet ndërmarrë për të eliminuar dhe kufizuar korozionin</p> <p>16. Të tregojnë përhapjen e bakrit në natyrë, përfitim, aliazhet, komponimet dhe rëndësinë e tyre</p> <p>17. Të përshkruajnë përhapjen e plumbit, vetitë, përfitim, aliazhet, komponimet dhe përdorimin e tyre</p> <p>18. Të vlerësojnë rëndësinë e plumbit dhe të aliazheve të tij në industri</p> <p>19. Të përshkruajnë përhapjen e zinkut, përfitim, vetitë, aliazhet, komponimet dhe përdorimin e tyre</p> <p>20. Të përshkruajnë përhapjen e aluminit,</p>	<p>▪ Metalurgji (përfitimi i metaleve)</p>
--	--	--	--	---

			përfitim, vetitë, aliazhet, komponimet dhe përdorimin e tyre.	
II. Elementet kimike dhe klasifikimi i tyre	II. 3. Mbrojtja e mjedisit	<p>III. 3. 1. Ndotja e ajrit (Ndotja dhe pasojat e ndotjes së ajrit)</p> <p>III. 3. 2. Shirat acidike (Ndikimi i tyre në bimë dhe në monumente kulturore)</p> <p>III. 3. 3. Ndotja e ujërave dhe pastrimi i ujërave të ndotura (Ndotësit dhe pasojat e ndotjes së ujit, pastrimi i ujërave të ndotura)</p> <p>III. 3. 4. Ndotja e tokës dhe mbrojtja e saj (Ndotja e tokës (truallit) dhe ndikimi në ekosistem)</p> <p>III. 3. 5. Trajtimi i mbeturinave (Krijimi i mbeturinave dhe metodat e trajtimit)</p>	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të dallojë ajrin e ndotur nga ajri i pastër 2. Të identifikojnë ndotësit dhe burimet kryesore të ndotjes së ajrit. 3. Të numërojnë shkaktarët kryesorë të shirave acidike. 4. Të analizojnë ndotësit e ujit dhe metodat e pastrimit të ujërave. 5. Të identifikojnë ndotësit e tokës dhe ndikimin e tyre në organizmat e gjallë. 6. Të përshkruajnë metodat për trajtimin e mbeturinave. 7. Të vlerësojnë ndikimin e ndotësve të ajrit, të ujit dhe të tokës në cilësinë e jetës së njeriut. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Informatikë (Shfrytëzimi i informatave nga interneti.) ▪ Biologji (Ndikimi i ndotjes së ajrit, ujit dhe tokës në ekosistem) ▪ Industri (Metodat për pastrim nga ndotja dhe procesi i reciklimit të mbeturinave)

UDHËZIME METODOLOGJIKE

Për realizimin me sukses të planit dhe programit të kimisë është e domosdoshme të zbatohen metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës dhe një kompleks të tërë procedurash (informacion i ri, përsëritje, përforsim, ushtrime, detyra, punë me projekte, punë praktike, mjete materiale teknike siç janë: vizatime, diagrame, modele, grafikë, kimikate, enë laboratorike, instrumente dhe mjete të tjera teknike bashkëkohore – kompjuter, internet etj).

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimitdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Metodat dhe teknikat e punës me nxënës duhet të jenë të kombinuara dhe të shumëllojta, ngase nxisin dinamikën e orës mësimore, thyejnë monotoninë dhe motivojnë nxënësit për mësim.

Metodat, teknikat dhe format e punës me nxënës janë po aq të shumëllojta sa edhe llojet e mësimnxënies. Ato duhet të jenë në funksion të përvetësimit më të lehtë të përmbajtjeve mësimore dhe zbatimit më të shpejtë e më të saktë të njohurive, të shprehive, të shkathtësive, të qëndrimeve dhe të vlerave të kimisë e veçanërisht të atyre që u nevojiten për zgjedhjen e problemeve të përditshme.

Duke synuar përmbushjen e kërkesave për nxënie cilësore sugjerohen disa metoda, forma të punës dhe teknika të ndryshme:

- Mësimdhënie e drejtpërdrejt (shpjegimi, sqarimi, ushtrimet praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie e tërthortë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Konstruktivizmi dhe mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënësve në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie përmes të menduarit (të menduarit kritik, krijues, zgjidhjes së problemeve me kompjuter);
- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vëzhgimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënësve përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;

- Vetëhulumtimi;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale;

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritshme.

VLERËSIMI

Vlerësimi është veprimtari dhe instrument që përdoret për të gjykuar për punën dhe arritjet e nxënësve. Ai luan rolin e një aparati matës që bën të qartë situatën në të cilën ndodhet nxënësi. Vlerësimi si një sistem i gjerë që mbështetet në procesin e të nxënësve përfshin këto kategori vlerësimi:

- formues
- diagnostikues
- përmbledhës dhe
- motivues

Vlerësimi i vazhdueshëm pas çdo teme mësimore jep rezultate më të mira. Ai nuk mat vetëm njohuritë e fituara, por edhe vlerëson shkallën në të cilën ka arritur një veprim edukativ, i cili lë gjurmë në personalitetin e nxënësit. Vlerësimi përfundimtar përfshin aktivitetin e pëgjithshëm të të nxënësve (përgjigjet me gojë, projektet, punimet seminarike, sjelljet në grup, aftësitë që i fitojnë gjatë punës eksperimentale, detyrat e shtëpisë, rezultatet e testeve dhe provimeve etj.).

Vlerësimi i nxënësve përfshin tri fusha kryesore:

- aftësitë njohëse (kognitive);
- aftësitë emocionale (afektive) dhe
- aftësitë psikomotorike.

Mësimdhënësi përzgjedh dhe përdor mjete e teknika të shumëllojta vlerësimi dhe pas zhvillimit të përmbajtjeve të programit, nxënësit vlerësohen me nota (për një temë, për një tërësi temash, për një semestër ose gjysmëvjetor dhe në fund të vitit shkollor). Vlerësimi duhet të jetë transparent ndaj nxënësve, prindërve, administratorëve të arsimit dhe komunitetit.

Përfundimet e vlerësimi i shërbejnë mësimitdhënësit për arritjen e qëllimeve të ndryshme:

1. Të sigurojë informacione rreth përparimit të nxënësve;
2. T'u sigurojë nxënësve informacion mësimit;
3. Për motivimin e nxënësve;
4. Të shënojnë përparimin e nxënësve;
5. Të sigurojë realizimin e objektivave aktualë;
6. Të vlerësojë gatishmërinë e nxënësve për nxënie në të ardhmen;
7. Të reflektojnë për përmirësimin e mësimitdhënies mbështetur në vlerësimin e të tjerëve dhe në vetëvlerësim.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

Që të realizohet me sukses mësimitdhënien dhe mësimitnxënien e planit dhe programit të kimisë, mësimitdhënësit dhe nxënësit duhet të shfrytëzojnë burime dhe mjete të ndryshme informimi:

- 1) Laboratori (kabineti) i kimisë ose laborator mobil.
- 2) Teksti i kimisë, doracak për mësimitdhënësin, praktikume, fletore pune dhe literaturë tjetër të ngjashme në gjuhën shqipe dhe gjuhë të huaja botërore.
- 3) Revista profesionale dhe shkencore, fjalorë, enciklopedi.
- 4) Sistem periodik të elementeve, fotografi, modele, skema, diagrame, makete, koleksionarë mineralesh.
- 5) Pajisje multimediale (programe të kompjuterëve, interneti, CD).
- 6) Aparat TV me videorekorder, grafoskop, fotoslajde, videokaseta që përmbajnë materiale të ndryshme shkencore me interes për nxënësit.
- 7) FJALORI I KIMISË, SH.B. "8 Nëntori",Tiranë.
- 8) Bardhyl Musai, METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES, Tiranë, 2003.
- 9) Grup autorësh, METODAT E MËSIMDHËNIES, (Manual për mësuesit e rinj).

10) Literatura tjetër e nevojshme që ekziston në biblioteka dhe mjetet e tjera që gjenden në treg.

Është kompetencë dhe liri e mësimit që, varësisht nga kushtet në të cilat punon shkolla, të zgjedhë burimin e informacionit dhe mjetet ndihmëse mësimore, duke i kushtuar vëmendje baraspeshës së të dhënave eksperimentale, gojore, vizuale, e me theks të veçantë në atë që është qenësore për të mësuar. Kjo përzgjedhje gjithnjë duhet të bëhet duke e ruajtur dhe duke e ngritur nivelin e cilësisë së mësimit dhe të mësimit.

Kjo liri e të zgjedhurit të burimeve mësimore duhet t'i takojë edhe nxënësit.

HYRJE

Me lëndën e historisë në këtë klasë pretendohet të bëhet njohja dhe përgatitja e nxënësve për të kuptuar rrjedhojat e zhvillimeve të përgjithshme shoqërore nga Kongresi i Vjenës (1814) deri në fund të Luftës së Parë Botërore (1918).

Përmes lëndës së historisë pretendohet të krijohen mundësi për zhvillimin e gjithanshëm të personalitetit të nxënësve si nga aspekti human, ekonomik, shoqëror, kulturorë, politikë etj.

Lënda e Historisë synon të zhvillojë të menduarit kritik, analitik, vlerësues, krahasues si dhe angazhimin për hulumtimin dhe përdorimin e burimeve dhe të dhënave historike, duke dalluar rëndësinë e tyre. Këto përpjeke duhet të jenë në përputhje me mundësitë, aftësitë psiko-fizike dhe afinitetet e nxënësve.

QËLLIMET

Ky programi mësimor ka për qëllim:

- Zhvillimin e aftësive të nxënësve për të njohur dhe kuptuar ligjshmëritë themelore të proceseve shoqërore, organizimin, funksionimin dhe zhvillimin e shoqërisë njerëzore prej Kongresit të Vjenës e deri në përfundim të Luftës së Parë Botërore.
- Zhvillimin e aftësive për të njohur dhe kuptuar mënyrat e jetesës, personalitetet historike, vendet dhe institucionet shoqërore e shtetërore, besimet, të arriturat ekonomike, shkencore, kulturore etj.
- Zhvillimin e shkathtësive dhe shprehive të nevojshme për njohjen, kuptimin, përpunimin dhe zbatimin e të dhënave të ndryshme historike në kohë dhe në rrethana të caktuara.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM DHE SPECIFIKË

Nxënësit duhet të jenë në gjendje:

Të njohin

- Domethëniet e termave dhe shprehjeve historike të Kohës së Re dhe Kohës Bashkëkohore

Të kuptojnë

- Veçoritë kryesore të zhvillimeve historike të këtyre periudhave
- Konceptet dhe parimet e zhvillimeve shoqërore, ekonomike, politike, kulturore, arsimore, shkencore, religjioze, etj.

Të zbatojnë

- Informacionet historike për zgjidhjen e situatave të ndryshme që paraqiten në shoqëri.
- Format e mundshme për zgjidhjen e konflikteve të ndryshme në shoqëri.

Të zhvillojnë qëndrime dhe vlera

- Të vlerësojnë dhe të çmojnë të arriturat e shoqërisë njerëzore gjatë këtyre periudhave.
- Respektimin e dallimeve (klasore, gjinore, etnike, kulturore, religjioze etj.) në shoqëri.
- Për ruajtjen dhe kujdesin, për trashëgiminë arkeologjike, monumenteve kulturo-historike, muzeve, arkivave, bibliotekave etj.

HISTORI Kl. VIII 2 x 37 = 74 orë në vit (54 orë zhvillim, 4 orë në dispozicion dhe 16 orë përsëritje)

Kategoria	Nënkategoria	Përmbajtja programore	Rezultatet e pritshme	Nërlidhjet programore
IV. KOHA E RE	3. Evropa gjatë Kohës së Re	<i>Nxënësit duhet të mësojnë për:</i> Evropa në gjysmën e parë të shekullit XIX Ngjarjet kryesore politike, shoqërore dhe ekonomike në Evropë në gjysmën e parë të shekullit XIX; Kongresi i Vjenës, revolucionet e vitit 1848 në Evropë etj. (3 orë)	<i>Nxënësit duhet:</i> Të kuptojnë zhvillimet shoqërore, ekonomike, politike, etj.; në Evropë në gjysmën e parë të shekullit XIX. Të dallojnë veçoritë e secilit popull dhe shtet në këtë periudhë. Të identifikojnë personalitetet kryesore të kësaj periudhe.	<i>Me:</i> Gjeografinë, edukatën qytetare, muzikën etj.
IV. KOHA E RE	6. Arsimi, kultura, shkenca dhe teknika	Kultura në Evropë Zhvillimi i kulturës në Evropë në shekullin XIX. (1 orë)	Të njohin zhvillimet kulturore evropiane të shekullit XIX. Të krahasojnë këto zhvillime me ato më të hershme.	Gjeografinë, letërsinë, artin, muzikën etj.
IV. KOHA E RE	3. Evropa gjatë Kohës së Re	Bashkimet kombëtare, revolucionet industriale dhe ndryshimet shoqërore Bashkimi i Gjermanisë, Bashkimi i Italisë	Të kuptojnë rrjedhat e procesit të bashkimit kombëtar në Evropë. Të nxjerrin përfundime për rëndësinë e revolucionit	Gjeografinë, letërsinë, teknologjinë, fizikën, kiminë etj.

		Revolucioni industrial dhe rëndësia e tij. Ndryshimet e rëndësishme në jetën shoqërore. (4 orë)	industrial dhe për reflektimin e këtyre të arriturave në zhvillimet e përgjithshme shoqërore. Të identifikojnë personalitetet kryesore dhe veprimtarinë e tyre gjatë kësaj periudhe.	
	5. Azia, Afrika dhe Amerika gjatë Kohës së Re	SHBA Lufta Civile në SHBA dhe SHBA-të pas kësaj lufte. (2 orë)	Të kuptojnë rrjedhat e proceseve në SHBA gjatë asaj kohe.	Gjeografinë, letërsinë, edukatën qytetare etj.
	6. Arsimi, kultura, shkenca dhe teknika	Kultura, arti Zhvillimi i kulturës dhe i artit në shekullin XIX. (1 orë)	Të dallojnë veprimtarinë dhe përfaqësuesit kryesorë të romantizmit në kulturë dhe në art. Të vlerësojnë rolin e tyre në rrjedhat e shoqërisë	Letërsinë, muzikën, artin etj.
IV. KOHA E RE	13. Evropa gjatë Kohës së Re	Evropa në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX Britania e Madhe, Gjermania, Franca Italia, Austro-Hungaria dhe Rusia gjatë asaj kohe. (6 orë)	Të njohin zhvillimet kryesore të vendeve evropiane në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shek. XX. Të identifikojnë veçoritë dhe personalitetet kryesore që lanë gjurmë në këtë periudhë.	Gjeografinë, edukatën qytetare,etj.

<p>IV. KOHA E RE</p>	<p>5. Azia, Afrika dhe Amerika gjatë Kohës së Re</p>	<p>SHBA, Afrika , Azia dhe Amerika Latine në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX SHBA në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX. Veçoritë kryesore të zhvillimit në Azi, Afrikë dhe Amerikën Latine. (2 orë)</p>	<p>Të kuptojnë veçoritë kryesore të zhvillimit të SHBA-ve, Azisë, Afrikës dhe Amerikës Latine. Të identifikojnë termat dhe konceptet shtet federal, trust, monopol etj.</p>	<p>Gjeografinë, edukatën qytetare, letërsinë etj.</p>
<p>IV. KOHA E RE</p>	<p>6. Arsimi, kultura, shkenca dhe teknika</p>	<p>Shkenca dhe teknika Zhvillimi i shkencës dhe i teknikës në botë në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX. (1 orë)</p>	<p>Të kuptojnë rrjedhat dhe përparësitë e zhvillimit të shkencës dhe të teknikës në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX. Të nxjerrin përfundime për rëndësinë e madhe të të arriturave në shkencë dhe në teknikë.</p>	<p>Biologjinë, kiminë, fizikën, teknologjinë, etj.</p>
	<p>4. Perandoria Osmane dhe Ballkani gjatë Kohës së Re</p>	<p>Perandoria Osmane dhe Ballkani gjatë Kohës së Re Tanzimati (Reformat) në Perandorinë Osmane. Krizja Lindore dhe Traktati i</p>	<p>Të kuptojnë kronologjinë e ngjarjeve dhe rrethanat ekonomike, shoqërore e politike në Perandorinë Osmane dhe Ballkan gjatë</p>	<p>Gjeografinë, edukatën qytetare, letërsinë, artin etj.</p>

		<p>Shën-Stefanit. Kongresi i Berlinit. Vendet e Ballkanit gjatë kësaj periudhe (Greqia, Serbia, Mali i Zi, Bullgaria) Fillet e Rilindjes Kombëtare Shqiptare. Formimi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit. Përpyekjet e Lidhjes së Prizrenit për formimin e shtetit shqiptar. Lidhja e Pejës. Personalitetet e njohura. Zhvillimi i qyteteve shqiptare. (13 orë)</p>	<p>kësaj periudhe.</p> <p>Të shpjegojnë arsyet e fillimit të Krizës Lindore dhe reflektimin e saj për Ballkanin dhe shqiptarët.</p> <p>Të vlerësojnë rolin e personaliteteve më të shquara të Rilindjes Kombëtare Shqiptare.</p> <p>Të nxjerrin përfundime për rëndësi- në e zhvillimit të qyteteve shqiptare dhe të zhvillimit ekonomik.</p>	
IV. KOHA E RE	6. Arsimi, kultura, shkenca dhe teknika	<p>Arsimi dhe kultura Arsimi dhe kultura në fund të shekullit XIX. Shoqëritë patriotike brenda dhe jashtë trojeve shqiptare. Monumentet kulturo-historike. (3 orë)</p>	<p>Të analizojnë kushtet dhe rrethanat në të cilat u zhvillua arsimi dhe kultura në trojet shqiptare. Të njohen me shoqëritë patriotike që vepruan brenda dhe jashtë atdheut, si dhe me monumentet kulturo - historike të kësaj periudhe.</p>	Gjeografinë, letërsinë etj.

<p>V. KOHA BASHKËKOHORE</p>	<p>1. Bota në fillim të shekullit XX</p>	<p>Ballkani dhe shqiptarët në fillim të shekullit XX Shqiptarët dhe Revolucioni xhonturk. Kryengritjet shqiptare kundër sundimit osman 1910-1912. Shpallja e Pavarësisë së Shqipërisë. Qeveria e Ismail Qemalit dhe veprimtaria e saj. Personalitetet e shquara të Lëvizjes Kombëtare Shqiptare. Luftërat Ballkanike. Vendimet e Konferencës së Londrës për Ballkanin. Lufta e shqiptarëve për çlirim dhe bashkim kombëtar. Shqipëria gjatë kohës së Vilhem Vedit.</p> <p>(9 orë)</p>	<p>Të kuptojnë veçoritë kryesore të fazës së katërt të Lëvizjes Kombëtare Shqiptare, shpalljen e pavarësisë, Luftërat Ballkanike, Konferencën e Londrës dhe periudhën e qeverisjes së princ Vilhelm Vedit.</p> <p>Të analizojnë rezultatet e kryengritjeve shqiptare për çlirim kombëtar si dhe shkaqet e pasojat e Luftërave Ballkanike dhe të Konferencës së Londrës për çështjen shqiptare.</p> <p>Të nxjerrin përfundime për këtë periudhë historike.</p>	<p>Gjeografinë, letërsinë, artin etj.</p>
<p>V. KOHA BASHKËKOHORE</p>	<p>5. Të arriturat në kulturë, në shkencë e në teknikë gjatë</p>	<p>Arsimi, kultura Zhvillimi i arsimit dhe i kulturës 1908-1912. Letërsia dhe artet.</p>	<p>Të analizojnë kushtet dhe rrethanat në të cilat u zhvillua arsimi dhe kultura kombëtare. Të vlerësojnë të arriturat në</p>	<p>Letërsinë, artin, muzikën etj.</p>

	shekullit XX	(2 orë)	arsim dhe në kulturë gjatë kësaj kohe.	
V. KOHA BASHKËKOHORE	1. Bota në fillim të shekullit XX	Lufta e Parë Botërore Shkaqet e fillimit të luftës. Lufta e Parë Botërore 1914-1918 Revolucioni Socialist i Tetorit në Rusi. Shqipëria gjatë Luftës së Parë Botërore. Kosova dhe viset e tjera shqiptare gjatë Luftës së Parë Botërore. Pasojat e Luftës së Parë Botërore. (7 orë)	Të kuptojnë rrethanat e përgjithshme dhe shkaqet e fillimit të luftës, rrjedhat dhe pasojat e saj. Të dallojnë veçoritë e Revolucionit Socialist. Të njohin pozitën dhe rolin e shqiptarëve gjatë kësaj periudhe. Të analizojnë raportet e forcave të blloqeve ndërluftuese. Të nxjerrin përfundime për pasojat e luftës.	Gjeografinë, edukatën qytetare, letërsinë, etj.

Vërejtje: 4 orë mësimore mbesin në dispozicion të arsimtarit që sipas dëshirës dhe interesimit të nxënësve të kenë mundësi për të zgjedhur ndonjë njësi mësimore në kuadër të përmbajtjeve programore, historisë lokale etj. Mund të realizohet edhe vizitë ndonjë institucioni-vendi kulturo-historik (arkivave, muzeve, bibliotekave, instituteve, monumenteve etj.

METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES

Metodologjia e mësimdhënies përcakton suksesin e realizimit të qëllimeve dhe objektivave që mësimdhënësi ia paracakton vetes në bazë të përmbajtjeve programore.

Metodat dhe teknikat e mësimdhënies janë po aq të larmishme sa edhe vetë stilet dhe mënyrat e nxënies së vetë nxënësve. Prandaj, gjatë një ore mësimore, mësimdhënësi mund të përdorë disa forma, teknika dhe metoda mësimore të kombinuara me njëra-tjetrën në mënyrë që të arrijë rezultate optimale gjatë procesit mësimor. Duke synuar përmbushjen e kërkesave për nxënie cilësore me nxënësin në qendër sugjerohen, metoda, forma dhe teknika të tilla si:

Format kryesore të organizimit të procesit mësimor janë:

Puna me gjithë klasën,

Puna me grupe (të mëdha ose të vogla)

Puna me çifte

Puna individuale

Metodat:

E mësimdhënies -(kallëzimi, shpjegimi, ligjërata, biseda, demonstrimi etj.)

E të mësuarit - është metodë e punës së përbashkët e mësimdhënësit dhe nxënësve dhe përdoret për arritjen e qëllimeve, synimeve, qëllimeve, objektivave etj,

E të nxënit - (vrojtimi i pavarur, ushtrimet, diskutimet, debatet, shfrytëzimi i literaturës, shkëmbimi i mendimeve etj.)

Kërkimore - është metodë që mundëson të bëhen kërkime historike përmes burimeve dhe analizave lidhur me saktësinë dhe interpretimin e fakteve të gjetura.

Teknikat:

Ekziston një numër i madh teknikash të mësimdhënies dhe të nxënies. Këtu sugjerohen vetëm disa sosh.

- **Brainstormingu** (“stuhi, mendimesh“, **gjenerim idesh**)- është teknikë efektive që më tepër përdoret në fillim të orës mësimore.

- **Klasteri (grumbulli apo pema e mendimeve)** - nxit nxënësit për të menduar rreth një teme të caktuar. Rëndon shërben për të krijuar lidhje midis fakteve.

- **Insert-i** - (është sistem ndërveprues i shënimit për të menduarit dhe lexim të efektshëm). Kjo teknikë përdoret në pjesën kryesore dhe është efektive sepse nxënësi është gjithmonë aktiv dhe mban qëndrim kritik ndaj asaj që lexon.

- **Pesëvargëshi** – është teknikë e veçantë e cila ka pesë vargje që kërkon përmbledhjen e informacionit në shprehjet, të cilat përshkruajnë apo reflektojnë rreth idesë kryesore të temës.

- **Xhigsou (Ndërthurja)** – është teknikë e të lexuarit në bashkëpunim, leximi i njësisë mësimore nuk bëhet në tërësi nga ana e të gjithë nxënësve, por nxënës të caktuar janë përgjegjës për pjesë të caktuara.

Teknika tjera janë: *ditari dypjesësh, di dua të dijë mësova, ese 5 dhe 10, rrjeti i diskutimit, diagrami i Venit shkrimi i lirë etj.*

Historia gojore është gjithashtu një nga mënyrat bashkëkohore të mësuarit të lëndës së historisë.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore të lartpërmendura duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultate të dëshiruara. Për tema mësimore të caktuara mund të shfrytëzohen me sukses muzetë, galeritë, bibliotekat, arkivat, ekskursionet në vendet dhe monumentet kulturo-historike etj.

VLERËSIMI

Vlerësimi është proces i mbledhjes sistematike, analizimit dhe interpretimit të informatave me qëllim të përcaktimit se në çfarë shkalle nxënësi i ka zotëruar objektivat udhëheqës.

Vlerësimi është proces i vazhdueshëm dhe u shërben disa qëllimeve të ndryshme.

Ndër qëllimet kryesore të vlerësimit janë:

1. Të sigurojë informacion rreth përparimit të nxënësve.
2. T'u sigurojë nxënësve informacion mësimor.
3. T'i motivojë nxënësit.

4. Të sigurojë realizimin e objektivave të përcaktuar.
5. Të vlerësojë gatishmërinë e nxënësve për nxënie në të ardhmen.

Tipat e vlerësimit

Ekzistojnë tipa të larmishëm vlerësimi si:

- **Vlerësimi diagnostikues** përcakton te nxënësit dobësitë, vështirësitë, problemet dhe identifikon nxënësit me nevoja të veçanta.
- **Vlerësimi formues** ka për qëllim ta udhëzojë mësuesin në planifikim dhe te nxënësit të identifikojë vështirësitë gjatë nxënies (punës) me qëllim që t'u ndihmojë dhe të plotësojë nevojat e tyre për nxënie më të suksesshme.
- **Vlerësimi klasifikues** ka për qëllim të caktojë pozitën e nxënësit në raport me shkathtësitë e zotuarat paraprake dhe objektivat e parashikuar.
- **Vetvlerësimi** është proces i mbledhjes, analizimit, interpretimit të informatave dhe veprimtarisë që nxënësi e bënë vetë me anë të ndonjë mjeti vlerësues.
- **Vlerësimi përmbledhës** bëhet me qëllim të zbulojë shkallën e arritjes së objektivave pas një periudhe të caktuar të mësimdhënies p.sh. pas një kapitulli, gjysmëvjetori, viti...etj.
- **Vlerësimi në bazë të kriterëve** kupton vlerësimin e çdo nxënësi që përmbush kriteret e caktuara p.sh., krahasimi i pikëve të testit me një standard të caktuar. Ky vlerësim i siguron informacion mësimdhënësit që të identifikojë vështirësitë e nxënësit dhe të ndihmojë në përmirësimin e tyre.
- **Vlerësimi formues dhe diagnostikues** nuk vlerëson me nota, por në bazë të tyre mësimdhënësi planifikon punën e tij.
- **Vlerësimi i brendshëm** përfshin planin mësimor. Veprimtaria vlerësuese formulohet, zhvillohet dhe vlerësohet nga mësuesi.
- **Vlerësimi i jashtëm.** Veprimtaritë vlerësuese hartohen jashtë shkolles (specialistë të nivelit të lartë).
- **Vlerësimi i përditshëm** mbështetet në kontrollin e punës së nxënësit në klasë.
- **Vlerësimi paraprak** bëhet para testimit vlerësues.

- **Vlerësimi përfundimtar** bëhet në fund të vitit dhe mbështetet në vlerësimin përfundimtar të një lënde të caktuar.
- **Vlerësimi në proces** mbështetet në vlerësimin e mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë gjatë kryerjes së një pune ose detyre në zhvillim etj.

Veprimtaritë kryesore të vlerësimit në klasë

- *Kontrolli i rëndomtë i veprimtarive në klasë*
- *Detyrat e shtëpisë*
- *Testet*

- Mësimdhënësi gjatë orës mësimore i **kontrollon** rregullisht nxënësit, u jep informacione për të lehtësuar nxënien dhe vazhdimisht kupton përparimin e nxënësve dhe vështirësitë e tyre.

- Rëndësia e **detyrave të shtëpisë** është se përmes tyre sigurojmë informacione për vazhdimin dhe zgjerimin e njohurive të nxënësve në mënyrë të pavarur dhe për përvetësimin e njësive të mësuara gjatë kryerjes së detyrave të shtëpisë. Në rast të paraqitjes së vështirësive ndihma e prindit është e dobishme, por njëherësh mund të jetë edhe e padobishme në rast se në vend që të hulumtojë për zgjidhjen e detyrës nxënësi i merr të gatshme nga prindi.

Format e testeve janë:

- Me gojë
- Me shkrim
- Përmes paraqitjes grafike etj.

Testimet janë të rëndësishme për të siguruar informacione për përparimin e nxënësit, por në raste të veçanta mund të ketë edhe anët negative për arsye se te nxënësit shkaktojnë ankth, stres, frikë etj. Gjatë zbatimit të testimit, sistemi i poentimit zgjidhet nga vetë mësimdhënësi.

Për vlerësimin e njohurive të nxënësve përdorim edhe veprimtari të tjera, p.sh.,

- Vlerësimi i eseve
- Vlerësimi me dosje
- Vetëvlerësimi etj.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

1. Aspekte të mësimdhënies së historisë, Prishtinë, 1997.
2. Aspekte të mësimdhënies së historisë, Tiranë, 1995.
3. Bardhyl Musai, Psikologjia e Edukimit, Shtëpia Botuese: Pegi, Tiranë, 1999.
1. Bardhyl Musai, Metodologjia e Mësimdhënies, Tiranë 2003.
5. Grup autorësh, Të kuptojmë të kaluarën e përbashkët për të ndërtuar të ardhmen, Ndryshime dhe vazhdimësi të jetës së përditshme në Shqipëri, Bullgari dhe Maqedoni 1945 – 2000, botues: EUROCLIO, Shoqata e Mësuesve të Historisë të Shqipërisë, Shoqata Bullgare e Mësuesve të Historisë, Shoqata e Historianëve të Republikës së Maqedonisë, Tiranë 2003.
6. MASHT, Plani dhe programi mësimor 6, Libri Shkollor, Prishtinë, 2003.
7. MASHT, Plani dhe programi mësimor 7, Libri Shkollor, Prishtinë, 2004.
8. Historia e Popullit Shqiptar I,II, Tiranë 2001.
9. Fehmi Rexhepi, Frashër Demaj, Historia 6, Libri Shkollor, Prishtinë, 2004.
10. Isa Bicaj, Arbër Salihu, Historia 7, Libri Shkollor, Prishtinë, 2004.
11. Mikel Pjetrushaj, Atlas historik i botës, Shtëpia Botuese: Camaj – Pipa, Shkodër, 2001.

BURIMET NË INTERNET

1. www.dadalos.org
2. www.historyplace.com
3. www.see-educoop.net
4. www.eurocliohistory.org
5. www.euroclio.net

HYRJE

Gjeografia e kontinenteve pa Evropën ka për objekt studimi hapësirën e kontinenteve të tjera në tërësi, regjionet e tyre dhe shtetet tipike në veçanti. Njohuritë e nxëna do të ndihmojnë kuptimin e pozitës gjeografike të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve, rolin e kushteve dhe resurseve natyrore në zhvillimin ekonomik dhe jetën e njerëzve, dallimin e specifikave populative, kulturore e politike të lidhura për veçoritë hapësinore të regjioneve e vendeve ku ata jetojnë. Gjeografia e kontinenteve ndihmon të kuptuarit e ndërlidhjeve mes shoqërisë e natyrës, shfrytëzimin dhe mbrojtjen e saj, bashkëpunimin mes popujve e komuniteteve me përkatësi të ndryshme etnike, fetare, politike, kulturore e gjinore. Nga regjionet dhe vendet e ndryshme të kontinenteve të tjera ka shumë shembuj prej të cilëve mund të mësohet si (nuk) duhet të veprohet, për t'i zbatuar ato përvoja në vendin tonë.

QËLLIMET

Qëllimi i të mësuarit të gjeografisë së kontinenteve bazohet në:

1. Zhvillimin e aftësive të nxënësve për të **njohur** pozitën gjeografike, veçoritë natyrore e humane të kontinenteve, regjioneve e vendeve tipike dhe ndikimin e kushteve natyrore e faktorëve shoqëror në mjedisin e tyre.
2. Zhvillimin e aftësive të nxënësve për të **kuptuar** rolin e pozitës gjeografike, veçorive të natyrës e shoqërisë, ndikimin e kushteve në aktivitetin njerëzor, sfidat dhe perspektivat e ndërvarësisë regjionale.

3. Zhvillimin e **shkathësive** dhe të **shprehivë** të nevojshme për mbledhjen, përpunimin dhe përdorimin e të dhënave të ndryshme në situata konkrete.
4. Zhvillimin e **gatishmërisë** për të **përdorur drejt** dhe me **përgjegjësi** njohuritë, shkathësitë dhe shprehitë e fituara nga mësimi i gjeografisë.
5. Zhvillimi i **qëndrimeve dhe i vlerave** për laramaninë e veçorive natyrore, kushteve të ndryshme të jetës dhe të veprimtarive njerëzore.
6. Zhvillimin e aftësive për **respektimin** e të drejtave njerëzore për gjithë popujt pa marrë parasysh përkatsinë etnike, fetare, gjuhësore, gjinore dhe angazhimin për të kërkuar zgjidhje të problemeve lokale, regjionale e globale.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM DHE TË VEÇANTË

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

➤ Të njohë:

- Faktet dhe konceptet për veçoritë natyrore dhe humane të kontinenteve;
- Karakteristikat themelore natyrore dhe humane të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve.

➤ Të kuptojë:

- Specifikat gjeografike të kontinenteve, karakteristikat natyrore, sociale, ekonomike dhe politike;
- Ngjashmëritë dhe dallimet e veçorive natyrore, humane mes kontinenteve, regjioneve dhe shteteve tipike.

➤ Të zbatojë:

- Grafikonet, diagrame, modele, harta etj. për elementet relievo, klimatike, hidrografike, shpërndarjen, lëvizjen dhe strukturat e popullsisë dhe veprimtaritë ekonomike;
- Të përdorë të dhënat verbale sasiore dhe simbolike nga teksti, fotografitë, hartat, grafikonet, tabelat, diagramet etj.

➤ **Të analizojë:**

- Rëndësinë e veçorive natyrore dhe humane të kontinenteve në zhvillimin shoqëror e ekonomik;
- Ndikimin e kushteve natyrore dhe faktorëve shoqërorë në zhvillimin ekonomik të kontinenteve, regjioneve e shteteve tipike.

➤ **Të vlerësojë:**

- Rolin e veçorive natyrore dhe humane të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve tipike;
- Shkaqet e vërteta të dukurive fizike dhe humane të kontinenteve si: ngrohjen globale, problemin e ujit, të erozionit, të ndotjes, të rritjes së shpejtë të popullsisë, problemin e refugjatëve, zhvillimin e pabarabartë ekonomik të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve etj.

➤ **Të zhvillojë qendrimet dhe vlerat:**

- Për llojllojshmërinë e veçorive natyrore, të kushteve të ndryshme të jetesës dhe veprimtarive njerëzore;
- Për kuptimin e sjelljeve personale (për të qenë kooperativ, i hapur, tolerant, i ndershem, i vullnetshëm, kritik etj.).

PËRMBAJTJET PROGRAMORE

Kategoria	Nënkate- goria	Tërsitë mësimore	Nr. i orëve	Gjithsej
Regjioni	Azia	Vështrim i përgjithshëm për kontinentin e Azisë dhe ndarja regjionale	3+1	
		Azia Jugperëndimore - Veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike, shtetet e Azisë Jugperëndimore (Turqia, Lindja e Afërt).	4+1	
		Azia Jugore - Karakteristikat e përgjithshme dhe veçoritë dalluese natyrore, populatave dhe ekonomike. Shtetet e Azisë Jugore-India dhe Pakistani	3+1	
		Azia Juglindore - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike-shtetet e Azisë Juglindore-Indonezia, Malezia, Singapuri	2+1	
		Azia Lindore - Lindja e Largme. Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike. Shtetet e Azisë Lindore-Kina, Japonia.	4+1	16+5
Regjioni	Afrika	Afrika - Karakteristikat e Përgjithshme për kontinentin e Afrikës, ndarja regjionale	3+1	
		Afrika Veriore - Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike. - Shtetet e Afrikës Veriore: Egjipti,	3+1	
		Afrika Sudaneze - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike, Sudani.	1+0	
		Afrika Perëndimore - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike. Shtetet e Afrikës Perëndimore- Nigeria	1+0	
		Afrika Qendrore Ekuatoriale – Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike. Shtetet e Afrikës Qendrore Ekuatoriale	1+0	
		Afrika Lindore - Tiparet natyrore, populatave dhe ekonomike. Shtetet e Afrikës Lindore. Kenia	1+1	
		Afrika Jugore - Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore, populatave dhe ekonomike. -Shtetet e Afrikës Jugore, Republika Jugoafrikane, epiqendra e rajonit.	2+1	12+4

	Amerika	Amerika -Karakteristikat e përgjithshme, veçoritë natyrore, populative, ekonomiko-politike dhe ndarja regjionale.	3+1	
		-Amerika Veriore. Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populative dhe ekonomike. Shtetet e Amerikës Veriore, SHBA dhe Kanadaja.	6+2	
		Amerika e Mesme. Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populative dhe ekonomike-shoqërore. Meksika.	2+1	
		Amerika Jugore. Karakteristikat e përgjithshme natyrore, populative dhe ekonomike. Shtetet tipike: Brazili, Kili dhe Argjentina	7+2	18 + 6
	Australia dhe Oqeania	Australia me Oqeani. Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, zbulimi dhe popullimi, veçoritë ekonomike dhe regjionet e Australisë.	5+2	5 + 2
	Krahinat Polare	Karakteristikat e përgjithshme natyrore të krahinave Polare.	1+1	1 + 1
		Gjithsej-mësim+përsëritje+ushtrime	52+18	52 + 18
		Vlerësimi i njohurive	4	
		Orë në dispozicion	0	
		Gjithsej orë	74	

Kategoria	Nënkategoria	Numri i orëve	%
Regjioni	Azia	16+5	28.4
	Afrika	12+4	21.6
	Amerika	18+6	32.4
	Australia me Oqeani	5 + 2	9.5
	Krahinat polare	1+ 1	2.7
	Gjithsej (mësim+përsëritje+ushtrime)	52+18	94.6%

Kategoria	Nënkatëgoria	Tërësitë mësimore	Rezultatet e pritshme	Lidhjet ndërlëndore
Regjioni	Azia	<p>Azia e përgjithshme, pozita, madhësia, përkufizimi i kontinentit të Azisë.</p> <p>- Veçoritë seizmike relievo, klimatike, hidrografike dhe biogeografike.</p> <p>- Karakteristikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politike.</p>	<p>- Nxënësi t'i përkufizojë kufijtë e Azisë ndaj kontinenteve të tjera dhe të tregojë në përparësitë dhe mangësitë e pozitës gjeografike.</p> <p>Të bëjë krahasimin nga madhësia e hapësirës me kontinentet e tjera.</p> <p>- T'i dallojë zonat seizmike në Azi.</p> <p>- T'i identifikojë në hartë malet kryesore, rrafshlartat, ultësirat, luginat e mëdha të lumenjve, gadishujt dhe ishuj.</p> <p>- Të shpjegojë rolin e hapësirës së madhe, ndikimin e deteve dhe të oqeanëve në klimë, ndikimin e erërave monsunike, pasurinë në ujëra dhe rrjetin hidrografik.</p> <p>- Të dallojë shtrirjen e brezave klimatike dhe formacionet bimore.</p> <p>- T'i dallojë nga fotografitë tajgen, stepen, makjet, savanet, xhunglat dhe t'i emërtojë kafshët e egra që jetojnë në regjionet e Azisë.</p> <p>- T'i identifikojë dhe t'i tregojë pasuritë kryesore minerale dhe burimet energjetike të Azisë dhe t'i shënojnë në hartën mece ato.</p> <p>- T'i dallojë rajonet kryesore të përqendrimit të popullsisë në Azi dhe t'i tregojë shkaqet e tyre</p> <p>- Të komentojë rritjen e popullsisë së Azisë nga tabela e grafikoni dhe hartën e dendësisë.</p> <p>- Të dallojë racat dhe popujt më të mëdhenj në Azi.</p> <p>- T'a plotësojë hartën e punës me qytete më të mëdha të Azisë dhe ta komentojë atë.</p> <p>- Të evidencojë fuqitë e mëdha që e kolonializuan Azinë në shekullin XIX.</p> <p>Të identifikojë ndryshimet kryesore në hartën politike të Azisë pas Luftës së Dytë Botërore.</p> <p>- Të dallojë grupimet kryesore politike dhe ekonomike në Azi, veprimtaritë kryesore ekonomike dhe rajonet tipike gjeografike të Azisë.</p>	<p>- T'i ndërlidhë njohuritë gjeografike dhe historike, gjeologjike, geomorfologjike, klimatike, hidrografike, biogeografike, demografike, ekonomike dhe politike.</p>

Regjioni	Azia	<p>Azia Jugperëndimore pozita gjeografike-mesdhetare, shtrirja territoriale</p> <p>- Veçoritë seizmike relievore, klimatike, hidrografike dhe biogjeografike.</p> <p>- Veçoritë popullore, kulturore, ekonomike dhe politike</p> <p>(Lindja e Afërt dhe e Mesme) Turqia, Irani dhe Arabia Saudite.</p>	<p>- Të shpjegojë rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jug perëndimore dhe të vlerësojë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.</p> <p>Të dallojë veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimore e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve.</p> <p>- Të gjenden në hartë sistemet malore, fushat, rrafshlartat, shkretëtirat dhe luginat lumore më të njohura dhe të arsyetojë pse rreth Mesdheut dhe në Gadishullin e Azisë së Vogël ka tërmete.</p> <p>- Të analizojë dhe të komentojë klimogramet për vendet e Azisë Jugperëndimore dhe të arsyetojë rrjetin e varfër lumor, sasinë e vogël të ujit gjatë verës dhe mungesën e liqeneve.</p> <p>- Të tregojë veçoritë e ujit të Detit Mesdhe dhe rolin e tyre në ekonomi e turizëm.</p> <p>- Të shënojë në hartën e punës popujt që jetojnë në vendet e Azisë Jugperëndimore dhe të komentojë harta e dendësisë së popullsisë.</p> <p>- Të gjenden në hartë qytetet më të njohura kulturore dhe religjioze të Azisë Jugperëndimore dhe të identifikohen zonat turistike.</p> <p>- Të identifikojë burimet kryesore energjetike dhe pasuritë minerare dhe degët kryesore të ekonomisë.</p> <p>- Të dallojë shtetet e pasura me naftë dhe të argumentojë rolin e naftës në zhvillimin ekonomik dhe jetën e njerëzve.</p> <p>- Të dallojë ngjashmëritë dhe specifikat natyrore, popullore, kulturore, ekonomike dhe politike të Turqisë, Iranit dhe Arabisë Saudite.</p>	<p>- Shpjegimi i veçorive natyrore, popullore, ekonomike dhe politike të regjionit të Azisë Jugperëndimore është e nevojshme njohja e gjeografisë, gjeologjisë, biogjeografisë, demografisë, ekonomisë, sociologjisë, politikës në regjionet në fjalë.</p>
Regjioni	Azia	<p>Azia Jugore</p> <p>- Pozita gjeografike dhe karakteristikat e përgjithshme natyrore,</p>	<p>- Të shpjegojë rolin e pozitës gjeografike ndaj regjioneve të tjera dhe në hartë të gjejë ishujt, gjiret dhe portet kryesore të Azisë Jugore.</p> <p>- T'i gjejë në hartë vargmalet, mallet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regjioni.</p> <p>- Të dallojë dhe të arsyetojë tipat e klimës mes pjesëve veriore dhe</p>	<p>- Për shpjegimin e veçorive natyrore, demografike, ekonomike e</p>

		<p>popullative, ekonomike dhe politike.</p> <p>- Shtetet e Azisë Jugore: India dhe Pakistani</p>	<p>jugperëndimore e jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Azisë Jugore.</p> <ul style="list-style-type: none"> - T'i gjejë në hartë lumenjtë më të rëndësishëm dhe t'i përshkruajë veçoritë specifike të tyre. - T'i gjejë në hartë detet dhe gjiret që i lagin brigjet e këtij nënkontinenti. - Të tregojë me shenja hartografike në hartën e punës vendburimet më të njohura të qymyrit, hekurit, bakrit, zinkut në këtë regjion. - T'i radhitë popujtë e Azisë Jugore sipas numrit të popullsisë, dendësisë, shtimit natyror dhe t'i shënojë qyetet më të mëdha të këtij regjioni. - T'i evidencojë karakteristikat kryesore të popullsisë dhe të ekonomisë së Azisë Jugore. - Të tregojë faktorët kryesorë që ndikuan në prapambeturinë ekonomike e shoqërore të këtyre vendeve. - Të tregojë specifikat natyrore, popullative, kulturore, ekonomike dhe politike të shtetit të Indisë dhe Pakistanit, duke gjetur ngjashmëritë dhe dallimet mes tyre. 	<p>politike të Azisë Jugore nevojitet njohuri solide gjeografike, gjeologjike, biogjeografike, demografike, ekonomike dhe politike.</p>
Regjioni	Azia	<p>Azia Juglindore</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozita skajore gjeografike me lidhje të mira. - Veçoritë karakteristike të relievit, klimës, hidrografisë, vegjetacionit - Tiparet etnike, kulturore e demografike të popujve në Azinë Juglindore 	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënësi duhet të përkufizojë regjionin dhe t'i identifikojë gadishujt, ishujt dhe shtetet që e përbëjnë këtë regjion dhe t'i gjejë ato në hartë. - Të përcaktohet ndikimi dhe rëndësia e deteve në këtë regjion. - Të gjenden në hartë sistemet malore, ultësirat e mëdha pjellore, lumenjtë dhe luginat lumore më të njohura dhe të arsyetojë pse nëpër ishujtë e Indokinës ndodhin tërmete e vullkane. - Të dallojë tipat e klimës përmes klimogrameve dhe t'i përshkruajë vetitë e tyre. - Të dijë se çfarë bimësie ka ky regjion dhe cilat kafshë të egra jetojnë aty. - T'i identifikojë veçoritë e përbërjes etnike dhe fetare të popullsisë së Azisë Juglindore. -Të gjejë në hartë qyetet më të njohura të Azisë Jug lindore. 	<p>- Për t'i shpjeguar karakteristikat natyrore, popullative, ekonomike e politike të regjionit të Azisë Juglindore nevojitet ndërlidhja e njohurive gjeografike, gjeologjike,</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - Niveli i zhvillimit ekonomik dhe struktura e ekonomisë në përputhje me kushtet natyrore. - Shtetet e Azisë Juglindore: Indonezia, Malezia, Singapuri 	<ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë produktet kryesore bujqësore dhe industriale me të cilat njihen në tregun botëror. - Të përkufizohen dhe të dallohen specifikat natyrore, popullative, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Juglindore- Indonezisë, Malajzisë dhe Singapurit. 	demografike, kulturore e politike.
Regjioni	Azia	<p>Azia Lindore-</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozita gjeografike. Viset perëndimore të izoluar dhe pak të banuara. - Viset lindore me dalje në Oqeanin Paqësor. Pjesa kontinentale dhe ishullore. - Veçoritë karakteristike të relievit, klimës, hidrografisë dhe vegjetacioni i gjallë, pasuri në qymyr, hekur, naftë, plumb, zink, bakër, boksite, kallaj etj. - Regjion i banuar me racë homogjene 	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënësi duhet të përkufizojë regjionin dhe t'i identifikojë shtetet që e përbëjnë këtë regjion. - Të shpjegojë rolin e pozitës gjeografike dhe të evidencojë veçoritë kryesore të pozitës gjeografike. - Të krahasojë viset perëndimore dhe lindore, kontinentale dhe ishullore nga relievi, klima dhe hidrografia. - Të shënojë në hartën e punës malet më të njohura, rrafshlartat, stepat e shkretëtirat, fushat dhe luginat lumore, lumenjtë më të njohur, ishujt në Oqeanin Paqësor të krijuar me aktivitetet vullkanike. - Të dallojë tiparet e klimës dhe dallimet e saj nga deti jugor kinez deri te stepat mongole. - Të tregojë rëndësinë e lumenjve të gjatë në pjesën kontinentale dhe atyre të shkurtër në pjesën ishullore. - Të dallojë ndërrimin e bimësisë dhe të kafshëve nga veriu në jug dhe nga perëndimi në lindje. - Të arsyetojë hapjen e kanaleve dhe rëndësinë e tyre ekonomike në pjesën kontinentale. - Të tregojë në hartë vendburimet e njohura me minerale në regjion dhe rëndësinë e tyre ekonomike. - Të dallojë karakteristikat e këtij regjioni, si dendësinë, shtimin e lartë natyror, përkatësinë e larmishme etnike e fetare. 	<ul style="list-style-type: none"> - Për shpjegimin e Regjionit të Azisë Lindore duhet disponuar njohuri solide gjeografike, gjeologjike, gjeofizike, demografike, historike, ekonomike dhe politike.

		<p>mongole, dendësi dhe shtim i lartë natyror, niveli i lartë kulturor, zhvillim i lartë ekonomik.</p> <p>- Shtetet e Azisë Lindore: Kina, Japonia, Mongolia, Koreja Veriore, Jugore, Tajvani.</p>	<p>- Të shënojnë në hartën e punës qytetet më të njohura dhe më të mëdha si dhe monumentet materiale e kulturore të këtij regjioni.</p> <p>- ë nxjerrë konkludime të thjeshta, duke krahasuar shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, popullative, nivelit të arsimit, stukturës ekonomike etj.</p> <p>- Të përkufizohen dhe të dallohen specifikat natyrore, popullative, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Juglindore.</p> <p>- Kina.</p>	
Regjioni	Afrika	<p>Afrika si tërësi regjionale. Pozita, madhësia, përkufizimi.</p> <p>- Veçoritë relievoe, klimatike, hidrografike dhe biogeografike.</p> <p>- Karakteristikat demografike, kulturore dhe politike.</p>	<p>- T'i përcaktojë kufijtë e Afrikës dhe t'i tregojë përparësitë e pozitës së saj ndaj Azisë, Amerikës dhe Australisë.</p> <p>- T'i identifikojë ngushticat detare, gjiret detare, ishujt dhe gadishujt dhe t'i gjejë në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, ultësirat, fushat, luginat lumore më të njohura, shkretëtirat, gjysmëshkretëtirat, stepet, savanet dhe pyjet ekuatoriale.</p> <p>- T'i dallojë tipat e klimës përmes klimogrameve dhe t'i përshkruajë dallimet themelore të tyre.</p> <p>- T'i gjejë në hartën gjeografike lumenjtë e njohur dhe liqenet.</p> <p>- T'i dallojë nga fotografitë apo t'i caktojë në hartat gjeografike formacionet (zonat) bimore të makies mesdhetare, stepës, savaneve dhe pyjeve të pashkelura (xhunglave ekuatoriale).</p> <p>- T'i dijë se cilat kafshë të egra barngrënëse dhe mish-ngrënëse rriten dhe jetojnë në cilat regjione të Afrikës.</p> <p>- T'i shënojnë në hartën e punës të Afrikës pasuritë minerare më të rëndësishme të kontinentit.</p> <p>- Të komentojë tabelën, grafikonin e rritjes së popullsisë si dhe dendësinë e popullsisë në kontinent.</p> <p>- T'i dallojë popujt dhe grupet më të mëdha të popujve dhe racave që</p>	<p>- Shpjegimi i Afrikës si tërësi regjionale kërkon njohuri të nivelit të lartë, gjeologjik, gjeofizik, klimatik, biogeografik, demografik, historik, kulturor, ekonomik dhe politik.</p>

			<p>i takojnë kontinentit të Afrikës, regjioneve të saj dhe shteteve.</p> <ul style="list-style-type: none"> - T'i dallojë shtetet republikane (53) dhe monarkitë (3). - T'i vendosë në hartë-skicë qytetet më të mëdha të kontinentit. - Të tregojë pasuritë kryesore natyrore në kontinentin e Afrikës, prodhimet bujqësore e industriale me të cilat njihet Afrika. - Të tregojë cilat vende e kolonizuan Afrikën dhe si ndikuan ato në zhvillimin e saj. <p>T'i dallojë grupimet politike dhe ekonomike dhe problemet me të cilat ballafaqohet popullsia e Afrikës.</p>	
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Veriore-Mesdhetare- - Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore.</p> <p>- Popullsia arabo-berbere e besimit islam.</p> <p>- Veçoritë e zhvillimit ekonomik.</p> <p>- Shtetet e Afrikës Veriore-Maroku dhe Egjipti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përkufizojë regjionin e mesdheut afrikan dhe t'i identifikojë shtetet që e përbëjnë këtë regjion. - Të dijë se ky regjion është i përcaktuar nga ndikimi i klimës dhe i detit. - Të përshkruajë relievin malor (vargmalet), rrafshlartat malore, shkretëtirat dhe masivet malore midis shkretëtirës. - Të dallojë tiparet e klimës dhe dallimet e saj nga Mesdheu e deri në tropikun e veriut. - Të tregojë shkaqet e lumenjve të shkurtër dhe me pak ujë. - Të tregojë veçoritë e ujit të detit Mesdhe dhe roli i tij në ekonomi e turizëm. - Të arsyetojë praninë e madhe të ujërave nëntokësore dhe rëndësinë e tyre. - Të paraqesë me shenja në hartën e punës vendburimet e naftës, fosfateve, hekurit, plumbit, zinkut, kripës në këtë regjion. - Të dallojë ndërrimin e bimësisë dhe të kafshëve nga bregdeti e deri në jug në tropikun e veriut. - Të identifikoj popujt që banojnë këtë regjion dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike. - Të gjejë lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e 	<p>Për t'i shpjeguar specifikat e Mesdheut Afrikan nevojitet njohuri gjeografike, gjeologjike, gjeomorfologjike, historike, demografike, kulturore, ekonomike dhe politike.</p>

			<p>ekonomisë së këtyre vendeve.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të radhisë shtetet e Afrikës Mesdhetare sipas numrit të banorëve e sipërfaqes. - Të shënojë në hartën e punës qytetet më të njohura të Afrikës mesdhetare. - T'i identifikojë veçoritë natyrore, populative, kulturore e ekonomike të Marokut dhe Egjiptit. 	
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Sudaneze -Pozita gjeografike, karakteristikat natyrore, populative, ekonomike.</p> <p>- Shtete e Afrikës sudaneze-Sudani</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënësi duhet të përkufizojë regjionin dhe t'i identifikojë shtetet që e përbëjnë këtë regjion. - Të tregojë veçoritë kryesore të relievit, klimës dhe hidrografisë së Afrikës Sudaneze. - Të identifikojë popujt që e banojnë këtë regjion dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike. - Të gjejë lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve. - Të vendosë në hartën e punës shtetet e Afrikës Sudaneze dhe qytetet kryesore të tyre. - Të tregojë në specifikat relievore, klimatike, hidrografike, biogjeografike, populative, kulturore e ekonomike të Sudanit dhe ndarjen mes veriut e jugut. 	<ul style="list-style-type: none"> - T'i ndërlidhë njohuritë gjeografike, gjeomorfologjike, klimatike, biogjeografike, demografike, kulturore, sociologjike, ekonomike dhe politike.
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Perëndimore (Guinease). - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populative dhe ekonomike. - Shtetet e Afrikës Perëndimore (Guinease): Nigeria</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Në hartë të tregohen ishujt, gjiri dhe shtetet që e përbëjnë Afrikën Perëndimore. - Të vlerësojë rolin e pozitës gjeografike në ngjarjet historike të Afrikës Perëndimore. - Të shprehë rolin e Oqeanit dhe të monsunit Guineas në klimë dhe në jetën e njerëzëve. -Të përshkruajë relievin ultësiror, të pllajave dhe kodrinoro-malor. - Të ndërlidhë klimën me rritjen e pyjeve ekuatoriale dhe llojet e ndryshme të kafshëve të egra dhe të zogjve. - Të tregojë në hartë emrat, rrjedhjet, drejtimin e rrjedhjes dhe 	<ul style="list-style-type: none"> - Shpjegimi i veçorive natyrore, populative dhe ekonomike të regjionit të Afrikës Perëndimore kërkon njohuri të mjaftuara

			<p>veçoritë hidroenergjetike të lumenjve të këtij regjioni.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të tregojë në hartë vendburimet e mineraleve më të njohura dhe rëndësinë e tyre ekonomike. - Të identifikojë popujt që e banojnë këtë regjion dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike. - Të gjejë lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve. - Të vlerësojë dhe të argumentojë strukturën bujqësore në vartësi nga kushtet klimatike. - Të shënojë në hartën e punës qytetet kryesore të Afrikës Perëndimore. 	<p>gjeografike, gjeologjike, klimatologjike, biogeografike, historike, demografike, ekonomike, politike e sociologjike.</p>
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Qendrore Ekuatoriale.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore, popullore dhe ekonomike. <p>- Shtetet e Afrikës Qendrore Ekuatoriale: Republika Demokratike e Kongos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënësi të jetë në gjendje ta bëjë përkufizimin e regjionit dhe t'i identifikojë shtetet e tij. - Të shënojë në hartën e punës bazenin e lumit Kongo, ultësirave aluviale, rrafshlartave dhe maleve të ulëta përreth. - Të shprehë varshmërinë e klimës me zonat vegjetative-pyllit ekuatorial dhe savanave në periferi dhe një botë të shumëllojshme shtazore dhe insektesh të rrezikshme për shëndetin e njeriut e të kafshëve. - Të paraqesë me shenja në hartën e punës vendburimet e naftës, gazit natyror, uranit, argjendit, arit, zinkut, hekurit etj. - Të gjejë në hartë lumenjtë më të rëndësishëm dhe t'i përshkruajë veçoritë e tyre. - T'i identifikojë popujt që e banojnë këtë regjion dhe veçoritë e tyre demografike dhe ekonomike. - Të gjejë lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve. - Të dallojë veçoritë natyrore, popullore dhe ekonomike të Kongos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Interpretimi i kushteve natyrore, popullore dhe ekonomike të Afrikës Qendrore kërkon njohuri të mjaftueshme gjeografike, biogeografike, gjeologjike, klimatike, demografike, ekonomike dhe politike.
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Lindore</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozita gjeografike 	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënësi duhet të tregojë se Afrika Lindore është urëlidhëse mes Lindjes së Mesme, Azisë Jugore e Lindore. 	<ul style="list-style-type: none"> - Për shpjegimin e tipareve

		<p>dhe tiparet natyrore, popullative e ekonomike.</p> <p>- Shtetet e Afrikës Lindore-Tanzania</p>	<p>- T'i gjejë në hartë malet e larta me origjinë vullkanike, rrafshlartat në veri, rrafshlartat liqenore në jug dhe rripin e gjatë të fushës bregdetare në lindje.</p> <p>- Të dallojë dhe të arsyetojë tiparet e veçanta të klimës ekuatoriale që ndryshon në mënyrë vertikale dhe horizontale.</p> <p>- Të tregojë ndërlidhjen mes tipave klimatikë dhe zonave vegjetative.</p> <p>- Të gjejë në hartë shtrirjen e pyjeve ekuatoriale, savanave dhe gjysmëshkretëtirave dhe përhapjen e kafshëve të egra në këtë regjion.</p> <p>- Të tregojë në hartë emrat, rrjedhjet, drejtimin e rrjedhjeve dhe veçoritë specifike të lumenjve.</p> <p>- Të identifikojë dhe të emërtojë liqenet më të njohura të Afrikës Lindore.</p> <p>- Të dallojë popujt në Afrikën Lindore sipas përkatësisë etnike e fetare dhe gjendjes sociale.</p> <p>- Të nxjerrë konkludime të thjeshta duke krahasuar shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, popullative, nivelit të arsimit, urbanizmit dhe strukturës ekonomike të tyre.</p> <p>-Të dallojë tiparet kryesore natyrore, popullative, kulturore e ekonomike të Tanzanisë.</p>	<p>natyrore, popullative dhe ekonomike të Afrikës Lindore nevojitet njohuri gjeografike, gjeologjike, biogjeografike, hidrologjike, demografike, sociologjike, ekonomike dhe politike.</p>
Regjioni	Afrika	<p>Afrika Jugore</p> <p>- Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore popullative dhe ekonomike.</p> <p>- Shtetet e Afrikës Jugore -Republika Jugoafrikane.</p>	<p>- Në hartë të tregohen se cilat brigje të Afrikës Jugore lagen me ujërat e cilit oqean dhe shtetet që përbëjnë këtë regjion.</p> <p>- Të gjenden në hartë malet, rrafshlartat, fushëgropat, shkretirat dhe fushat përgjatë brigjeve të oqeanit.</p> <p>- Të analizojë dhe të komentojë klimogramet dhe ndërlidhjet e tyre me zonat vegjetative dhe të arsyetohet rrjeti hidrografik i varfër, mungesa e liqeneve dhe të dallojë tipat e klimës mes pjesëve perëndimore, qendrore dhe lindore të regjionit.</p> <p>- Të paraqesë me shenja hartografike në hartën e punës vendburimet më të njohura të arit, diamantit, uraniumit, kromit, hekurit, naftës, qymyrit etj.</p>	<p>- Shpjegimi i veçorive tipike të këtij regjioni kërkon njohuri të mirë gjeografike, gjeologjike, historike, sociologjike, ekonomike dhe politike.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë popujt që e banojnë këtë regjion dhe veçoritë e tyre racore, demografike, kulturore dhe ekonomike. - Të gjejë lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve. - Të bëjë lidhjen mes kushteve klimatike, veçorive të ujit të detit dhe të tregojë rolin e tyre në ekonomi e turizëm. - Nxënësi të jetë në gjendje t'i tregojë dhe t'i përkufizojë në hartë shtetet e Afrikës Jugore. - Të radhisë shtetet e Afrikës Jugore sipas lartësisë së të ardhurave për kokë banori, të shënojë në hartën e punës qytetet më të mëdha të Afrikës Jugore. -Të tregojë veçoritë kryesore natyrore, populative, sociale, ekonomike e politike të Afrikës Jugore. 	
Regjioni	Amerika	<p>Amerika si tërësi regjionale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozita gjeografike, madhësia, përkufizimi. Karakteristikat e përgjithshme dhe veçoritë relievore, klimatike, hidrografike, biogjeografike. - Veçoritë demografike, kulturore, ekonomike dhe politike. 	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë pozitën gjeografike, shtrirjen, madhësinë dhe të identifikojë gadishujt, ishujt, gjiret, ngushticat dhe kanalet kryesore të Amerikës, t'i analizojë veçoritë dhe rëndësinë e tyre. - T'i dallojë zonat kryesore malore, fushore, pllajajat dhe luginat lumore më të njohura. - Të tregojë praninë e vullkaneve dhe të tërmeteve. - T'i dallojë tipat e klimës përmes klimogrameve dhe t'i ndërlidhë me tipat vegjetativë të tajgave, prerisë, makjeve, lanoseve, selvaseve, kamposeve. - T'i dijë se cilat kafshë të egra dhe rrëshqitësit jetojnë në pjesët e ndryshme të Amerikës. - T'i gjejë në hartën gjeografike lumenjtë dhe liqenet e njohura, detet dhe oqeanet, ujët e të cilave i lagin brigjet e Amerikës. - Të tregojë vendburimet më të njohura të metaleve, naftës, qymyrit, gazit e pasurive të tjera dhe rolin e tyre për zhvillimin ekonomik. - Të komentojë grafikonin e rritjes së popullsisë dhe hartën e dendësisë së popullsisë. 	<ul style="list-style-type: none"> - T'i ndërlidhë njohuritë gjeografike, gjeologjike, klimatologjike, biogjeografike, demografike, historike, ekonomike e politike.

			<ul style="list-style-type: none"> - T'i dallojë popujt dhe grupet e shumta që ndryshojnë nga raca, gjuha, kultura dhe prejardhja e tyre në Amerikë. - Nxënësi, duke u bazuar në atlas, të shënojë në hartën e punës qytetet kryesore të kontinentit të Amerikës. - Nxënësi në hartën e punës të shënoj ish-kolonitë e Spanjës, Portugalisë, Anglisë dhe Francës në kontinentin e Amerikës. Të tregojë në shkaqet që nxiten zbulimin e Amerikës dhe popullimin e saj. 	
Regjioni	Amerika	<ul style="list-style-type: none"> - Amerika Veriore. Pozita gjeografike, veçoritë natyrore. - Procesi i formimit të kombit amerikan. - Veçoritë e zhvillimit ekonomik - Shtetet e Amerikës Veriore: - SHBA dhe Kanadaja 	<ul style="list-style-type: none"> - Të vlerësojë pozitën gjeografike, përthyerjen e vijës bregdetare dhe daljen në Oqeanet e Amerikës Veriore. - Të gjenden në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, rrafshlarta e madhe, pllaja e prerive, fushat dhe luginat lumore më të njohura. - Të analizojë dhe të komentojë klimogramet dhe zonat bimore e shtazore për vendet e Amerikës Veriore dhe të arsyetohen ndryshimet e theksuara midis rajoneve, roli i rrymave oqeanike në brigjet juglindore dhe juperëndimore të regjionit. - Të shënohen në hartën e punës lumenjtë kryesorë, prania e madhe e liqeneve natyrore, ujëvareve, kanioneve dhe të arsyetohet prania e tyre në zhvillimin ekonomik të Amerikës Veriore. - Të paraqesë me shenja hartografike në hartën e punës vendburimet më të njohura të naftës, gazit, nikelit, arit, uraniumit, plumbit, hekurit, qymyrit si dhe qendrat kryesore të industrisë. - Të arsyetojë praninë e rajoneve bujqësore dhe varësinë e tyre nga zonat klimatike dhe relievo. - Të tregojë si u formua kombi amerikan dhe kanadez. - Të dallojë popujt më të njohur që e përbëjnë popullsinë e SHBA-së dhe të Kanadasë sipas përkatësisë etnike, racore e fetare. - Të shënojë në hartën e punës qytetet më të njohura dhe më të mëdha të Amerikës Veriore. - Të nxjerrë konkludime të thjeshta, duke krahasuar shtetet sipas 	<p>Për shpjegimin e specifikave natyrore, populative, politike dhe ekonomike të Amerikës Anglosaksone nevojitet njohuri solide gjeografike, gjeofizike, historike, demografike, sociologjike, biogjeografike, ekonomike dhe politike.</p>

			madhësisë sipërfaqësore, populative, nivelit të arsimit, urbanizimit, strukturës ekonomike dhe të bëjë dallimin e organizimit politiko-administrativ mes SHBA-së dhe Kanadasë.	
Regjioni	Amerika	Amerika Latine -Amerika e Mesme - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, populative dhe ekonomike. - Shtetet e Amerikës së Mesme - Meksika	- Të përcaktojë shtrirjen hapësinore të Amerikës së Mesme dhe t'i tregojë përparësitë e pozitës së saj ndaj Amerikës Veriore dhe Amerikës Jugore. - Nxënësi duhet të tregojë se Amerika e Mesme është urëlidhëse mes regjioneve të tjera të Amerikës. - T'i gjejë në hartë gadishujt, ishujt dhe detet që i lagin brigjet e Amerikës së Mesme. - Nxënësi duhet të dijë se Amerika e Mesme përbëhet nga tri hapësira gjeografike: pjesës kontinentale, istmike dhe ishullore. - Të dallojë dhe të arsyetojë shtrirjen e zonave klimatiko-vegjetative mes pjesëve veriore dhe jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Amerikës së Mesme. - Të gjejë në hartë Kanalin e Panamasë dhe të përshkruajë rendësinë e tij ekonomike. - Të paraqesë me shenja hartografike në hartën e punës vendburimet më të njohura të plumbit, zinkut, bakrit, naftës, boksitit, kromit etj. - Të tregojë në hartën ekonomike zonat e prodhimeve bujqësore, si: misrit, pambukut, kallamsheqerit, duhanit, kafesë, kakaos, bananeve etj. - Të arsyetojë praninë e numrit të madh të ishujve në këtë rajon. - T'i gjejë në hartë vargmalet, vullkanet aktive, rrafshlartat, pllajat, ultësirat dhe luginat e thella ndërmallore. - Nxënësi duhet të dijë se e veçanta e klimës së këtij regjioni janë uraganet me pasoja shkatërruese. - Të dallojë popujt më të njohur në Amerikën e Mesme sipas përkatësisë etnike, racore e fetare.	Për shpjegimin e kushteve dhe të dukurive natyrore të këtij regjioni kërkohen njohuri solide gjeografike, gjeologjike, historike, biogjeografike, demografike, kulturore, ekonomike dhe politike.

			-Të shënojnë në hartën e punës shtetet e këtij regjioni si dhe qytetet kryesore. -Të përkufizohen dhe të dallohen specifikat natyrore dhe popullore, ekonomike dhe politike të Meksikos si shtet i rajonit.	
Regjioni	Amerika	Amerika Jugore - Pozita gjeografike, shtrirja dhe madhësia. - Veçoritë natyrore, popullore dhe zhvillimi ekonomik. - Shtetet e Amerikës Jugore: Brazili, Argjentina dhe Kili.	- Të tregojë për pozitën gjeografike, madhësinë e territorit dhe shtetet që e përbëjnë. Të dallojë tërësitë e mëdha relievo: Ultësirën e Amazonit, të Orinokos, rrafshnaltën e Guajanës, pllajën e Brazilit. - Të dallojë tipat klimatikë dhe zonat vegetative e zoogjene në të dy anët e ekuatorit. - Të ndërlidhë klimën me tipat e vegjetacionit sipas zonave. - Të tregojë në hartë emrat, rrjedhjet, drejtimin e rrjedhjes dhe veçoritë specifike të lumenjve më të mëdhenj në këtë regjion. - Të shënojnë në hartën e punës zonat e selvaseve, lanoseve, kamposeve, shtrirjen gjeografike dhe rolin e tyre në ekonomi. - Të tregojë në hartë vendburimet e mineraleve më të njohura në këtë regjion, si: hekuri, mangani, boksiti, ari, nafta, diamanti etj. - Të tregojë në hartën ekonomike zonat e prodhimeve bujqësore, si: kafeja, kakaoja, kallamsheqeri, pemët tropikale, pambuku, duhani. - Të shpjegojë dhe të arsyetojë strukturën e popullsisë së këtij regjioni sipas përkatësisë kombëtare, racore dhe fetare. - Të shënojnë në hartën e punës shtetet dhe kryeqytetet e këtij regjioni. - Të dallohen specifikat natyrore, popullore, kulturore, ekonomike e politike të Brazilit, Kilit dhe Argjentinës si vende tipike të tri regjioneve karakteristike.	Për t'i shpjeguar veçoritë natyrore popullore dhe ekonomike të këtij regjioni nevojitet ndërlidhje gjeografike, historike, demografike, kulturore e politike.
Regjioni	Australia dhe Oqeania	Australia - Pozita gjeografike, veçoritë natyrore dhe ndarja rajonale.	- Të përshkruajë dhe të analizojë pozitën gjeografike skajore në hemisferën jugore të Australisë. - Të përcaktojë relievin malor të Australisë Lindore e Perëndimore, Ultësirën Qendrore, ishujt të shpërndarë në oqean, dy gjire të mëdha: Karpentorisë në veri dhe Gjiri i Madh i Australisë në jug, Shkretëtira	Njohja e hapësirës së kontinentit të Australisë me veçoritë

		<ul style="list-style-type: none"> - Zbulimi dhe popullimi i kontinentit. - Veçoritë e zhvillimit ekonomik të Australisë. 	<p>e Madhe rënore në perëndim.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë peizazhet natyrore, si: sistemi malor i Australisë Lindore, Ultësira Qendrore dhe Australia Perëndimore. - Të dallojë tipat e klimës dhe dallimet e saja nga brigjet e oqeanit e deri në brendi. - Të ndërlidhë tipat klimatikë me zonat vegjetative. - Të arsyetojë praninë e pakët të lumenjve e të liqeneve në Australi. - Në hartën e punës t'i shënojë vendburimet e mineraleve, si: qymyrgurit, hekurit, naftës, zinkut, plumbit, bakrit, arit etj. - Të vlerësojë strukturën e prodhimitarisë bujqësore në varësi nga kushtet natyrore. - Të nxjerrë përfundime pozitive si kanë arritur njerëzit nivelin e lartë të zhvillimit ekonomik. - Të shpjegojë si është bërë popullimi i Australisë në të kaluarën. - Të vendosë në hartën e punës koncentrimin regional të popullsisë (në lindje, në jug dhe në juglindje). - Të shënojë në hartën e punës qytetet kryesore të Australisë. 	<p>relievore, klimatike, biogjeografike, populative, ekonomike kërkon gërshëtimin e njohurive fiziko-gjeografike, historike dhe politike.</p>
Regjioni	Oqeania	Oqeania <ul style="list-style-type: none"> - Pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore, populative dhe ekonomike. 	<ul style="list-style-type: none"> - Të dijë t'i dallojë tri grupe të mëdha ishujsh: Melanezinë, Mikronezinë dhe Polinezinë. - Të jetë në gjendje të japë vlerësim për pozitën dhe rëndësinë e ishujve në Oqeani. - Të tregojë se relievi i shumicës së ishujve është malor, por ka edhe me origjinë vullkanike dhe të koraleve. - Të ndërlidhë tipat klimatikë me zonat vegjetative. - Të identifikojë grupet kryesore që e popullojnë Oqeaninë, si: papuanët, maorët, melanezianët, mikronezianët, polinezianët, por edhe ardhacakët nga kontinentet e tjera, si: aziatikë, amerikanë, evropianë etj. - Të përshkruajë karakteristikat e përbashkëta, si: ngjyrën e errët të 	<p>Shpjegimi i kushteve natyrore, demografike, ekonomike dhe politike të Oqeanisë kërkon njohuri gjeografike, gjeofizike, demografike, ekonomike dhe</p>

			lëkurës, flokët e zezë, kaqurrela etj. - Të paraqesë në hartën e punës vendburimet e mineraleve, si: ari, argjend, bakër, nikel.	politiko-historike.
Regjioni	Krahinat polare	Krahinat polare Karakteristikat e përgjithshme natyrore.	<ul style="list-style-type: none"> - T'i përkufizojë viset polare në globin gjeografik. - Të shpjegojë dallimet dhe ngjashmëritë mes Arktikut dhe Antarktikut. -Të dijë se për shkak vështirësive të shumta natyrore Antarktiku është kontinenti i fundit i shkelur nga njeriu. - T'i identifikojë ishujt e Arktikut evropianë, aziatikë dhe amerikan. - Nxënësi duhet të dijë se Arktiku zihet në pjesën më të madhe nga Oqeani i Ngrirë i Veriut. - Të ndërlidhë klimën e Arktikut me bimësinë e varfër dhe shtazët e egra të pakëta. - Të identifikojë popujt që i banojnë ishujt e Arktikut dhe veçoritë e tyre demografike dhe ekonomike. - Nxënësi duhet të dijë se kontinenti i Antarktidës është më i largët dhe më i izoluar në të gjithë rruzullin tokësor. - Të tregojë se relievi i Antarktidës është malor-vazhdim i Andeve të Amerikës së Jugut. Të shënojë në hartën e punës vendburimet e mineraleve në Antarktidë. - Nxënësi duhet të dijë se Antarktida është kontinent i mbuluar me shtresa të trasha akulli. - Nxënësi të vlerësojë mungesën e lumenjve në këtë kontinent. - Të shprehë varësinë e klimës, florës dhe faunës në Antarktidë. - Të nxjerrë konkludime për mungesën e vendbanimeve të përhershme në Antarktidë. 	Shpjegimi i krahinave polare kërkon njohuri solide fiziko-gjeografike, gjeologjike, biogjeografike, demografike, ekonomike dhe politike.

METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES

Lënda e gjeografisë mund të mësohet dhe të interpretohet përmes metodave dhe teknikave të ndryshme. Zbatimi i metodave dhe i teknikave, strategjive dhe formave të ndryshme të organizimit të procesit mësimor është e drejtë dhe obligim profesional i arsimtarëve. Rekomandohet që për aspektet e shumta të rrafshit metodologjik, si në aspektin teorik, ashtu edhe aplikativ, të tregohet kujdes i veçantë. Metodologjia duhet të zgjedhet paraprakisht në përputhje me përmbajtjen e temës, por edhe në varësi të bazës didaktike dhe nivelit të formimit gjeografik të nxënësve.

Metodologjia duhet të jetë në shërbim të përvetësimit dhe përdorimit të shpejtë e të saktë të njohurive, shprehive dhe vlerave. Në grupin e metodave verbale rekomandohet të përdoren metodat e shpjegimit, bashkëbisedimit, demonstrimit, diskutimit të lirë etj. Këtu bëjnë pjesë edhe diskutimet me nxënësit, në dyshe, në grupe, ndërsa të nxënit në bashkëpunim mund të bëhet përmes teknikave të ndryshme.

Baza materiale e mësimin të gjeografisë

Mësimi bashkëkohor i gjeografisë mund të realizohet në tërësi, duke përdorur:

- **objektet mësimore** (klasën, kabinetin dhe natyrën);
- **mjetet mësimore** (vizuele dhe audiovizuele);
- **mjetet teknike ndihmëse** (dërrasën e zezë, aparatet projektuese, TV, radio, arkën e rërës, modelet, CD-të) etj;
- **bibliotekën e shkollës**;
- **mjetet e punës së nxënësve** (librin mësimor, libër leximi të gjeografisë, fletoren e punës, materialet ilustrative, treguesit hartografikë, fotografitë, diagramet, grafikonet, tabelat, fjalorin gjeografik, atlasin gjeografik, hartat konture dhe memece, prerjet, bllok-diagramet, skemat, instrumentet matëse etj.).

Mjetet e konkretizimit në mësimin e gjeografisë

Mjetet e konkretizimit në mësimin e gjeografisë kanë rëndësi të madhe, ngase lënda e gjeografisë ka karakter vizuel. Paraqitja indirekte e

së vërtetës gjeografike përcillet me **fjalën e gjallë** dhe me përdorimin e **mjeteve mësimore**. **Demonstrimi** është detyrë e arsimtarit, kurse **vëzhgimi** është obligim i nxënësit.

Vëzhgimi mund të jetë i drejtpërdrejtë dhe **indirekt** me përdorimin e:

- ❖ **fotografive, filmit, emisioneve televizive**, kompjuterit, modeleve, maketave, globit, hartave me shkallë të madhe (plane), të mesme, të vogël, gjeografike, fizike, shoqërore, ekonomike, memece, imazheve satelitore etj.;
- ❖ **vizatimeve gjeografike** (vizatime lëndore, diagrame, grafikone, hartograme);
- ❖ **vlerave numerike** (përmes tabelave etj.);
- ❖ **librave mësimorë, librave të leximit, revistave gjeografike** etj.

Format e punës në mësimin e gjeografisë

Në procesin mësimor do të përdoren disa forma të punës, me qëllim të aktivizimit të nxënësve për ta bërë mësimin sa më të efektshëm:

- forma **individuale** e punës;
- forma e punës në **çifte**;
- forma e punës në **grupe**;
- forma me **gjithë klasën**;
- **format e veçanta** të mësimin të gjeografisë, si mësimi i programuar, mësimi i shtuar apo suplementar, mësimi plotësues, mësimi vazhdues, aktivitetet e lira, mësimi ekipor etj;
- **vështrimet në rrethinë, ekskursionet** mësimore gjeografike.

Metodat dhe teknikat e punës në mësimin e gjeografisë

Prej metodave do të aplikohen:

- **metodat verbale** - metoda parafolëse (frontale), bashkëbiseduese, dialogu dhe diskutimi;
- **metoda tekstuale**;

- **metoda demonstrative ilustrative** (demonstrimi i ilustrimeve, modeleve, simulimeve, lëndëve, objekteve);
 - a) demonstrimi në mjedisin jetësor;
 - b) demonstrimi në klasë apo në kabinetin gjeografik;
 - c) vëzhgimi i drejtpërdrejtë gjeografik;
 - ç) vështrimi i objekteve, i dukurive e i proceseve gjeografike në hapësirë;

Përveç metodave mësimore të lartpërmendura, gjatë procesit mësimor duhet të përdoren edhe **teknika të tjera të mësimdhënies**, si:

- ❖ **brainstormingi (stuhi mendimesh);**
- ❖ **diskutimi që zgjedh problemin;**
- ❖ **mësimi zbulues;**
- ❖ **teknika e hartimit dhe e drejtimit të pyetjeve;**
- ❖ **pema e mendjes (harta e mendimit, teknika klaster);**
- ❖ **gjuha grafike e komunikimit;**
- ❖ **inserti;**
- ❖ **tabela e insertit;**
- ❖ **tabela (harta) e koncepteve;**
- ❖ **grupet e ekspertëve (xhikso me ndërthurje);**
- ❖ **rrjeti i diskutimit;**
- ❖ **di-dua të diç – mësoj;**
- ❖ **ditari dypjesësh;**
- ❖ **termat paraprakë;**
- ❖ **eseu (studimi i vogël);**
- ❖ **diagrami i Venit;**
- ❖ **programi televiziv;**
- ❖ **kubimi;**
- ❖ **DRTA;**
- ❖ **Turi i galerisë;**
- ❖ **Pesëvargëshi;**
- ❖ **Fjalën e fundit ruaje për mua, etj.**

Verifikimi i diturive të nxënësve

Verifikimi dhe vlerësimi i **shkallës së përvetësimit** të dijes gjeografike nga nxënësit është proces tepër i rëndësishëm për zbatimin e suksesshëm të këtij programi. Më të frytshme konsiderohen: verifikimi, notimi dhe vlerësimet sistematike. Duhet të verifikohen dhe të vlerësohen **sasia dhe cilësia e diturive të nxënësve, si faktet dhe objektet gjeografike**, konceptet dhe shkathësitë.

Funksionet e verifikimit dhe të vlerësimit janë:

Dituritë e nxënësve **duhet verifikuar në mënyrë sistematike**. Në fazën e verifikimit **kontrollimi** mund të bëhet **frontalisht**, duke i nxitur nxënësit me pyetje të shkurtra, të shpejta, që kërkojnë dije faktike, gjeturi topografike, njohje të disa shënimeve.

Format e verifikimit

Gjatë vitit shkollor duhet zbatuar disa forma të kontrollit:

- **verifikimi me gojë** mund të jetë **individual dhe grupor** në çdo orë mësimore;
- **verifikimi me shkrim**, po ashtu, mund të jetë **frontal dhe individual**. Kjo formë e verifikimit disa nxënësve u përgjigjet më shumë. Detyrën, problemin e dhënë nxënësit duhet ta zgjedhin brenda kohës së caktuar;
- **verifikimi përmes detyrave tekstuale-grafike**. Në praktikën mësimore detyrat e këtilla paraqiten në listat kontrolluese dhe në testet e diturive;
- **verifikimi përmes zgjedhjes së punëve praktike** arrihet përmes verifikimit të diturive, fakteve, mënyrën e të menduarit gjeografik, shkallën e përvetësimit të shkathësive e shprehive;
- **verifikimi i detyrave shtëpiake**. Për notim veçanërisht janë të përshtatshme punimet e pavarura, referatet, zgjidhja e ndonjë problemi praktik në mënyrë të pavarur.

VLERËSIMI DHE NOTIMI

Çdo shprehje e nxënësit me gojë, me shkrim apo praktik, e që ka të bëjë me mësimin e gjeografisë, do të duhej vlerësuar. Vlerësimi përfshin notimin për punën dhe dijen e shfaqur. Pas vlerësimit pason notimi.

Vlerësimi kërkon: objektiva të qartë mësimorë, motivim të nxënësve, njohjen e përvojës dhe të aftësive të nxënësve.

Vlerësimi bazohet: ç'thon nxënësit, ç'shkruajnë nxënësit, ç'bëjnë nxënësit.

Etapat e vlerësimit: kontrolli, p.sh. ç'dinë (ç'është arritur) dhe çfarë nuk dinë nxënësit (çka nuk është arritur), **matja dhe vlerësimi.**

Notimi duhet të jetë **publik dhe me nota të plota.** Puna mësimore duhet të vlerësohet në mënyrë sistematike. Thelbi i vlerësimit është zbatimi efikas i evidencës, i verifikimit dhe i notimit.

Tipat e vlerësimit

- **Vlerësimi formues;**
- **Vlerësimi përmbledhës** bëhet me qëllim notimi pas një periudhe të caktuar të mësimdhënies, p.sh., pas një kapitulli, gjysmëvjetori, viti etj.;
- **Vlerësimi klasifikues** ka për qëllim të caktojë pozitën e nxënësit në raport me shkathësitë e zotëruara paraprake;
- **Vlerësimi diagnostikues** përcakton te nxënësitë dobësitë, vështirësitë, problemet dhe identifikon nxënësit me nevoja të veçanta;
- **Vlerësimi i brendshëm** formulohet, zhvillohet dhe vlerësohet nga mësuesi;
- **Vlerësimi i jashtëm** hartohet jashtë shkollës (specialistë të nivelit të lartë në Ministri, zyrtarët rajonalë dhe komunalë);
- **Vlerësimi i përditshëm** bazohet në bazë të kontrollit të punës së nxënësve në klasë;
- **Vlerësimi paraprak** bëhet para testimit vlerësues;
- **Vlerësimi përfundimtar** bëhet në fund të vitit dhe bazohet në vlerësimin përfundimtar të lëndës së gjeografisë;
- **Vlerësimi si proces** bazohet në vlerësimin e mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë gjatë kryerjes së një pune apo detyre në zhvillim;
- **Vlerësimi orientues** është i nevojshëm për orientim në profesion dhe zhvillimin vetjak;

- **Vetëvlerësimi** është proces gjatë të cilit mësuesi, shkolla, nxënësi mbledhin informata për veten dhe bëjnë gjykimin e vlerave të tyre.

Instrumentet e vlerësimit janë:

Mësimdhënësi i lëndës duhet të zgjedhë dhe të zbatojë një numër instrumentesh për matjen dhe vlerësimin, siç janë:

- **vrojtimi,**
- **pyetësi (vetëvlerësimi),**
- **raporti me shkrim i një pune praktike apo hulumtimi,**
- **të shprehurit me gojë,**
- **të shprehurit me shkrim,**
- **fleta kontrolluese** (përdoret për shkathësitë manovruese të nxënësit),
- **dosja ose portofoli (vetëvlerësimi),**
- **testi.**

Testi duhet të jetë i bazuar në kritere dhe objektiva.

Testi i arritshmërisë duhet të ndërtohet nga kërkesat ose pyetjet:

- me përgjigje alternative të shumta,
- me përgjigje të hapura të shkurtra,
- me përgjigje të hapura të zgjeruara etj.
- dhe çdo instrument tjetër që mësimdhënësi e vlerëson të nevojshëm.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

1. Teksti shkollor dhe fletoret e punës për klasën përkatëse
2. Atlasi gjeografik shkollor
3. Metodologjia e mësimdhënies
4. Hartat e ndryshme të Evropës
5. Globi, instrumente meteorologjike, hidrometrike etj.
6. Revista profesionale dhe shkollore
7. Fotografii, postere, gazeta
8. Programe kompjuterike, internet, CD, fotoslajde, filma, videokaseta etj.

HYRJE

Programi i Edukatës qytetare është hartuar duke pasur parasysh moshën e nxënësve, njohuritë dhe shkathtësitë e fituara nga mësimi i kësaj lënde në klasat e mëparshme, por edhe nga lëndët e tjera që ofrojnë përmbajtje të përafërta me këtë lëndë mësimore.

Njohuritë e fituara nga kjo lëndë nëpër klasat e mëparshme i shërbejnë nxënësit si bazë për krijimin e njohurive dhe shkathtësive të reja nga fusha e qytetarisë – kryesisht të atyre që lidhen me të drejtat e njeriut, detyrat dhe me përgjegjësitë e qytetarit si dhe me jetën ekonomike – si një prej aspekteve më të rëndësishme të jetës shoqërore. Liritë dhe të drejtat njerëzore janë shtruar edhe në klasat e mëparshme (sidomos në klasën VI), por në klasën VIII fusha e të drejtave, detyrave dhe përgjegjësive do të ndërlihet më tepër me fushën e ekonomisë. Kjo ndërlihdje e njohurive dhe shkathtësive qytetare me fushat shumë konkrete si ekonomia, prodhimi, konsumi, shkenca dhe teknologjia, u ndihmon nxënësve të parapërgatiten si akterë të ardhshëm e të rëndësishëm në planin e sferës më vitale të shoqërisë – ekonominë.

Nxënësit e klasës VIII janë në moshën kur rrumbullakësojnë një cikël të rëndësishëm të shkollimit dhe duhet të rifillojnë ciklin tjetër po ashtu shumë të rëndësishëm - atë të orientimit dhe pastaj përcaktimit profesional. Njohuritë e fituara më parë për klubet, shoqatat dhe institucionet, do t'u shërbejnë nxënësve si përvojë e rëndësishme për të cilën do të bëhet përshtatja më e lehtë e logjikës së aktivitetit vullnetar me logjikën e punës dhe aktivitetit profitabil. Këtë do ta mundësojnë edhe njohuritë dhe shkathtësitë e fituara mbi rolin e shkencës dhe të teknologjisë në jetën e njeriut dhe në zhvillimin e përgjithshëm të shoqërisë.

QËLLIMET E LËNDËS

Lënda e Edukatës qytetare ka për qëllim:

- të mundësojë njohjen e të drejtave, të detyrave dhe të përgjegjësisive të qytetarit si dhe të organizatave e të dokumenteve më të rëndësishme për të drejtat e njeriut/fëmijëve;
- të bëjë vetëdijësimin për rëndësinë e respektimit të të drejtave dhe të përgjegjësisive njerëzore dhe të ndihmojë në zhvillimin e aftësive për kundërshtimin e diskriminimit mbi bazën e moshës, gjinisë, prejardhjes etnike, statusit ekonomik etj.;
- përgatitja për pjesëmarrje aktive në jetën sociale, ekonomike dhe politike në shoqërinë demokratike kosovare;
- të zhvillojë njohuritë bazë për punën dhe ekonominë si fushat më të rëndësishme shoqërore si dhe për mënyrat e organizimit dhe funksionimit të ndërmarrjeve ekonomike;
- të krijojë te nxënësit shprehitë e kursimit dhe të konsumit të planifikuar;
- t'i ndihmojë nxënësit të kuptojë lidhjet dhe ndikimet reciproke ndërmjet ekonomisë dhe mjedisit si dhe t'i njohë parimet e zhvillimit të qëndrueshëm;
- t'i ndihmojë nxënësit të kuptojë rëndësinë e shfrytëzimit të planifikuar të pasurisë vendore, mënyrën dhe rëndësinë e menaxhimit të drejtë të resurseve ekonomike të Kosovës;
- t'i zhvillojë njohuritë e nxënësit për rolin e shkencës dhe të teknologjisë për zhvillimin ekonomik dhe shoqëror, por edhe për përparimin e përgjithshëm social dhe personal.

OBJEKTIVAT E LËNDËS

Nxënësi i kësaj klase duhet të arrijë këta objektiva:

Të zhvillojë qëndrimet dhe vlerat

- në fushën e tolerancës ndaj personave me përkatësi tjetër gjinore, etnike, fetare, kulturore, racore;
- duke i kundërshtuar format e ndryshme të diskriminimit mbi bazën e moshës, gjinisë, përkatësisë fetare, kombëtare, racore;

- Duke u bërë kureshtar dhe i vullnetshëm për njohuritë rreth aktiviteteve të organizatave që për funksion bazë kanë shërbimet ekonomike dhe komerciale.

Të njohë

- ligjin e punës, të drejtën për punë si njëra ndër të drejtat elementare si dhe konventat ndërkombëtare për mbrojtjen e punëtorëve në punë;
- konceptet si: ndërmarrje, kompani, korporatë, menaxhim dhe konceptet e tjera që lidhen me fushën e ekonomisë dhe të tregut;
- format e ndryshme të ndërmarrjeve (ndërmarrje publike, private, e përzier).
- gjendjen dhe resurset kryesore të ekonomisë kosovare;
- mënyrat e ndikimit dhe pjesëmarrjes së punëtorëve në drejtimin e ndërmarrjeve;
- trendet e zhvillimit të teknologjisë e sidomos të asaj informative.

Të kuptojë

- detyrat dhe përgjegjësitë e qytetarit në përgjithësi, por edhe detyrat dhe përgjegjësitë e punëtorit, udhëheqësit dhe drejtorit në ndërmarrje;
- rëndësinë e pjesëmarrjes aktive në qeverisjen e ndërmarrjeve dhe mënyrat e ndikimit në qeverisje;
- parimet e zhvillimit të qëndrueshëm dhe rëndësinë e zbatimit të tyre duke filluar prej nivelit lokal deri në atë global;
- rëndësinë e organizimit sindikal për mbrojtjen e të drejtave të punëtorëve në punë;
- format e ndryshme të diskriminimit dhe shfrytëzimit të punës së fëmijve;
- rolin e shkencës dhe të teknologjisë në zhvillimin e shoqërisë.

Të vlerësojë

- përmbushjen e detyrave dhe të përgjegjësive që i përkasin si qytetar;
- rëndësinë e udhëheqjes së drejtë për zhvillimin e ndërmarrjes, biznesit ose institucionit, por edhe të shoqërisë në përgjithësi;
- ndikimin e shkencës dhe të teknologjisë në jetën e përditshme.

Të zbatojë

- detyrat dhe përgjegjësitë personale që kanë të bëjnë me jetën në: familje, shkollë, komunitet dhe në shoqëri;
- njohuritë e fituara nga shkenca dhe teknologjia me rastin e komunikimit, informimit;
- shprehitë e kursimit dhe konsumit të planifikuar.

Të analizojë

- efektet e veprimeve që kanë të bëjnë me konsumin dhe kursimin e të mirave materiale;
- efektet dhe rezultatet e shkencës dhe teknikës për zhvillimin e prodhimit dhe shërbimeve në fushën e ekonomisë.

Të sintetizojë

- rolin e shkencës dhe të teknologjisë në zhvillimin e përgjithshëm të ekonomisë dhe të shoqërisë.

STRUKTURA E LËNDËS

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	NUMRI I ORËVE
TË DREJTAT DHE PËRGJEGJËSITË	Liritë dhe të drejtat e njeriut /fëmijëve	6
	Detyrat dhe përgjegjësitë	5
EKONOMIA DHE TEKNOLOGJIA	Puna, prodhimi dhe konsumi	10
	Tregu dhe shpërndarja	8
	Shkenca, teknologjia dhe shoqëria	8

PËRMBAJTJA PROGRAMORE

Liritë dhe të drejtat e njeriut / fëmijëve

Nxënësi të mësojë se: çka janë dhe cilat janë të drejtat qytetare, kulturore, ekonomike, politike, dhe sociale; mbrojtjen ligjore të të drejtave të njeriut; cilat janë organizmat për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut në Kosovë dhe në botë; format e ndryshme të diskriminimit, por edhe të luftimit të diskriminimit njerëzor (diskriminimi në punë); dhe rëndësinë e dokumenteve për të drejtat e njeriut si dhe ndikimi i tyre për paqen në botë.

Rezultatet e pritshme

Nxënësi:

- dallon llojet e ndryshme të organizatave dhe të shoqatave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të fëmijëve;
- analizon punën e shoqatave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Kosovë;
- analizon nevojat për aktivitete të reja në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe të drejtave të fëmijëve në Kosovë;
- kupton format e ndryshme të diskriminimit në punë;
- vlerëson lidhjet e bashkëpunimit ndërmjet organizatave që merren me fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut/fëmijëve.

Detyrat dhe përgjegjësitë

Nxënësi të mësojë: cilat janë detyrat dhe përgjegjësitë e qytetarit në shoqërinë demokratike; respektimin e ligjit, respektimin e të drejtave të njeriut, pagesën e taksave, pjesëmarrjen në qeverisje; çka është ndjenja e përgjegjësisë?.

Rezultatet e pritshme:

Nxënësi:

- përshkruan detyrat dhe përgjegjësitë e qytetarit në shoqërinë demokratike;

- dallon detyrat prej përgjegjësive;
- analizon llojet e detyrave dhe përgjegjësive të qytetarit;
- vlerëson ndjenjën e përgjegjësisë për veprimet që i ndërmerr në komunitet.

Puna, prodhimi dhe konsumi

Nxënësi të mësojë:

Për punën si aktivitet dhe kusht i domosdoshëm i ekzistencës së njerëzve dhe i mirëqenies sociale; ligjin e punës; të drejtat e punëtorëve dhe mbrojtjen në punë.

Çka është ekonomia? Ekonomia tradicionale, ekonomia e planifikuar dhe ekonomia e tregut; degët e ekonomisë; ekonomia e Kosovës.

Për llojllojshmërinë e resurseve ekonomike dhe pasurive natyrore të Kosovës.

Për pasojat nga shfrytëzimi i padrejtë dhe i paplanifikuar i resurseve natyrore.

Klasifikimet e ndryshme të ndërmarrjeve ekonomike: (publike – private; të vogla – të mesme – të mëdha; prodhuese- tregtare –shërbyese).

Procesi dhe faktorët e prodhimit. Sistemi i qarkullimit të kapitalit dhe investimet. Sistemi i pagesave, bankat, tatimet.

Shkollimi, profesionet, si dhe nevojat e përhershme për aftësim profesional.

Problemet sociale si papunësia, varfëria në Kosovë dhe në botë.

Për nevojat e kursimit dhe konsumit të planifikuar.

Rezultatet e pritshme:

Nxënësi:

- kupton se puna është kusht i rëndësishëm për begatimin e jetës personale, familjare dhe kolektive;
- dallon ekonominë tradicionale, ekonominë e planifikuar dhe ekonominë e tregut;
- analizon format e ndryshme të diskriminimit në punë ose të shkeljes së të drejtave të punëtorëve;
- vlerëson rolin e ndarjes së punës dhe të profesioneve për zhvillimin e gjithmbarshëm të shoqërisë;
- shpjegon rëndësinë e kursimit dhe dëmet nga konsumi i tepruar.

Tregu dhe shpërndarja

Nxënësi të mësojë çka është: tregu dhe ekonomia e tregut; konkurrenca dhe monopoli; oferta dhe kërkesa; tregu lokal, regjional dhe ai botëror; transporti dhe llojet e transportimit; çmimi dhe cilësia e mallit; reklama dhe marketingu.

Rezultatet e pritshme:

Nxënësi:

- Kupton se tregu është forma më e përhapur e këmbimit të të mirave materiale;
- Shpjegon çka është oferta dhe çka është kërkesa;
- Kupton se si caktohet çmimi i një malli;
- Shpjegon rëndësinë e reklamës dhe marketingut për zhvillimin e aktiviteteve në biznes.

Shkenca, teknologjia dhe shoqëria

Nxënësi të mësojë për: rolin e shkencës dhe të teknologjisë në zhvillimin e ekonomisë, industrisë, kulturës dhe jetës së përditshme; revolucionin informatik dhe ndikimin i internetit; për zbatimin e teknologjive të reja në të gjitha fushat e jetës njerëzore; ndikimet e shkencës dhe të teknologjisë në mjedisin jetësor; lidhjen ndërmjet etikës, në njërën anë, dhe shkencës e teknikës, në anën tjetër.

Rezultatet e pritshme:

Nxënësi:

- shpjegon rolin e shkencës dhe të teknologjisë si faktorë shumë të rëndësishëm për zhvillimin e shoqërisë;
- vlerëson rëndësinë e zbatimit të teknologjive të reja në prodhim dhe dëmet nga teknologjitë e tejkualuar.
- vlerëson funksionin e shkencës në krijimin e një rrjeti shumë të gjerë të komunikimit ndërmjet njerëzve.

QASJA NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

Për dallim prej klasave të mëparshme përmbajtja programore e Edukatës qytetare për klasën VIII pak a shumë dominohet prej temave që i përkasin fushës së ekonomisë dhe teknologjisë. Fakti se në këtë plan dhe program janë futur probleme nga fusha e ekonomisë, flet se Edukata qytetare ka lidhje me **ekonominë**. Disa koncepte elementare nga fusha e ekonomisë si: kapitali, investimi, paraja, tregu, prodhimi, konsumi etj., do të jenë pjesë mësimore të planit dhe programit të kësaj lënde.

Lidhjen me **historinë** e mundësojnë përmbajtjet programore të katër nënkategorive kryesore lëndore: (1. Liritë dhe të drejtat e njeriut, 2. Puna, prodhimi dhe konsumi dhe 3. Tregu dhe shpërndarja, dhe 4. Shkenca dhe teknologjia). Përmbajtjet mësimore të këtyre temave do të lidhen edhe me aspektet historike të zhvillimit të tyre që do të mësohen edhe në lëndën e historisë. Pra, me **historinë**, edukata qytetare ka lidhje të ngushtë po aq sa edhe me **gjeografinë**, sepse trajtohen probleme shoqërore ekonomike që kanë të bëjnë me vende të ndryshme dhe në kohë të ndryshme.

Edukata qytetare lidhet me **gjuhën shqipe** për faktin se kultura gjuhësore e nxënësit pasurohet edhe me terma dhe shprehje nga fusha e ekonomisë gjë që ndihmon në zhvillimin e kulturës qytetare të nxënësit.

Me **artin figurativ**, ka lidhje sepse përmes figurave (grafikëve, tabelave) ose vizatimeve të tjera paraqiten në formë vizuale problemet e ndryshme ekonomike, shoqërore dhe qytetare.

Me **matematikën** po ashtu krijon lidhjen, duke përdorur grafikë, shifra dhe llogaritje të ndryshme statistikore.

Me **fizikën** dhe **teknologjinë** lidhet përmes përmbajtjeve që dalin nga nënkategoria: shkenca dhe teknologjia, si dhe me nevojën e përdorimit të mjeteve teknike: kompjuterëve, kasetofonave, kamerave, diktafonave, fotoaparateve, etj. në mësimin e kësaj lënde.

METODOLOGJIA

Për të realizuar planin dhe programin e Edukatës qytetare do të duhej që mësimdhënësit të përdorin një varg metodash – në vartësi nga përmbajtjet, por edhe nga detyrat që duhet t'i realizojnë nxënësit në kuadër të kësaj lënde. Shpjegimet dhe diskutimet në klasë, leximi i literaturës, puna në grupe, puna individuale, aktivitetet praktike, shfrytëzimi i internetit, aktiviteteve skenike, shfrytëzimi i multimedive, vizitat në terren, mbledhja e të dhënave, përpunimi dhe paraqitja e tyre,

përbëjnë metodat që do të përdoren në mësimdhënien dhe në mësimnxënien e Edukatës qytetare.

Metodologjia e mësimdhënies është proces i gjatë, i cili nuk fillon dhe përfundon në klasë, por përfshin tri etapa:

1. Planifikimin dhe përgatitjen,
2. Zhvillimin e mësimin, drejtimin e mësimin, klimën në klasë, disiplinën dhe vlerësimin e përparimit të nxënësve. E.R.R. (shih literaturën nr. rendor 11),
3. Vetëvlerësimin dhe reflektimin pas mësimin.

Mësimdhënia, mësimnxënia dhe ndërlidhja e pozicioneve arsimtar-nxënës përqendrohet nëpër tri faza.

1. Para mësimin
2. Gjatë mësimin
3. Pas mësimin

Në etapën e parë hyjnë: motivimi, objektivat, vlerësimi, burimet dhe mbikëqyrja e kohës etj.

Në etapën e dytë struktura e orës E.R.R.

Në etapën e tretë hyjnë: zgjerimi përtej temës (veprimtari të zgjeruara)

Ajo që e karakterizon mësimdhënien e suksesshme është menaxhimi i orës mësimore nga ana e arsimtarit, duke përdorur dhe përzgjedhur teknika dhe metoda të përshtatshme gjatë orës. Po i përmendim disa sosh.

Në evokim: organizuesit e përparuar, organizuesi grafikë, breinstorming, leximi i drejtuar, shkrimi i lirë etj.

Në realizim të kuptimit: I.n.s.e.r.t. ditari dy pjesësh, mësimdhënia e ndërsjellë, leksioni i avancuar etj.

Në reflektim: klaster, rrjeti i diskutimit, ese 5min. A.T.S. etj.

Është shumë e rëndësishme që mësimdhënësi të jetë i aftë në planifikim dhe në përgatitjen e orës mësimore, organizimin e të nxënësve, drejtimin e klasës, motivimin e nxënësve, komunikimin me ta si dhe gjykimin dhe vlerësimin e tyre.

VLERËSIMI

Përparimi i nxënësve në Edukatën qytetare nuk mund të matet vetëm me momentin e pyetjes, por në gjithë procesin e angazhimit dhe pjesëmarrjes aktive në klasë, në shkollë, në komunitet. Me rastin e vlerësimit të nxënësve në Edukatën qytetare nuk duhet mbështetur vetëm në informatat njohëse, por edhe në shkathtësitë e treguara në aktivitetet e ndryshme praktike si sjelljet me rrethin, vrojtimet në komunitet, mbledhjen e të dhënave dhe fakteve të rëndësishme për shpjegimin e temave të parapara me planin dhe programin e kësaj lënde.

Pse bëhet vlerësimi?

- për të siguruar informacion rreth përparimit të nxënësve,
- për t'i motivuar nxënësit,
- për t'i realizur objektivat e planifikuar,
- për të vlerësuar gatishmërinë e nxënësve për nxënie në të ardhmen.

Vlerësimi duhet të jetë sistematik dhe i llojllojshëm. Këto janë llojet e vlerësimit, të cilat mund dhe duhet të zbatohen në lëndën Edukatë qytetare: vlerësimi formues, përmbledhës, diagnostikues, i brendshëm, i jashtëm, i përditshëm, paraprak, i vazhdueshëm, objektiv etj.

Realizimi i vlerësimit, siç po shihet bëhet në forma dhe në lloje të ndryshme: me gojë, me shkrim, praktikë, tema përbledhëse, dosje, teste, detyra dhe provime. Këto lloje vlerësimesh bëhen me qëllim që nxënësit të krijojnë shprehi pune, aftësi shkrimi, leximi, aftësi studiuëse, organizuese, aftësi personale dhe shoqërore si, motivimi për të punuar në grup. Ky lloj diversiteti vlerësues ndihmon në kompleksin e formimit të personalitetit të nxënësit.

Përparimi i nxënësve në Edukatën qytetare nuk mund të matet vetëm me momentin e pyetjes, por në gjithë procesin e angazhimit dhe pjesëmarrjes aktive në klasë, në shkollë, në komunitet. Me rastin e vlerësimit të nxënësve në Edukatën qytetare nuk duhet mbështetur vetëm në informatat njohëse, por edhe në shkathtësitë e treguara në aktivitetet e ndryshme praktike si sjelljet me rrethin, vrojtimet në komunitet, mbledhjen e të dhënave dhe fakteve të rëndësishme për shpjegimin e temave të parapara me plan dhe program të kësaj lënde.

Vlerësimi nuk duhet të jetë vetëm proces i njëanshëm (arsimtar – nxënës), por ai duhet të jetë proces i shumanshëm. Te nxënësit duhet të

kultivohen shprehitë e vlerësimit kritik për përmbajtjet dhe për metodologjinë e mësimdhënies e të vlerësimit.

Për të mirën e shkollës, komunitetit e sidomos të vetë nxënësve do të duhej që shkolla të krijojë kushte që nxënësit, jo vetëm të vlerësohen, por edhe vetë të vlerësojnë.

LITERATURA

1. David C. Saffell, *CIVICS Responsibilities and Citizenship*, Grade 9, Westerville, Ohio, 2000
2. James E. Davis & Phyllis Maxey Fernlund, *CIVICS Participating in Government*, New Jersey 2001
3. Center for Civic Education, *We the People...*, Level II, 1993
4. Richard T. Schaefer & Robert P. Lamm, *Sociology*, The McGraw-Hill Companies, Inc. 1998
5. Zejnullah Gruda, *Mbrojtja Ndërkombëtare e të Drejtave të Njeriut I, II*, Universiteti i Prishtinës, 2001
6. Erlehta Mato, Bajram Shatri, Edukata qytetare 6 – **Libri Shkollor**, Prishtinë, 2004
7. Erlehta Mato, Bajram Shatri, Edukata qytetare 7 – **Libri Shkollor**, Prishtinë, 2004
8. Erlehta Mato, Bajram Shatri, Edukata qytetare 10 – **Libri Shkollor**, Prishtinë, 2004
9. Demë Hoti, Naser Zabeli, Edukata qytetare 11 - **Libri Shkollor**, Prishtinë, 2004
10. Shemsi Krasniqi, *Edukata qytetare*, klasa VI, Dukagjini, Pejë, 2004
11. Muhamet Mazreku, *Edukata qytetare*, Klasa IX, Libri shkollor, Prishtinë, 2003
12. Xhemali Beluli, *Kultura qytetare*, klasa VII, Shkup, 2002
13. Ahmet Mançellari, Sulo Hadëri, Dhori Kule, Stefan Qiriçi, *Hyrje në ekonomi*, Pegi, Tiranë, 2002
14. Halim Haziraj, *Ekonomia e mirëqenies dhe problemet sociale*, Suharekë, 2003

15. *Planifikimi i mësimi dhe vlerësimi*, KEC & ARA, Tiranë, 2001
16. Bardhyl Musai, *Metodologjia e mësimdhënies*, Tiranë, 2003
17. Bardhyl Musai, *Psikologji e edukimit*, Tiranë, 1999
18. Osman Buleshkaj & Robert C. Nizzi, *Mesazhe nga klasa*, KEDP, 2003
19. www.dadalos.org
20. www.unicef.org
21. www.ilo.org

EDUKATË MUZIKORE

HYRJE

Muzika është pjesë e formimit kulturor dhe nevojë e përhershme e njeriut.

Ajo komunikon në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe kreative me tërë qenien e tij, duke ia formuar mjedisin tingëllor. Nisur nga roli i muzikës në jetën e njeriut dhe ndikimit që ka në të, del dhe rëndësia e formimit edukativ-muzikor.

Edukata muzikore mundëson:

- dëgjim selektiv dhe aktiv të muzikës në programet e mediave dhe shfaqjeve muzikore;
- pjesëmarrje në formacione korale - instrumentale dhe në veprimtari të tjera muzikore;
- arsimim të mëtejshëm, i cili nxit interesim më të gjerë për muzikën, përkatësisht përgatitjen për ndonjë profesion ku muzika është pjesë përbërëse.

QËLLIMET

- Të sjellë gëzim, emocione dhe të zgjojë interes për veprimtari të ndryshme muzikore;
- Të zhvillojë dhe të ngritë muzikalitetin në vazhdimësi;
- të ndikojë në formimin e qëndrimit pozitiv ndaj muzikës kombëtare dhe botërore;
- të edukojë për përzgjedhje selektive të programeve muzikore dhe për mjedis të shëndoshë tingëllor;
- të zhvillojë kriteret për vlerësim dhe mendim kritik;

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM DHE SPECIFIKË

Nxënësit do të:

- ***njohin vepra të përzgjedhura muzikore nga kompozitorët botërorë dhe kombëtarë të epokave dhe të stileve të ndryshme:***
 - vërejnë dhe dallojnë karakterin shprehës, mjetet dhe formacionet interpretuese në veprat muzikore të dëgjuara;
 - dallojnë llojet (gjinitë) dhe zhanret e ndryshme muzikore përmes dëgjimit dhe interpretimit;
 - dallojnë format e caktuara muzikore përmes dëgjimit dhe interpretimit;
- ***muzikojnë në mënyrë të përbashkët dhe individuale:***
 - interpretojnë këngë (popullore, artistike shqiptare dhe të popujve të tjerë) me dhe pa shoqërim instrumental;
 - interpretojnë në instrumente të ndryshme, shoqërimet të këngëve dhe përmbajtje të veçanta instrumentale;
 - zhvillojnë aftësitë për këndim të drejtë dhe të bukur në nivel më të lartë (qëndrimi i trupit, frymëmarrja, artikulimi, këndimi shprehjeplotë, gradacionet në temp dhe në dinamikë);
 - zhvillojnë në nivel më të lartë ndjenjën ritmike, melodike e harmonike përmes interpretimit dhe dëgjimit;
 - zbatojnë dukuri të ndryshme ritmike, melodike dhe shkrimin notal;
- ***zhvillojnë kreativitetin:***
 - riinterpretojnë në mënyrë krijuese veprat e interpretuara;
 - plotësojnë, ndryshojnë dhe krijojnë tërësi melodike dhe ritmike;
 - shprehen në mënyrë kreative me lëvizje, shprehje figurative e letrare në bazë të përjetimit të veprës së dëgjuar muzikore;
- ***zhvillojnë të menduarit kritik:***
 - vlerësojnë interpretimin individual dhe të përbashkët;
 - vlerësojnë ngjarjet muzikore në mjedisin e tyre.

	VEPRIMTARITË MUZIKORE	PËRMBAJTJET TEMATIKO-INFORMATIVE	REZULTATET E PRITSHME	BURIMET ARTISTIKE MUZIKORE-SHEMBUJT E PROPOZUAR PËR DËGJIM
D Ë GJ I M	<ul style="list-style-type: none"> • dëgjojnë në mënyrë përjetuese dhe analitike vepra muzikore; • njohin dhe dallojnë muzikën instrumentale, vokalo-instrumentale dhe skenike; • dallojnë muzikën programore dhe absolute; • njohin shprehjen homofonike dhe polifonike; • dallojnë cilësitë e këngës popullore; • njohin cilësitë e muzikës së lehtë; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vepra e kompozitorë të epokave, stileve, llojeve dhe zhanreve të ndryshme; ➤ kantata, oratorio opera, opereta, baleti, vallja koreografike mjuzikëlli, muzika në film dhe në dramë ➤ poema simfonike ➤ vepra përkatëse homofonike dhe polifonike ➤ kënga popullore autoktone dhe ajo e kompozuar në këtë frymë ➤ xhaz, rok, pop, rep 	<p>Nxënësit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ rinjohin veprat e dëgjuara të kompozitorëve nga epokat dhe stilet e ndryshme; ➤ rinjohin dhe dallojnë format e veprave të caktuara muzikore; ➤ rinjohin dhe dallojnë veprat e dëgjuara programore dhe absolute; ➤ rinjohin dhe dallojnë shprehjen homofonike dhe polifonike; ➤ rinjohin dhe dallojnë cilësitë e këngës popullore; ➤ rinjohin cilësitë e muzikës së lehtë; 	<ul style="list-style-type: none"> - J.S.Bah: Kantata fshatare (kantata) - J.Hajdën: “Stinët e vitit” (oratorio) - G F Hendël: “Mesia” (oratorio) - V.A.Moxart: Fyelli magjik (opera) - Xh.Rosini: Berberi i Seviljes (opera) - Xh.Verdi: Nabuko, Aida (opera) - P.Jakova: Mrika (opera) - Zh.Ofenbah: Tregimet e Hofmanit (operetta) - J.Shtraus: Lakuriqi (operetta) - T.Daija: Lejlaja (operetta) - P.I.Çajkovski: Liqeni i mjellmave (baleti) - R.Mulliqi: Nita (baleti) - F.Ibrahimi: Plaga e dhjetë e Gj.E.Alisë (baleti) - I.Stravinski: Petrushka (baleti) - M.Ravell: Bolero (vallja koreografike)

				<ul style="list-style-type: none"> - <i>L.Bernshtajn: Tregim nga perëndimi (mjuzikëlli)</i> - <i>A.Ll.Veber: Fantomi nga opera (mjuzikëlli)</i> - <i>B.Shehu: Lepuri me pesë këmbë (muzikë për film)</i> - <i>Xh.Horner: Titaniku (muzikë për film)</i> - <i>R.Rudi: Fluturimi mbi folenë e qyqes (muzikë për dramë)</i> - <i>R.Shtraus: Til Ojlenshpigel (poema simfonike)</i> - <i>F.Beqiri: Poema dramatike "Skënderbeu"</i> - <i>F.Shubert: solokëngë (homofonia)</i> - <i>J.S.Bah: Prelud (polifonia)</i> - <i>"Oj lulija jonë "(këngë popullore)</i> - <i>R.Mulliqi: "Baresha" (kompozim në frymën popullore)</i> - <i>P.Çako-R.Dilo: "Për një çast" (muzikë e lehtë)</i> - <i>Xh.Gershvin: Rapsodia Blu (xhaz)</i> - <i>G.Miler: "Fëmija Deni" (xhaz)</i>
--	--	--	--	--

I N T E R P R E T I M	<ul style="list-style-type: none"> • interpretojnë këngë artistike, popullore dhe të lehta shqiptare dhe të popujve të tjerë; • interpretojnë pjesë nga veprat artistike – muzikore të epokave dhe stileve të ndryshme; • ndërlihin me lëvizje dhe vallëzim interpretimin vokal, instrumental dhe vokalo-instrumental; • interpretojnë pjesë vokale dhe instrumentale në bazë të përjetimit individual; • cilësojnë dhe vlerësojnë interpretimet e veta dhe të të tjerëve; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ këngë artistike, popullore dhe të lehta një, dy dhe shumëzërëshe; ➤ këngë, tema, melodi, kanone në tonalitete të njohura dhe të reja; ➤ dukuri të ndryshme ritmike – melodike; shkalla d-dur, h-mol, shkallët modale; ➤ Pjesë të ndryshme vokale, instrumentale dhe vokalo-instrumentale 	nxënësit: <ul style="list-style-type: none"> ➤ riinterpretojnë së paku gjysmën e numrit të këngëve dhe temave të përvetësuara duke përfshirë edhe luajtjen në instrumente; ➤ zbatojnë dukuritë ritmike dhe melodike të përvetësuara 	<ul style="list-style-type: none"> - S.Gjoni: Lule borë (këngë në frymën popullore) - Të gëzojmë (qytetare) - Kroi I fshatit tonë (qytetare) - L.V.Bethoven: Gjumi i natës (D-dur) - F.Shubert: Nina nëna - R.Shuman: Melodia (lojë instrumentale) - V.A.Moxart: Melodia (lojë instrumentale) - J.S.Bah: “Të vallëzojmë me gëzim” nga Kantata fshatare - Xh.Verdi: Kori I hebrenjëve nga opera Nabuko (tema) - V.A.Moxart: Aria e Papagenit nga opera Fyelli magjik (aria) - Xh.Verdi: “La donna mobile”- aria nga opera Rigoletto (aria) - P.Jakova: “Dielli ka prendue”- aria nga opera Mrika(aria) - I.Ferrari: Qyqja (kanon tre zërësh) - R.Sokoli: Kanon dyzërësh
K R I	<ul style="list-style-type: none"> • riinterpretojnë në mënyrë përjetuese dhe me mjete të shprehjes 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ këngët, meloditë, temat, kanonet; ➤ vepra sipas zgjedhjes; 	Nxënësit: <ul style="list-style-type: none"> ➤ realizojnë disa nga format e propozuara 	

J I M	<i>estetike përmbajtjet e përvetësuar muzikore;</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>në bazë të përjetimit të veprës së dëgjuar, nxënësit shprehen përmes lëvizjes, shprehjes figurative dhe shprehjes letrare;</i> • <i>nxënësit shprehen në mënyrë kreative me mjetet shprehëse muzikore;</i> • <i>cilësojnë dhe vlerësojnë ngjarjet muzikore në mjedisin e tyre.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>plotësimet, ndryshimet melo-ritmike, krijimi i melodive – këngëve;</i> ➤ <i>shoqërime të ndryshme instrumentale dhe vokale;</i> ➤ <i>manifestimet muzikore të shkollës, koncertet, shfaqjet muzikore.</i> 	<i>të punës krijuese sipas prirjeve të tyre individuale;</i>	
----------------------------------	--	--	--	--

* * Në program është dhënë një numër më i madh i këngëve për interpretim dhe veprave për dëgjim me qëllim që mësimdhënësi të ketë mundësi të zgjedhë (në mesin e tyre) ata shembuj që u përshtaten më shumë kushteve dhe përparimit konkret të nxënësve.

UDHËZIME DIDAKTIKO-METODIKE

Mësimdhënia e Edukatës muzikore në klasën VIII kërkon racionalizim, si në planifikimin e kujdesshëm, ashtu edhe në realizimin e përmbajtjeve programore.

Kjo bëhet e mundur duke i koncipuar njësitë e gërshetuara në kuadër të veprimtarive: dëgjimi, interpretimi dhe krijimi. Në temat mësimore që paraqiten në vazhdimësi edhe në klasat e mëparme, tash kërkesat thellohen dhe zgjerohen, kurse shkoqitja e përmbajtjeve të reja duhet të bëhet duke patur parasysh mundësitë zhvillimore muzikore të nxënësve.

Njësitë mësimore shumëdimensionale janë në funksion të kësaj kërkesë në mënyrë që aktivizimi i nxënësve të jetë në përputhje me interesimet dhe me aftësitë individuale të tyre.

Kërkesat që paraqiten në përmbajtjet programore mbështeten dhe zgjidhen duke u mbështetur në:

1. Literaturën e përzgjedhur muzikore për dëgjim dhe interpretim.
2. Njohuritë, konceptet dhe ligjshmëritë muzikore, të cilat ndihmojnë në ngritjen e nivelit të arsimit muzikor.
3. Informacionet për kulturën muzikore të mjedisit të nxënësit si dhe në formimin e qëndrimit estetik dhe pozitiv ndaj krijimtarisë kombëtare dhe botërore.

DËGJIM

Procedura metodike e dëgjimit të veprave të përzgjedhura duhet të mundësojë **dëgjim aktiv**. Dëgjimi duhet të jetë **i shkurtër** dhe **i përsëritur**, gjë që do të mundësojë rritjen e përqendrimit të vëmendjes së nxënësit. Posaçërisht dëgjimi i përsëritur mundëson njohjen më të gjithanshme të veprave, kompozitorëve, epokave dhe stileve, si dhe formës muzikore e formacioneve interpretuese. Me përgatitje motivuese para dëgjimit dhe komentimet përkatëse pas dëgjimit, procedura mësimore pasurohet dhe bëhet më atraktive për nxënësin. Informatat kthyes si: të shprehurit e përjetimit të veprës së dëgjuar në forma të ndryshme, komenti për elemente të saj etj., janë primesa të dëgjimit analitik.

INTERPRETIM

Interpretimi realizohet përmes këndimit dhe luajtjes në instrumente. Procedura metodike e këndimit bëhet: sipas veshit (imitimit), tekstit notal

dhe mënyrës së kombinuar (kur metoda sipas veshit dhe ajo sipas tekstit notal kombinohen) duke marrë parasysh mundësitë individuale të nxënësve. Luajtja në instrumente zbatohet në shoqërimin e këngëve dhe interpretimin e përmbajtjeve të veçanta instrumentale. Meqenëse përmbajtjet programore në këtë klasë janë kryesisht nga muzika vokalo-instrumentale, kërkesa për këndimin e temave ose të melodive të këtyre veprave është e arsyeshme. Nga aspekti metodik është mirë që këto të mësohen para dëgjimit të veprës, ngase kështu bëhen mbështetje dhe lidhje për përqendrimin e vëmendjes gjatë dëgjimit.

KRIJIM

Puna krijuese e nxënësit duhet të përshkohet nga spontaniteti dhe liria e të shprehurit përmes: krijimit të tërësive ritmike dhe melodike, lëvizjes, shprehjes figurative dhe letrare.

VLERËSIMI

Mësimdhënësi bën vlerësimin e arritjeve të edukimit muzikor në bazë të kërkesave profesionale didaktike dhe psikologjike. Vlerësimi bëhet në kuadër të grupit, duke vlerësuar arritjet në zhvillimin muzikor individual të nxënësve në dëgjimin aktiv, interpretimin vokal-instrumental dhe punën krijuese.

Mësimdhënësi përcjell, evidencon dhe vlerëson aftësitë muzikore, shkathhtësitë interpretuese, dituritë informative, ndieshmërinë dhe interesimin e nxënësve.

Vlerësohet rinjohja dhe përjetimi i shprehjes muzikore në veprat e dëgjuara.

Interpretimi vokal dhe instrumental vlerësohet në bazë të përvetësimit të numrit të caktuar të këngëve dhe të përmbajtjeve instrumentale, saktësisë melodike-ritmike dhe interpretimit të përjetuar. Vlerësimi duhet të jetë i baraspeshuar mes këndimit sipas veshit, tekstit notal dhe mënyrës së kombinuar gjithnjë duke pasur parasysh mundësitë individuale të nxënësve.

Mësimdhënësi duhet ta përcjellë dhe inkurajojë interesimin e nxënësit për shprehje kreative, në veçanti vlerësohet:

- rinjohja e veprave të dëgjuara,
- këndimi dhe luajtja instrumentale,

- diktimet melodike dhe ritmike,
- përgjigjet me goje dhe me shkrim,
- prezantimi,

instrumente të tjera të vlerësimit janë:

- testi,
- vetëvlerësimi.

Mësimdhënësi gjatë vlerësimit duhet të ketë parasysh standardet sipas nivelit dhe rezultatet e arritshmërisë në vartësi nga objektivat e parashtruar.

FORMAT E VEÇANTA TË OBLIGUESHME TË MËSIMDHËNIES MUZIKORE

Puna me kor dhe me orkestër është formë e veçantë dhe e obligueshme e edukimit muzikor në shkollën fillore, të mesme të ulët dhe të mesme të lartë. Në kor dhe orkestër marrin pjesë nxënësit me aftësi muzikore të theksuara dhe në bazë të interesit të tyre.

Këto forma të mësimdhënies muzikore paraqesin nivel të lartë të interpretimit muzikor dhe e përfaqësojnë shkollën në të gjitha shfaqjet publike në shkollë dhe jashtë saj.

Puna me korin dhe orkestrën e shkollës, si bazë për formimin e jetës artistike, do të jetë e planifikuar dhe e matshme me orar. Mund të formohen kore të niveleve të ndryshme, ora në kor zgjat sa ora mësimore, 45 minuta. Kjo punë e mësimdhënësit llogaritet në normën javore mësimore të tij me fond javor prej 2- 4 orë (në vartësi nga niveli). Gjatë vitit shkollor kori përgatit dhe prezanton program me kritere artistike – pedagogjike.

HYRJE

Zhvillimin psikofizik të fëmijve, në vazhdimësi e bënë të avancuar kontributi i Artit figurativ. Andaj, si pjesë e jetës, i gërshetuar me të, art bëhet i rëndësishëm për sistemin arsimor në të gjitha nivelet, duke i kontribuar lidhjes ndërlëndore të të nxënimit dhe zbatimit në jetë.

Duke njohur e përjetuar gjithnjë e më shumë natyrën me fenomenet e dukuritë e saj shkencore si dhe ato shoqërore, nxënësit zhvillojnë të menduarit dhe shprehjen individuale figurative, përkatësisht ngritet kreativiteti, intuitsa artistike dhe mendimi kritik .

Ashtu si proceset zhvillimore natyrore që janë në repetacion (përsëritje) të përhershme, edhe arti pamor përsëritë proceset e punës figurative përmes lëmenjve, teknikave e mjeteve përkatëse, duke njohur e zbatuar zhvillimin më të avancuar të inteligjencisë, shkathtësisë shprehëse, imagjinatës kreative, terminologjisë figurative, përkatësisht ngritje multimediale.

QËLLIMET

Nxënësit trajtojnë përjetimet më të fuqishme për shprehje figurative, krijojnë ide apo koncept artistik me veçanti individuale e kreative.

Si trajtim për punën figurative sipas përsëritjes së njohurive ndaj fenomeneve e dukurive natyrore e shoqërore, lëmenjtë figurativë, teknikat e mjeteve shprehëse, do të përforcohet ekuilibri kompozicional [drejtpeshimi], uniteti apo harmonia e elementeve estetike, ndryshueshmëria si kontrast në formë, ngjyrë, lëvizje, drejtim, ritëm, përpjestim e alternativa të kombinuara sipas imagjinatës, intuitës e shkathtësisë individuale

OBJEKTIVAT

E PËRGJITHSHËM	SPECIFIKË
Nxënësit duhen:	
- <i>Të përceptojnë</i>	Trajtat natyrore e artificiale në hapësirë. Komponimin hapësinor.
- <i>Të përjetojnë e veçojnë</i>	Përpjestimet objektive. Relacioni: objekt e sfond apo formë e hapësirë.
- <i>Të dallojnë</i>	Dominantën dhe unitetin kompozicional.
- <i>Të krijojnë</i>	Alternativën individuale figurative. Harmoninë e bashkëpunimit kolektiv.
- <i>Të vlerësojnë</i>	Shkallën zhvillimore, të njohuritve të shprehjes figurative. Arritjet programore, kreativitetin dhe terminologjinë figurative.

ORGANIZIMI I PËRMBAJTJES

Kategoria	Nënkategoria
I – Të vërejturit dhe perceptimi	1 - Hapësira = 5 orë 2 – Forma = 5 orë 3 – Sipërfaqja = 3 orë
II – Të shprehurit dhe kreativiteti	1 – Vija = 5 orë 2 – Ngjyra = 7 orë 3 – Harmonia = 5 orë
III – Analizë dhe vlerësim	1 – Komunikim = 4 orë 2 – Eseja = 3 orë

ORGANIZIMI I PËRMBAJTJES PROGRAMORE

Kategoria I – TË VËREJTURIT DHE PERCEPTIMI

Nënkategoritë	Temat mësimore	Udhëzime metodologjike	Rezultatet e pritshme
I-Hapësira	- KOMPONIMI hapësinor: - Interier (klasa, dhoma) - Eksterier (peisazh)	- Përmes teknikës së kolazhit të punohet komponim sipas natyrës e imagjinatës.	Nxënësi do të: - SAKTËSOJË perceptimin e thellësisë dhe ekuilibrin e formave. - KUPTOJË drejtpeshimin e përpjësimeve hapësinore.
2-Forma	- OBJEKTIVITETI (karakteri) natyror e imagjinitiv i formave të ndryshme.	- vizatim e pikturë i natyrës së qetë dhe i portretit.	- ZHVILLOJË E THELLOJË karakterin e objektit (formës) - DALLOJË llojllojshmërinë figurative reale e imagjinative
3-Sipërfaqja	- KOMPONIM i sipërfaqeve të ndryshme në sipërfaqe me përpjestim të caktuar.	- pikturim dekorativ me forma të sintetizuara dhe gjeometrike për zbatim në jetën e përditshme (zgrafito, qilimi, pllakati etj)	- KONCEPTOJË përpjesëtimet e sipërfaqeve - KREIROJË me sipërfaqe të ndryshme.

Kategoria II – TË SHPREHURIT DHE KREATIVITETI

Nënkategoritë	Temat mësimore	Udhëzime metodologjike	Rezultatet e pritshme
1. Vija	Vija në elementet kompozicionale (forma, masa, ritmi, lëvizja) si bosht i komponimit figurativ.	Trajtim sipas natyrës apo imagjinatës me llojllojshmëritë e valerin e vijës. Në fazën e lodhjes psikofizike, të bëhet ILUSTRIM sipas literaturës nga lënda e gjuhës dhe historisë	Nxënësi do të: - ZBATOJË komponim linear.
2. Ngjyra dhe vëllimi	KOMPONIME të ndryshme sipas llojllojshmërisë së ngjyrave: kromatike e akromatike, valer, të ngrohta e të ftohta. VËLLIMI në komponim.	Trajtim i ngjyrës në formimin e komponimit me nuancim, valer, etj. Trajtim i vëllimit me ngjyrë e modelim.	- ZBATOJË ndieshmërinë individuale- - intuitën kreative dhe njohjen e mundësive shprehëse e kompozicionale të ngjyrës dhe të vëllimit.
3. Harmonia dhe kontrasti	UNITETI kompozicional i elementeve figurative, si harmoni, dhe dominimi i njërit si kontrast.	Trajtim i ndryshëm sipas llojllojshmërisë së elementeve figurative nëpër lëmenj teknika figurative. Preferohet punë sipas imagjinatës.	-NJOHË thelbin estetik të elementeve figurative për të rritur shprehjen e harmonisë dhe akcentimin me kontrast si reflektim mendor i ndonjë ideokoncepti të pavarur.

Kategoria III –ANALIZA DHE VLERËSIMI

Nënkategoritë	Temat mësimore	Udhëzime metodologjike	Rezultatet e pritshme
1. Komunikimi	Reflektime rreth punimeve të vetë nxënësve dhe nga e kaluara artistike figurative.	- Seleksionim i vlerave të mira në punën gjithëpërfshirëse figurative të stimulojë qasjet dhe dashurinë më të madhe për shprehje joverbale (figurative) dhe verbale përmes njohjes së kulturës figurative globale.	Nxënësi do të : - KUPTOJË se arti figurativ zhvillon shpirtin e të bukurës si edukim moralo-shoqëror, arsimoro-shkencor dhe intelektualo-kreativ.
2. Eseja	Të përzgjidhet nga vetë nxënësit elementi shprehës i tipit figurativ si VETANALIZË verbale të formuluar në mënyrë të pavarur.	Përkrahje për vetafirmimin inteligjent e individual të nxënësit.	- MASOVIZOJË vlerat e kulturës figurative në shoqëri, përkatësisht rrethin ku jeton.

QASJET NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

- Sipas zhvillimit psikofizik, për klasën VIII, kuptimi ndaj qasjes ndërlëndore e ndërprogramore, bëhet më i ngjeshur me fitimin e informacioneve arsimoro – shkencore e figurative të parapara për këtë nivel (moshë). Në këtë jetësim lidhen: letërsia, gjeometria, biologjia, historia etj.

VLERËSIMI

- Me arritjen e standardeve të planifikuara dhe të programuara si proces i të nxënësve, formohet edhe baza e vlerësimit sipas këtyre kritereve; njohja lëndore, kuptimi e zbatimi programor, puna e rregullt dhe e suksesshme nxënësve, aftësitë shprehëse individuale, përkatësisht kreativiteti, njohja më e pasur e terminologjisë lëndore dhe të shprehurit verbal si mendim kritik dhe inteligjent.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE

- Vetëlidhshmëria e artit figurativ me jetën kërkon që procesin e mësimdhënies ta ndërtojë në mënyra të shumëllojshme si në metoda punuese të lidhura me lëmenj teknika e mjete pune, ashtu edhe me ekskursione të shkurtra (në formë vizitash) të galerive, muzeve apo ateleve të krijuesve figurativë të njohur në atë rreth e më gjerë.

PUNA PRAKTIKE (PËRVOJA E TË NXËNIT)

- Përshtatje aftësive praktike të nxënësve dhe kushteve punuese.
- Mirëkuptim i bashkëpunimit nxënës-arsimtar-nxënës si dhe arsimtar-prind-shkollë.
- Zbatueshmëria e kombinuar e metodave që ngrisin dashurinë ndaj shprehjes figurative për ndryshim të mjedisit jetësor.
- Masivizimi i së bukurës përmes ekspozitave dhe garimi si rritje e cilësisë artistike, aftësisë për zbatim në mjedisin ku jetojnë.
- Ndikimi përmes artit në globalizimin e kulturës multimediale.
- Kultivimi i rëndësisë së respektit, ruajtjes dhe kuptimit ndaj gjithë trashëgimisë arkeologjike, etnografike e artistike kombëtare e gjithënjëzore.

HYRJE

Në këtë klasë bëhet përvetësimi i njohurive dhe i shkathtësive të nevojshme si: paraqitja e trupave, teknologjia e materialeve makinerike, transmetuesit dhe motorët, trafiku, teknologjia e përpunimit të ujit, përdorimi i pajisjeve teknike si dhe komunikimi me kompjuter.

QËLLIMET

Programi mësimor i lëndës së teknologjisë ka për qëllim:

- Zhvillimin e aftësive të nxënësit për të njohur dhe kuptuar paraqitjen grafike të objekteve, projeksionin e pjerrët, aksonometrinë, prerjet e trupave, shpalosjen e sipërfaqeve, njohjen me materialet makinerike, teknologjinë e materialeve makinerike, transmetuesit dhe motorët, teknologjinë e përpunimit të ujit, përdorimin e pajisjeve teknike, trafikun si dhe zgjerimin e punës me kompjuter.
- Zhvillimin e shkathtësive për përpunimin e modeleve me materiale makinerike, si dhe disenjimin e objekteve me ndihmën e kompjuterit.
- Zhvillimin e shkathtësive të përhershme për mbledhjen e të dhënave relevante nga lëmi i teknologjisë dhe zbatimin e shkathtësive të fituara në situatat e ndryshme të jetës së përditshme.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

Të kuptojë

- Domethënien e termave të teknologjisë.
- Konceptet dhe parimet në projektionin e pjerrët, aksonometrinë, paraqitjen grafike të objekteve, materialeve makinerike, transmetuesit dhe motorët, teknologjinë e përpunimit të ujit, trafikun dhe komunikimin me kompjuter.

Të zbatojë

- Paraqitjen grafike të objekteve.
- Modele me materiale makinerike.
- Projektionin e pjerrët dhe aksonometrinë.

Të zhvillojë vlerat dhe qëndrimet

- Në kuptimin e sjelljeve personale (të jetë i vullnetshëm, kooperativ, i hapur, me nisëtiivë, etj.).
- Në kuptimin e përparësive që i ofron lënda.

Të demonstrojë shkathtësi mendore

- Në marrjen e vendimeve të logjikshme gjatë zgjidhjes së problemeve.
- Në zgjidhjen e problemeve nga lëmenjtë e teknologjisë.
- Zbatimin e të menduarit kreativ dhe kritik.
- Propozimin e zgjidhjeve alternative.
- Demonstrimin e krijimeve origjinale.

PËRMBAJTJET PROGRAMORE

Kategoritë	Nënkategoritë	Nr. i orëve	Përqindja
1. Paraqitja e trupave	1.1 Vizatimi i objekteve 1.2 Shpalosja e sipërfaqeve 1.3 Projektioni i pjerrët, Aksonometria	4	10,81%
2. Teknologjia e materialeve makinerike	2.1 Njohja me materialet makinerike 2.2 Vetitë e materialeve makinerike 2.3 Teknologjia e përpunimit të metaleve	7	18,92%
3. Transmetuesit dhe motorët	3.1 Transmetuesit dhe mekanizmat me gungë 3.2 Motorët me djegie të brendshme, turboraketorë dhe raketorë	6	16,22%
4. Trafiku	6.1 Të gjithë jemi pjesëmarrës në trafik 6.2 Njohja me motoçikletën	4	10,81%
5. Teknologjia e përpunimit të ujit	5.1 Uji teknik dhe uji i pijshëm 5.2 Përdorimi i ujit 5.3 Pastrimi i ujërave të zeza 5.4 Riciklimi i materialeve të përdorura	4	10,81%
6. Përdorimi i pajisjeve teknike	6.1 Pajisjet teknike shtëpiake 6.2 Pajisjet teknike dhe veglat për punë që përdoren në kabinet	4	10,81%
7. Komunikimi me kompjuter	7.1 Përmbajtja e internetit 7.2 Programi Internet Explorer	8	21,62%

KATEGORIA	NËNKATEGORIA	PËRMBAJTJA PROGRAMORE	REZULTATET QË DUHET ARRITUR	LIDHJA NDËRLËNDORE
1. Paraqitja e trupave	1.1 Vizatimi i objekteve	1.1.1 Vizatimi teknik i objekteve	Të njohë elementet e vizatimit teknik të objekteve.	Gjuhë amtare Gjuhë angleze Art figurativ
	1.2 Shpalosja e sipërfaqeve	1.2.1 Projektionet aksonometrike dhe specifikat e tyre	Të njohë ndërtimin e projeksioneve izometrike.	
	1.3 Projektioni i pjerrët, aksonometria	1.3.1 Mënyra e shpalosjes së sipërfaqeve	Të njohë mënyrën e vizatimit të projeksioneve izometrike.	
2. Teknologjia e materialeve makinerike	2.1 Njohja me materialet makinerike	2.1.1 Prodhimi dhe njohja e metaleve dhe legurave (aliazheve)	Të njohë si prodhohen metalet dhe legurat (aliazhet).	Gjuhë amtare Fizikë Kimi
	2.2 Vetitë e materialeve makinerike	2.2.1 Njohja e vetive të metaleve dhe legurave (aliazheve)	Të njohë vetitë fizike, kimike, teknologjike dhe mekanike.	
	2.3 Teknologjia e përpunimit të metaleve	2.3.1 Mënyrat e përpunimit të metaleve dhe legurave (aliazheve)	Të njohë mënyrat e përpunimit të metaleve dhe legurat (lëmimi, pastrimi, farkimi, derdhja, ngjitja, mbrojtja sipërfaqësore, etj.)	
3. Transmetuesit dhe motorët	3.1 Transmetuesit dhe	3.1.1 Transmetuesit me zinxhirë 3.1.2 Transmetuesit me rripa	Të njohë parimin e punës së këtyre transmetuesve, si dhe përbërjen e tyre.	Gjuhë amtare Fizikë

	mekanizmat me gungë	3.1.3 Transmetuesit me leva 3.1.4 Mekanizmat me gungë		
	3.2 Motorët me djegie të brendshme, turboraketorë dhe raketorë	3.2.1 Motorët me djegie të brendshme 3.2.2 Motorët turboraketorë dhe raketorë	Të njohë makinat lëvizëse – motorët.	
4. Trafiku	4.1 Të gjithë jemi pjesëmarrës në trafik	4.1.1 Rreziqet në trafik për shkak të shpejtësisë 4.1.2 Statistika për numrin e fatkeqësive në trafik	Të njohë rreziqet në trafik për mosrespektim të shenjave dhe rregullave të trafikut.	Gjuhë amtare Fizikë
	4.2 Njohja me motoçikletën	4.2.1 Njohja me pjesët e motoçikletës 4.2.2 Mirëmbajtja teknike 4.2.3 Drejtimi i motoçikletës në poligonin e trafikut	Të njohë pjesët e motoçikletës dhe drejtimin e tij në trafik.	
5. Teknologjia e përpunimit të ujit	5.1 Uji teknik dhe uji i pijshëm	5.1.1 Njohja me ujin teknik dhe ujin e pijshëm	Të njohë ujin teknik dhe ujin e pijshëm. Burimet-resurset e ujit.	Gjuhë amtare Fizikë Gjuhë angleze
	5.2 Përdorimi i ujit	5.2.1 Kujdesi gjatë përdorimit të ujit	Të njohë dhe të vetëdijësohet për përdorimin e ujit.	
	5.3 Pastrimi i ujërave të zeza	5.3.1 Teknologjia e pastrimit të ujërave të zeza	Të njohë teknologjinë e pastrimit të ujërave të zeza.	

	5.4 Riciklimi i materialeve të përdorura	5.4.1 Mundësia e riciklimit të materialeve të përdorura	Të njohë mundësinë dhe teknologjinë e riciklimit të materialeve të përdorura.	
6. Përdorimi i pajisjeve teknike	6.1 Pajisjet teknike shtëpiake	6.1.1 Pajisjet teknike që përdoren për gatim dhe ruajtje të ushqimit 6.1.2 Pajisjet për ngrohje dhe mbajtje të temperaturës 6.1.3 Pajisjet për mbajtjen e higjienës dhe përgatitjes së shpejtë të ushqimit	Të njohë konstruksionin e shporetit elektrik, frigoriferit dhe mënyrën e përdorimit të tyre. Të njohë konstruksionin e stufës termoakumuluese, klima pajisjes dhe mënyrën e përdorimit të tyre. Të njohë konstruksionin e lavatriçes, bojlerit, ujtisë, mikserit dhe mënyrën e përdorimit të tyre.	Gjuhë amtare
	6.2 Pajisjet teknike dhe veglat për punë që përdoren në kabinet	6.2.1 Pajisjet për mësimdhënie: grafoskopi, kompjuteri, projektori, etj. 6.2.2 Veglat për punë që përdoren në kabinetin e teknologjisë	Të njohë pajisjet për mësimdhënie dhe veglat për punë.	
7. Komunikimi me kompjuter	7.1 Përmbajtja e internetit	7.1.1 Posta elektronike 7.1.2 Newsgroup 7.1.3 World Wide Web - Web-i 7.1.4 FTP (File Transfer Protocol)	Nxënësit duhet të njohin mundësitë kryesore të komunikimit, të cilat i ofron interneti përmes shërbimeve të veta.	Gjuhë amtare Gjuhë angleze Lëndët shkencore etj.

		7.1.5 Chat 7.1.6 Net Meeting		
	7.2 Programi Internet Explorer	7.2.1 Startimi i programit 7.2.2 Adresa e Web-it 7.2.3 Pjesët strukturore të një Web-i – menytë, linket, kornizat, etj. 7.2.4 Veprimet kryesore: marrja e të dhënave nga Interneti (download), kopjimi, shtypja, etj. 7.2.5 Kërkimi i të dhënave sipas fjalëve kyçe (Search Engines, Google, etj.). 7.2.6 Hapja e adresës elektronike në Hotmail dhe Yahoo dhe shfrytëzimi i saj për komunikime (dërgimi i porosive, marrja e porosive, bashkëngjitja e dokumenteve kompjuterike një porosie (attachments), etj.	Aftësi të demonstruara në përdorimin e programit Internet Explorer. Shkathtësi të treguara në kërkimin dhe gjetjen e të dhënave përmes Internetit. Aftësi të demonstruara në hapjen e E-mail adresës dhe komunikimit përmes saj (dërgimi i porosive, dokumenteve, marrja e porosive, shtypja etj.). Shkathtësi të demonstruara në përdorimin e Web – faqeve me interes për mësim.	

METODOLOGJIA DHE UDHËZIMET DIDAKTIKE

Shpjegimi i përmbajtjes programore për të kuptuar paraqitjen grafike të objekteve, projektionin e pjerrët, aksonometrinë, prerjet e trupave, shpalosjen e sipërfaqeve, njohjen me materialet makinerike, teknologjinë e materialeve makinerike, transmetuesit dhe motorët, teknologjinë e përpunimit të ujit, përdorimin e pajisjeve teknike, trafikun si dhe zgjerimin e punës me kompjuter. Të realizohen shembuj konkretë për paraqitjen e trupave. Të bëhen provat me materiale makinerike. Të bëhen prova me transmetues dhe me motorë me djegie të brendshme, të njëjtat të realizohen sipas mundësisë edhe me modele të cilat mund të zbatohen me projektim në kompjuter. Të demonstronhet përpunimi i materialeve makinerike. Të njihet me teknologjinë e komunikimit përmes Internetit.

VLERËSIMI

Vlerësimi i të nxëniet bëhet në këto mënyra:

1. Vlerësimi i angazhimit të nxënësit gjatë realizimit të përmbajtjes programore
2. Vlerësimi i punës individuale
3. Vlerësimi i kontributit në punën grupore
4. Testimi gjatë procesit të mësimit dhe ai përfundimtar
5. Vlerësimi përmes detyrës projektuese

UDHËZIME NË PËRDORIMIN E LITERATURËS DHE BURIMEVE TË TJERA MËSIMORE

Literatura e propozuar

1. Pajtim Bejtja, Alqi Mustafai, Eva Zagori, Renata Qatipi, Robert Tytymçe, Franko Kondakçi: “Teknologjia 1”, Tiranë, 2002.
2. Engjëll Tartari, Alqi Mustafai, Eva Zagori, Velesin Peçuli: “Teknologjia 2”, Tiranë, 2002.
3. Rexhep Berisha: “Arsimi teknik”, Klasa VI, VII, VIII, Prishtinë, 2001.

4. Boris Abersek, Franjo Florjancic, Amand Patopnik: "Tehnika 7", Lubjanë, 2000.
5. Literatura në gjuhën angleze për: MS Office 97, MS Office 2000, MS Office XP, etj.

Pajisjet dhe parakushtet e tjera të nevojshme

1. Kabineti me pajisje për punimin e projekteve
2. Kabineti me kompjuterë dhe pajisje të tjera përcjellëse
3. Aplikacionet e nevojshme softverike
4. Lidhja në internet, rrjeti lokal në kabinet
5. Trajnime për arsimtarë
6. Mirëmbajtja

Kushtet minimale

1. Një kompjuter në shkollë për demonstrim të programit mësimor
2. Trajnime për arsimtarë

Vërejtje:

Në fondin e paraparë të orëve janë të përfshira ligjërimi, përforsimi i lëndës dhe testimi i nxënësve.

UDHËZIME METODOLOGJIKE

1. Theksi në demonstrim dhe punë individuale dhe grupore, p.sh., evokim dhe reflektim 25%, demonstrimi 25%, puna individuale dhe grupore 50%
2. Inkurajimi i punës individuale dhe i shkëmbimit të dijes dhe të shkathtësive, puna interaktive
3. Përsëritja e përmbajtjes përmes detyrave që përfshijnë zbatimin e më shumë njohurive të fituara

ORIENTIMET PËR PUNË TË PAVARUR

1. Puna grupore dhe individuale
2. Grupi i programerëve të shkollës

EDUKATË FIZIKE DHE SPORTIVE

2 orë në javë, 74 orë në vit

HYRJE

Përmes veprimeve lëvizore themelore dhe atyre rrethanore e sportive, nxënësve të kësaj grup- moshe duhet t'u mundësohet në mënyrë sa më të organizuar, të lirë e të hapur që t'i shprehin aftësitë e tyre lëvizore biologjike dhe të mësuar, të cilat duhet të bëhen përmes vlerësimit e kontrollit profesional të mësuesit të edukimit sportiv.

Përmbajtjet lëvizore duhet të jenë stimuluese, duke iu përshtatur aftësive e mundësive të zhvillimit të drejtë e sa më efektiv për të gjithë nxënësit, qofshin ata me pengesa të ndryshme aftësish, apo me dhunti lëvizore.

QËLLIMET

Përmes programeve të hartuara të përshtatura me kushtet zbatuese e aftësitë e verifikuara të nxënësve, atyre duhet sa më saktë t'u mundësohet:

- (1)zhvillimi i aftësive lëvizore e funksionale po ashtu edhe rritja dhe mbrojtja e shëndetit,
- (2)zbulimi dhe mënjanimi apo zvogëlimi i mangësive lëvizore, mundësisht edhe të atyre psikosomatike,
- (3)formimi i shprehive lëvizore sportive dhe memorimi sa më i lartë dhe më i gjatë i tyre për zbatim në jetën reale dhe në sport,
- (4)përzgjedhja e qëlluar e nxënësve në disiplinat e mundshme sportive, posaçërisht në sportet olimpikë etj.

Për zbatimin e qëllimeve kryesore kërkohet organizim cilësor nga aktivi i mësuesve të edukimit sportiv përmes strukturave udhëheqëse të

shkollës, të komunës e më lart, përfshirë edhe bashkëpunimin e ngushtë me prindër dhe organizatat joqeveritare, duke i përcaktuar detyrat dhe përgjegjësitë në interes të fëmijëve tanë.

OBJEKTIVAT

Kuptimet orientuese themelore mund të lidhen me:

1. Të zhvilluarit e aftësive trupore dhe trunore përmes aktivitetit lëvizor të programuar;
Përvetësimin e mjeshtrive të ndryshme sportive;
Formimin e qëndrimit të drejtë trupor e mendor në ballafaqim me situata të ndryshme praktike në klasë, në shkollë e më gjerë në shoqëri, etj.
2. Udhëheqja, kontrolli e korigjimi real i objektivave programore nga ana e mësuesit duhet të objektivizohet përmes:
 - 2.1. Matjeve në fillim të vitit shkollor, në gjysmëvjetor dhe në fund të vitit me masa si: centimetër, sekondë dhe kilogram dhe zbatimit të njohurive e përmasave,
 - 2.2. biomekanike e teknike të lëvizjeve mjeshtrorë sportive .

PËRMBAJTJA PROGRAMORE	Nr. i orëve
1. VLERËSIMI I AFTËSIVE LËVIZORE	4 orë
2. ATLETIKË	12orë
3. GJIMNASTIKË SPORTIVE DHE RITMIKE	14 orë
4. SPORTET KOLEKTIVE	24 orë
5. SPORTET INDIVIDUALE	12orë
- sportet luftarake	
- sportet me raketë	8 orë
6. SKIJIMI-NOTIMI ¹	7-10 ditë
7. PIKNIQET DHE FUSHIMI	2 ditë në vit
8. GARA SPORTIVE SË PAKU NË DY SPORTE (SIPAS KUSHTEVE)	

¹ Mësimi organizohet në terren të përshtatshëm për ski e not në bashkëpunim me drejtorinë e shkollës, prindërit dhe institucionet e tjera

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	PËRMBAJTJET PROGRAMORE	Numri i orëve (%)
ANTROPOMETRI DHE MOTORIKË	Vlerësimi i veçorive antropometrike dhe i aftësive lëvizore	(A) -Pesha e trupit (PT), - Lartësia e trupit (LT), etj. (M) - Kërcim nga vendi në gjatësi,(KVGJ) - Kërcim nga vendi në lartësi (KVL), - Vrapim 100 metra(V100m), - Vrapim 600mF-800mM dhe dy teste nga mjeshtëria e të mësuarit.	4 orë 5.4%
ATLETIKË	Vrapime Kërcime Hedhje Gara (në 2 disiplina)	Përsosje e mjeshtërisë së vrapimit (teknikë), kërcimeve dhe hedhjeve përmes: - Vrapimit të shpejtë, - Vrapimit stafetar dhe rritjes së qëndrueshmërisë në shtigje më të gjata se 600m për femra dhe 800m për meshkuj. - Ushtrimeve për kërcyeshmëri. - Kërcimit të lartë “fosberi”. - Hedhjes së topthave deri 300gr. - Shtytjes së gjyles 4kg. - GARA brenda e në mes të paraleleve së paku në dy disiplina ku duhet të rangohen nxënësit dhe grupëzohen në tri grupe sipas rezultateve.	12-14 orë 6.2-18.9 %
GJIMNASTIKË SPORTIVE DHE RITMIKE	Kërcime Ushtrime në dysHEME Në hekur Në unaza	- Kërcimi i kaluqit për së gjati me këmbë hapur e mbledhur. - Kërcimi i kalit për së gjati me këmbë hapur. - Ura nga qëndrimi i shtrirë - rrotullimi para me mbështetje në duar. - Rrotullimi prapa me mbështetje në duar. - Rrotullimi para dhe prapa me mbështetje në duar. - Rrotullimi para dhe mbapa nga mbështetja shaluar mbi duar (hehuri). - Nga lëkundja para dhe prapa kalim në varje palosur (unaza).	10-12 orë 13.5-16.2%

	<p>Në paralele</p> <p>Në traun gjimnastikor</p> <p>Në kali me dorëza</p> <p>Valle popullore dhe vallëzim modern</p> <p>Gara (2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nga lëkundje para dalje me kthim për 180°. - Nga mbështetje mbi krahë ngritje me lëkundje para në mbështetjen në duar. (paralele - meshkujt). - Lëkundje ballore në drushtin e lartë, në drushtin e ulët rrotullimi prapa dhe i shaluar, (paralele - femrat). - Përsëritje e elementeve të klasës së shtatë duke i komponuar. - Lëkundja nga mbështetja para dhe prapa. - Ushtrime përmes lëvizjeve ciklike e aciklike me topa, rrathë, litar e shishe druri. Hapat e valsit, rokut dhe dy valle popullore (vallet popullore dhe vallëzimi modern). - Brenda e mes paraleleve së paku në dy vegla. 	
SPORTE KOLEKTIVE	Futboll	<p>Pasimi dhe marrja e topit në lëvizje me kundërshtar gjysmaktiv dhe aktiv.</p> <p>Udhëheqja e topit gjysmaktiv dhe aktiv.</p> <p>Driblingu-mashtrimi me top dhe rrëmbimi i topit.</p> <p>Mbrojtja dhe sulmi grupor dhe ekipor.</p> <p>Futboll i vogël 7:7 me zbatim të rregullave elementare.</p>	
	Hendboll	<p>Përforcimi i lëvizjeve themelore (teknike) pa dhe me top si, gjuajtjet , pranimet, udhëheqjet etj.</p> <p>Stërvitja e formave të kundërsulmit grupor dhe kolektiv dhe të mbrojtjes individuale në gjysmën e fushës dhe në tërë fushën.</p> <p>Sulmi kolektiv me një pivot dhe mbrojtja zonale 6:0 me kalim në atë 5:1 me arbitrim.</p>	26 orë
	Volejbol	<p>Përsëritja e lëvizjeve teknike si dëbimi, pasimi, marrja dhe gjuajtja e topit etj.</p>	

		Shërbimi nga lart "tenis" dhe blloku Volejboll 6:6 me zbatim të rregullave elementare.	
	Basketboll Gara	Përforsim i elementeve tekniko-taktike si dhënia e topave bashkëlojtarit përmes formave lëvizore të ndryshme dhe gjuajtjeve në kosh etj. Loja 3:3, 4:4, me arbitrim. Brenda e mes paraleleve së paku në dy sporte kolektive.	
SPORTE INDIVIDUALE	Sportet luftarake- Xhudo	Njohja me teknikën themelore të lëvizjeve të xhudos si: kapjet e ndryshme rëniet etj.	
	Pingpong	Përsosje të teknikës themelore të goditjes me pëllëmbë me shpinë dhe goditje me rrotullim. Mësimi i shërbimeve bashkëkohore dhe i sistemeve të garave individuale e ekipore.	
	Roshula Gara (2)	Mësimi i lëvizjeve themelore të rrëshqitjes me roshula si para, prapa me ndalje, lëvizje gjysmëharkore etj., me shpejtësi adaptuese. Brenda e mes paraleleve së paku në dy njësi mësimore të kaluara.	6-12 orë
Aktivitete në ujë 7-10 ditë	Teknikat e notit: Gara	Përsosja e stileve të mësuara (krol, bretkosë). Të mësuarit e krolit në shpinë dhe lojëra me kërcime të lira në ujë. Stil i lirë	7-10 ditë

Aktivitete në borë 7-10 ditë	Disiplinat alpikë Gara	Përsosje e teknikës themelore të rrëshqitjes me ski si ecje, kthime, lëshime (disiplina alpikë). Lidhja e dy e më shumë kthimeve në terrene të përshtatshme për këtë grup-moshë . Në sllallom të madh në shteg të përshtatshëm për këtë grup- moshë.	7-10 ditë
Gara shkollore	Gara në sportet kolektive dhe individuale Krosi pranveror dhe vjeshtor	Së paku në dy degë sportive në kuadër të shkollës dhe ndërmjet shkollave të komunës, zonës e atyre finale e shtetërore për grup- mosha të caktuara me të dy gjinitë, krosi pranveror dhe vjeshtor	10-12 orë 16.2%
Shëtitje	Shëtitje në natyrë dy herë në vit	Ecja në natyrë me konfiguracion 6-12 km. Elemente të orientimit në natyrë dhe të kampingut (zgjedhja e kampit dhe vendosja e një tende). Lojëra të ndryshme të terrenit.	

UDHËZIME METODOLOGJIKE

Në bazë të kushteve që ka shkolla përshtaten përmbajtjet programore duke bërë,

- përfshirjen rreth 70% të përmbajtjeve programore (analizo tabelën) si mësim i obliguar ndërsa
- rreth 30% mësim zgjedhor

Metodologjia realizuese. Në procesin e mësimit të lëvizjeve në edukimin sportiv, pa marrë parasysh mjetet e konkretizimit që i ka shkolla, patjetër duhet zbatuar:

- demonstrimi praktik i njësive lëvizore nga ana e mësuesit të edukimit sportiv apo të ndihmësit të tij (nxënës, sportist). Në vartësi nga aftësitë e nxënësve dhe shkallës së ndërlikueshmërisë së lëvizjes, mësuesi zgjedh ecurinë metodologjike të ushtrimeve, duke u bazuar në radhë të parë
- në formën sintetike (tërësinë lëvizore), analitike apo kombinimi i të dyjave. Po ashtu, organizimi i orës mësimore bëhet në vartësi me kushtet, objektin, rekuizitat dhe numrin e nxënësve. Duhet bërë përpjekje që komplekset lëvizore përmbyllëse lidhur me kategoritë e nënkategoritë të cilat zbatohen, të finalizohen me lojë e garë.

Arritshmëria. - Në disiplinat lëvizore ku rezultatet mund të vlerësohen në masa metrike objektive si centimetër, sekondë, gram mësuesi i edukimit sportiv duhet të evidencojë gjendjen fillestare, pastaj atë kaluese dhe së fundi atë përfundimtare, duke bërë renditjen dhe grupëzimin e nxënësve së paku në tri grupe (të dalluar, mesatar e me aftësi të kufizuara). Për lëvizjet ku nuk mund të kemi masa metrike të sakta duhet bërë përpjekje që niveli i arritshmërisë të lidhet me shkallën e përvetësimit të mjeshtrisë së lëvizjeve nga aspekti i teknikës shkollore, stilit të notimit dhe duke pasur parasysh anën e drejtë biomekanike të lëvizjeve (me përshkrim).

Ndërlidhja me lëndët e tjera. - Orari mësimor, organizimi i orës së edukatës sportive, duke përfshirë edhe ngarkesat gjatë orës duhet të jenë asisoj që të ndikojnë në mënyrë motivuese për lëndët e tjera të asaj dite shkollore.

Njësitë mësimore të kategorive e nënkategorive të përfshira ndërli-
dhen, duke filluar nga matematika, informatika deri te lëndët biologjike e
shkencat e tjera në hierarkinë disiplinare e interdisiplinare të emërimeve.

VLERËSIMI

- vlerësimi i zhvillimit trupor ashtu si në klasën paraprake, të masave antropometrike bëhet 2 herë në vit. E detyrueshme është lartësia e trupit dhe pesha e trupit, po do të ishte mirë të mateshin edhe masat e tjera si indi dhjamor etj.
- Vlerësimi i aftësive motorike bëhet me sistemin CGS (centimetër, gram, sekondë). Instrumentet matëse obliguese janë: kërcim nga vendi në gjatësi, kërcim nga vendi në lartësi, vrapimi 100m dhe vrapimi 800m për femra dhe 1000m për meshkuj.
- Shkalla e informatave të mësuara lidhur me lëvizjet rrethore (sportive) vlerësohet individualisht dhe gjatë situatave të lojës dhe garës.

LITERATURA

1. Edukata fizike dhe sportive, Libri Shkollor, Prishtinë, 2004 (Libra të publikuar)
2. Hendboll, Prof.dr. Faik Çitaku;
3. Basketboll, Prof.dr. Masar Nixha;
4. Volejbol, Prof.dr. Enver Gjinolli;
5. Atletika, Prof.dr. Hysen Rakovica;
6. Futboll, Prof.dr. Enver Gjinolli;
7. Ski, Prof.dr, Masar Nixha- Mr.Aziz Dujaka;
8. Metodika e Edukatës fizike, Beqir Hasangjekaj-ligjërues;
9. Sate Practice- in Physical Edukation- Baalpe.
10. Ditari i edukimit sportiv, Instituti i Antropologjisë Sportive, 2003

Tirazhi: 2000 copë
E përgatiti për shtyp
*SHTËPIA BOTUESE **LIBRI SHKOLLOR*** – Prishtinë
U shtyp në Shtypshkronjën PRINTING PRESS - Prishtinë

Katalogimi në publikim – CIP
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

371.214 (075.2)

PLANI dhe programi mësimor : Për klasën VIII të shkollës së mesme të ulët / [Kryeredaktor Isuf Zeneli].- Prishtinë : Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë, 2005 (Prishtinë : “Printing Press”).- 252 fq.; 24 cm.

Literatura pas kapitujve

ISBN 9951-450-59-8